

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut

Eesti väliskorrespondendid aastatel 1991-2011

Magistritöö (30 EAP)

Autor: Ly Aunapu
Juhendaja: Ragne Kõuts-Klemm, MA

Tartu
2012

Sisukord

Sissejuhatus	5
1. Teoreetilised lähtekohad.....	6
1.1 Sissejuhatus	6
1.2 Välisajakirjanike liigitus	6
1.2.1 Klassikaline püsikorrespondent.....	8
1.2.2 Sündmuskohale saadetav ajakirjanik ehk <i>parachute journalist</i>	9
1.2.3 Kirjasaatja ehk <i>stringer</i>	11
1.3 Väliskorrespondendi tööd mõjutavad tegurid	12
1.3.1 Piirkonna kultuurilised eripärad	12
1.3.2 Infoliikumine ja pressivabadus.....	15
1.3.3 Välissündmuste uudisväärtuslikkus	17
1.4 Erinevaid käsitlusi väliskorrespondendi töö tulevikust.....	19
2. Empiirilised lähtekohad.....	22
2.1 Eesti väliskorrespondentide nimekiri 1991-2011.....	23
2.1.1 Eesti püsikorrespondendid aastatel 1991-2011	24
3. Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused.....	31
4. Valim ja analüüsimeetod	32
4.1 Valim.....	32
4.1.1 Kirjalik küsimustik.....	32
4.1.2 Süvaintervjuu	33
4.2 Küsitluskava	34
4.3 Analüüsimeetod.....	34
4.4 Meetodi kriitika	35
5. Analüüsi tulemused	37
5.1 Informatsiooni kogumine	37

5.1.1 Informatsiooni kättesaadavus	39
5.1.2 Kultuurilised eripärad.....	41
5.1.3 Poliitiline režiim.....	42
5.1.4 Kriis versus stabiilsus.....	43
5.1.5 Tehnoloogiline areng.....	45
5.2 Eesti roll saatva riigina.....	46
5.2.1 Poliitiline taust.....	46
5.2.2 Eesti väiksus.....	46
5.3 Väliskorrespondendi nägemus vajalikest pädevustest.....	48
5.3.1 Kohanemine	48
5.3.2 Iseseisvus.....	50
5.3.3 Intensiivsus.....	52
5.3.4 Kontaktide loomine	54
5.3.5 Eesti nurga leidmine.....	55
5.3.6 Toimetuse esindajate arvamus vajalikest pädevustest.....	56
5.4 Kontakt saatva meediaorganisatsiooniga	57
5.4.1 Kontakt toimetusega.....	57
5.4.2 Toimetuse esindajate arvamus toimetuse rollist.....	59
5.5 Nägemus ameti tulevikust	61
5.5.1 Vajadus.....	61
5.5.2 Piirkonnad	63
5.5.3 Toimetuse esindajate nägemus tulevikust	63
6. Järeldused ja diskussioon	67
6.1 Edasised uuringud	74
Kokkuvõte	75
Summary	77

Kasutatud kirjandus.....	79
Lisad.....	82
Lisa 1 Kirjalik küsimustik.....	82
Lisa 2 Intervjuukavad.....	83

Sissejuhatus

Väliskorrespondendi ametit on alati peetud prestiižseks. Filmides, teleseriaalides ja ilukirjanduses on väliskorrespondente tihti kujutatud kangelastena, kes ohtudega silmitsi seistes võitlevad raskustega, et tuua auditooriumini lugusid senitundmatutest keskkondadest (Williams 2011). Kuigi tegelikkus ei pruugi nii kirjanduslik olla, on väliskorrespondendi töö endiselt au sees. Mitmed käesolevas töös intervjueeritud väliskorrespondendid märkisid, et väliskorrespondent on justkui ajakirjanduse kõrgklass. Tundmatust keskkonnas töötamine ja elamine esitavad ajakirjanikule suure väljakutse, millega hakkama tuleb saada võimalikult kiiresti.

Kuna Eesti väliskorrespondente ei ole varasemalt piisavalt uuritud, on käesoleva magistritöö üheks osaks kaardistada Eesti taasiseseisvumisjärgsed väliskorrespondendid. Järgnevas töös eristame kolme tüüpi välisajakirjanikke, kelleks on klassikalised püsikorrespondendid, sündmuskohale lugusid kajastama sööstvad reporterid ja vabakutselised kirjasaatjad. Käesolev töö keskendub eelkõige püsikorrespondentidele ning otsib vastust küsimusele, mis on nende töö eripärad võrreldes kodumaal töötavate ajakirjanike tööga ning millised tegurid mõjutavad väliskorrespondendi tööd.

Esmalt käsitleb töö teoreetilist materjali, kus antakse ülevaade erinevatest väliskorrespondentide tüüpidest, samuti väliskorrespondendi tööd mõjutavatest teguritest ning erinevate teoreetikute tulevikunägemustest. Seejärel on tutvustatud valimi koostamise põhimõtteid ja analüüsimeetodit. Järgnevad tulemused, järeldused ja diskussioon, töö kokkuvõte ning inglisekeelne *Summary*.

Töö autor tänab suure abi eest oma juhendajat Ragne Kõuts-Klemmi ning samuti kõiki, kes ühel või teisel moel töö valmimisele kaasa on aidanud. Kuna väliskorrespondentide kaardistamine oli keeruline ja ajamahukas töö, võlgnevad suure tänu kõik need toimetajad ja ajakirjanikud, kes on olnud abiks selle nimekirja koostamisel.

1. Teoreetilised lähtekohad

1.1 Sissejuhatus

Bernard Cohen märgib oma 1963. aastal ilmunud raamatus „The Press and Foreign Policy“, et väliskorrespondent on „kosmopoliit kosmopoliitide keskel, mees hallis flanellis, kes asetub reporterite hierarhias väga kõrgel tasemel“ (Erickson ja Hamilton 2006 kaudu). Ka tänapäeval naudib väliskorrespondent staatust olla keegi, kes on poliitikakujundajate seas tõsiseltvõetav (Hamilton ja Jenner 2004b). Püsi korrespondendi ameti teeb eriti ihaldusväärseks iseseisvus toimetusest ja ise otsuste tegemine, oma instinktide usaldamine. Samuti oma päevarütmiga kujundamine (Williams 2011).

Väliskorrespondentide roll ei ole mitte lihtsalt uudiseid vahendada, vaid selgitada, analüüsida ja esitleda selle tähendust ja olulisust oma riigile ja ülejäänud maailmale. Väliskorrespondent muutub mänguriks kõrgetasemelises mängus ja mõjutab poliitikat (Bonafede 1985, Willnat ja Weaver 2003 kaudu). Meediaorganisatsiooni jaoks on korrespondentide hierarhia tipus need, kel kõige „tõsisem“ käsitus. Tõsiseltvõetavust võib väliskorrespondendi jaoks defineerida kui ruumi suurust ajalehes või eetriaega, mis neile võimaldatakse, organisatsiooni valmisolekut ressursse jagada, valmisolekut kajastada teemasid, mida peetakse pigem tähtsaks kui huvitavaks (Hess 2001).

1.2 Välisajakirjanike liigitus

Meediateoreetikud on välisajakirjanikke töö iseloomust lähtudes erinevalt liigitanud. Järgnevalt vaadeldakse Hamilton ja Jenneri (2004a) väliskorrespondentide liigitust ning pärast seda Boyd-Barretti (1977) nägemust erinevatest välisajakirjanikest. Antakse ülevaade, milline liigitus võiks olla Eesti kontekstis kõige sobivam.

Hamilton ja Jenneri (2004a) väliskorrespondentide liigituse inglisekeelsete nimetuste tõlked pärinevad Frank Sprenk-Dorni bakalaureusetööst (2007).

- Traditsiooniline väliskorrespondent (*traditional foreign correspondent*): Kajastatavas riigis pidevalt viibiv korrespondent. Kuigi hea väljaõppega väliskorrespondendid on kallid, kasutavad neid tavaliselt avalik-õiguslikud meediaorganisatsioonid.

- Sündmuskohale saadetav ajakirjanik (*parachute journalist*): alternatiiv pidevalt kohal viibivale ajakirjanikule. Kui juhtub midagi uudisväärtuslikku, saadetakse reporter ajutiselt sündmust kajastama. Keskmiselt viibivad reporterid kohapeal kuni kaks nädalat, kuid samas ei ole seda aega võimalik rangelt määratleda. Kallis, kuid siiski odavam kui püsikorrespondentide üleval pidamine.
- Sündmusei kajastav välismaalasest ajakirjanik (*foreign foreign correspondent*): Välismaale sündmusei kajastama saadetud ajakirjanik, kelle puhul pole rahvus oluline. Kasvav globaliseerumine vähendab kultuurilisi ja professionaalseid lõhesid, mis olid peamisteks põhjusteks, miks eelistati rahvuskaaslast sündmuskohale saata.
- Kodumaalt välismaal toimuvat kajastav ajakirjanik (*local foreign correspondent*): Kohalik uudisajakirjandus on leidnud viisi, kuidas kajastada välisuudiseid kodust. Kohalikud lood saavad välismaise dimensiooni. See teeb kohalikud uudised vähemalt osaliselt rahvusvaheliseks. Siin on oluline leida üles kodumaa auditooriumi jaoks huvitav vaatenurk.
- Kodumaalt välismaise ja rahvusvahelise organisatsiooni hüvanguks infot edastav välismaalane (*foreign local correspondent*): töötab ja raporteerib rahvusvahelisele meediaorganisatsioonile interneti teel. Näiteks võivad ameeriklased lugeda ja näha, mida kajastatakse Saudi-Araabias või Süürias.
- Ettevõtte sisene väliskorrespondent (*in-house foreign correspondent*): rahvusvahelisele ettevõttele, mis ei ole meediaorganisatsioon (näiteks Ford, Maailmapank), töötav korrespondent, kes edastab informatsiooni oma päritoluriigist lähtuvalt. Korrespondendiliik, mis on muutunud hädavajalikuks seoses ettevõtte vajadusega olla ülemaailmselt konkurentsivõimeline. Samas ettevõtted, kes omavad selliseid korrespondente, ei arva, et tegemist on teatud tüüpi ajakirjanikega.
- Sündmuskohal põhjalikult kitsale informatsiooniribale keskenduv ajakirjanik (*premium service foreign correspondent*): Kindlale teemale spetsialiseeruv ajakirjanik, kes tegelikkuses on rohkem oma ala spetsialist kui ajakirjanik. Eriti levinud majanduse valdkonnas.
- Amatöör (*amateur correspondent*): Spetsiaalse väljaõppeta ajakirjanik, kes jagab infot internetis. Amatöörkorrespondent võib olla igäüks ning see tüüp on kasvav trend. Tihti võib näha teistsuguseid vaatenurki, mida traditsioonilises meedias ei leia.

Teine ning märksa üldistavam välisajakirjanike liigitus on Boyd-Barrett'ilt (1977), kes eristab Briti väliskorrespondentide näitel kolme tüüpi väliskorrespondente: *staff correspondent*, kes püsib pidevalt välismaal ning töötab ainult ühele väljaandele. Hamiltoni ja Jenneri (2004a) käsitluses on see võrdne traditsioonilise püsikorrespondendiga. Teine tüüp on *general reporter*, kes läheb sündmuskohale olulisemaid teemasid kajastama. See on võrdne Hamiltoni ja Jenneri (2004a) poolt välja toodud *parachute journalist*'i mõistega. Kolmandaks eristatakse *stringerit* ehk kirjasaatjat. Viimaseid liigitatakse omakorda kahte kategooriasse: ühed, kellel on regulaarsem suhe ühe või kahe väljaandega, kes maksavad neile kindlat tasu, et hoida seda töösuhet. Teine kirjasaatjate tüüp on need, kes saavad tasu ridade eest, mida väljaanne kasutab ning nad pakuvad oma tööd tavaliselt neile, kes soostuvad maksma.

Käesolevas töös on kasutatud Boyd-Barretti (1977) väliskorrespondentide liigitust, mis on Eesti kontekstis kõige sobilikum. Kuna Eestis on kõige levinumad klassikalised püsikorrespondendid, sündmuskohale saadetud ajakirjanikud ning kirjasaatjad, on just see liigitus Eestile sobilik. Hamilton ja Jenner (2004a) läheb oma liigituses väga spetsiifiliseks ning selliste tüüpide ajakirjanike eristamine on Eesti kontekstis keeruline. Seepärast on võetud aluseks üldisem liigitus. Siinjuures on aga eri tüüpi korrespondentide nimetamisel kasutatud ka Hamilton ja Jenneri (2004a) liigitust. Edaspidi kasutatakse käeolevas töös kolme nimetust: klassikaline püsikorrespondent, sündmuskohale saadetav ajakirjanik (*parachute journalist*) ja kirjasaatja (*stringer*). Järgnevalt selgitatakse lähemalt, milles seisneb nende kolme erineva väliskorrespondendi tüübi olemus.

1.2.1 Klassikaline püsikorrespondent

Kuigi väliskorrespondentide tausta ning töömeetodite kohta on tehtud palju uurimusi, ei ole pakutud detailset väliskorrespondendi definitsiooni. Hahn ja Lonnendonker (2009, Williams 2011 kaudu) defineerivad väliskorrespondenti kui ajakirjanikku, kes töötab tema informatsiooni levitajast ehk väljaandest erinevas riigis. Väliskorrespondentide töö on aja jooksul palju muutunud, sest tehnoloogia arenguga on kaasnud vajadus edastada uudiseid üha kiiremini. Püsikorrespondendi töös muutub äärmiselt oluliseks kontakt kodutoimetusega, sest pikemaajaline välismaal viibimine võib tekitada ajakirjanikule tunde, et ta töötab üksi. Nii on lihtne kaduma ka arusaamine, millised lood on kodupubliku jaoks huvipakkuvad (Williams

2011). Väliskorrespondendid pakuvad oma auditooriumile tihti sellist informatsiooni, mis on analüütilist laadi ning inimliku huvi valdkonnast. See võimaldab anda ülevaate nende inimeste eludest ja ühiskondadest, mis muidu meedias nii ulatuslikku kajastamist ei leia (Tuchman 1978).

Klassikalise väliskorrespondendi töö elab üle raskeid aegu, sest keerulise majandusliku olukorra tõttu piiravad paljud meediaorganisatsioonid oma kulutusi just välisuudiste kajastamise arvelt. Püskikorrespondendid asendatakse vabakutseliste ajakirjanikega, mis on oluliselt odavam (Kester 2010). Väliskorrespondendid on meediaorganisatsioonile kõige kulukamad ajakirjanikud, seepärast on üsna iseenesestmõistetav, et keerulises majandussituatsioonis piiratakse nende arvu. Samas võib Eesti kohta märkida, et püskikorrespondentide arv on aastate jooksul olnud üsna ühtlane. Sellise ühtlase väliskorrespondentide esindatuse tagab just Eesti Rahvusringhääling, kelle prioriteediks on teenida avalikkuse huvi. Kuigi majandussituatsiooni tõttu ei ole Ringhääling korrespondente tagasi kutsunud, on see põhjustanud aga planeeritud korrespondendipunkti rajamise edasilükkumise. Sellest võib lugeda peatükist 2.

Samuti tuuakse tihti põhjuseks, miks välisuudiste kajastamist piiratakse, et välisuudised ei ole auditooriumile nii huvipakkuvad kui kodumaal toimuvad sündmused (Utley 1997).

Hamilton ja Jenneri (2004a) arvates võib klassikaliste püskikorrespondentide arv olla küll ülemaailmselt vähenemas, kuid nad ei ole väljasuremisohus, sest avalik-õiguslikud meediaorganisatsioonid jäävad neid kasutama. Emery (1989) on viidanud eliitkorrespondentidele kui ohustatud liigile, kuid Hamilton ja Jenneri (2004b) väitel on väliskorrespondendi amet võtmas uutes keskkondades uue kuju. Küsimusele, mis suunas liigub väliskorrespondentide tulevik, aitab käesolev töö Eesti kontekstis vastuse leida.

1.2.2 Sündmuskohale saadetav ajakirjanik ehk *parachute journalist*

Sündmuskohale saadetud ajakirjanikud on maailma meediamaastikul kasvav trend, millele on aidanud kaasa tehnoloogia kiire areng. Kuna transport on muutunud kättesaadavamaks, lennuliiklus on kiire ja mugav, on ajakirjanikel lihtne ühest punktist teise sõita. Erinevad suhtlemisvõimalused internetis loovad võimaluse kontaktis olla ka kaugete maade tagant.

Kuna selline uudiste vahendamise viis on toimetusele odavam kui alaliste püsikorrespondentide pidamine, on üha rohkem eelistama hakatud sündmuskohale saadetud ajakirjanikke.

Klassikaliste püsikorrespondentide arvu langust on tihti kõrvutatud faktiga, et sündmuskohale kajastama sööstvate ajakirjanike arv on kasvanud. Õigupoolest on see ajakirjanikutüüp alati eksisteerinud. Reporterid, kes sööstisid sündmuskohale lugusid kajastama ammu enne seda, kui lennukid väliskorrespondendi tööle kaasa aitasid. Reporterid kasutasid vajadusel rongi, paate, hobuseid ja vankreid või mis iganes transpordivahendeid, et lugu saada (Erickson ja Hamilton 2007). Püsikorrespondendi ja *parachute* ajakirjaniku eristamine on olnud teemaks juba selle ameti algusaegadest. Paljud traditsioonilised püsikorrespondendid funktsioneerivad kui *parachute* ajakirjanikud, lahkudes oma kontorist, et kajastada lugusid lähedalasuvatest või isegi kaugematest regioonidest.

Kuigi *parachute journalism* ei ole odav viis välismaailma kajastada, on see siiski odavam, kui alaliselt välismaal viibivate korrespondentide kasutamine. Erickson ja Hamilton (2006) on märkinud, et väliskorrespondendid on kallid ja lugejad ei huvitu eriti välisuudistest, väljaarvatud juhul, kui juhtub midagi dramaatilist. Seetõttu on näiteks ajalehed vähendanud välismaal viibivate korrespondentide arvu. Kui juhtub midagi uudisväärtuslikku, „viskavad ajalehed oma halvasti varustatud reporterid kaklusesse“ (Erickson ja Hamilton 2006: 34). NBC väliskorrespondent John Chancellor on rääkinud 1990. aastatel oma murest, kuidas “veteranajakirjanikud”, kes elasid kajastatavas piirkonnas ja rääkisid kohalikku keelt, asendatakse *parachute* ajakirjanikega, kes viibivad sündmuskohal paar päeva ja kes teavad vähe kajastavast piirkonnast ja sealsetest inimestest (Hamilton ja Cozma 2009). *Parachute* ajakirjanikel on tihti vähesed taustateadmised, sest sündmuskohale tuleb jõuda võimalikult kiiresti ning ettevalmistusaeg jääb lühikeseks. Ajakirjanik ei jõua teemasse süveneda ning pealiskaudsus on peamine, milles kriitikud sündmuskohale saadetud ajakirjanikke süüdistavad. Kuna *parachute* ajakirjanikud viibivad lühikest aega sündmuskohal, ei ole neil ka välja kujunenud sellist allikatevõrku nagu alaliselt sihtriigis viibivatel korrespondentidel. See võib panna ajakirjanikku sõltuma vaid ametkondlikest allikatest.

Erickson ja Hamilton (2007) usuvad, et *parachute* ajakirjanduse kriitika on tihti valesti tõlgendatud. Sündmuskohalt uudiseid kajastavad reporterid aitavad sündmustega kursis hoida ilma pidevalt välismaal viibides. Kuigi sellel on oma piirangud, annab selline kajastamine rahvusvahelistele uudistele suure lisaväärtuse, rikastades välismaailma kajastamist.

1.2.3 Kirjasaatja ehk *stringer*

Kirjasaatja on alaliselt välismaal viibiv inimene, kes kajastab tavaliselt oma põhitegevuse kõrvalt sündmusi väljaande kodumaa auditooriumile. Kuigi *stringeritest* räägitakse eelkõige kui kirjutavatest ajakirjanikest, võib seda mõistet laiendada ka tele- ja raadioajakirjandusele. Hannerz (2004) eristab vabakutselisi ajakirjanikke ja *stringereid*. Hannerzi (2004) järgi on kirjasaatjatel meediaorganisatsiooniga pikaajalisem ja regulaarsem töösuhe. Paljud *stringerid* soovivad saada osaks toimetusest, vabakutselised ajakirjanikud teisalt püüavad iga hinna eest säilitada oma iseseisvuse ja sõltumatuse toimetajast. Erinevatele väljaannetele kirjutamine on vaearikas, kuid kommertslik vajadus lugusid müüa muudab vabakutselised ajakirjanikud ja *stringerid* uudisteorganisatsioonide jaoks vähemalt sama, ehk isegi veelgi atraktiivsemaks kui lepingulise ajakirjaniku.

Paljude *stringerite* ja vabakutseliste ajakirjanike jaoks tähendab vabakutselisena töötamine vabadust toimetuse ja organisatsiooni ahistavatest reeglitest. Teisalt vajadus olla hea müügimees ning pidevalt oma lugusid erinevatele väljaannetele pakkuda võib olla üsna kurnav.

Paljud vabakutselised ajakirjanikud ja *stringerid* võtavad suuremaid riske loo saamiseks. Majanduslik ebakindlus ja organisatsiooniliste sidemete puudumine julgustavad selliseid riske võtma (Smith 2009, Williams 2011 kaudu).

Uudisteorganisatsioonidel on kohustus kanda hoolt ja vastutust nende eest, kelle tööd nad avaldavad. See kohustus on meediaväljaannetele üsna kulukas, sest enne konfliktipiirkonda suundumist tuleb reporteritele anda vastav väljaõpe. Seepärast ei olegi vabakutseliste saatmine sõjakoldesse kõige parem idee, sest neil puudub igasugune väljaõpe ning toimetusepoolne toetus (Reynolds 2010).

Stringereid on püsikorrespondentide poolt palju kritiseeritud. Nende arvates ohustavad nad ameti usaldusväärust, kuna tihtipeale on nende ajakirjanduslik väljaõpe puudulik (Hess 1996). Hamiltoni ja Jenneri (2007) järgi on probleemiks vähene kontakt kodumaaga, mistõttu on *stringeritel* halb tunnetus sellest, mis on koduauditooriumi jaoks oluline ja/või huvipakkuv.

Kuigi käesolevas töös keskendutakse eelkõige klassikalistele püsikorrespondentidele, on oluline tunda kõiki eelnimetatud kolme tüüpi, et saada paremini aru püsikorrespondendi töö olemusest. Järgnevalt käsitletakse tegureid, mis mõjutavad alaliselt välismaal viibivate korrespondentide tööd.

1.3 Väliskorrespondendi tööd mõjutavad tegurid

Väliskorrespondendi ja kodumaal töötava ajakirjaniku töö peamiseks erinevuseks on asjaolu, et väliskorrespondendil tuleb tuttavast suunduda täiesti võõrasse keskkonda. Väliskorrespondendi töö edukuse tagamisel saab määravaks, kui kiiresti ja oskuslikult õnnestub ajakirjanikul piirkonna eripäradega kohaneda. Samuti tuuakse välja väliskorrespondendi valikud uudisväärtuse hindamisel.

1.3.1 Piirkonna kultuurilised eripärad

Väliskorrespondendi töö üks suuremaid väljakutseid on, kuidas saada hakkama võõras keskkonnas ja kultuuris töötamisega. Välismaale tööle suundudes tuleb ajakirjanikul õppida tundma sihtriigi kultuurierinevusi. Kiireks kohanemiseks on oluline selliste kultuuriliste erinevuste teadvustamine. Mida sarnasem on ajakirjaniku kultuuritaust kajastatava maaga võrreldes, seda kiiremini toimub ka kohanemine ning seda kiiremini saadakse üle võimalikust kultuurišokist (Galtung ja Ruge 1965). Hofstede ja Pedersen (2004) sõnul sõltub kohanemise kiirus eelkõige inimese tahtest mõista ning aktsepteerida teisi kultuure.

Kohanemine sõltub sellest, kui erinevad või sarnased on kultuurid kultuuridimensioonide lõikes. Need kultuuridimensioonid on järgmised:

- Individualism/kollektivism

Individualistlikes kultuurides on inimestevaheline side nõrk ning hoolet kantakse eelkõige enda ja oma lähedaste eest. Kollektivistlikes kultuurides on olulised suured grupid nagu suguvõsa, hõim, religioosne kogukond. Kuigi individualism on tugevalt seotud riigi rikkusega: mida rikkam riik, seda individualistlikumad on elanikud, ei ole otsest seost majanduskasvu ja individualismi vahel. Ajakirjanikul, kes tuleb näiteks individualistlikust kultuurist kollektivistlikku kultuuriruumi, võib esialgu olla raske kohaneda, sest sellises ühiskonnas, kus oluline roll on kogukonnal, perel ja sõpradel, võib raske olla „uustulnukat“ vastu võtta, usaldamise võitmine võib olla pikemaajalisem protsess.

- Võimukaugus

Kirjeldab mil määral peetakse võimu ühiskonna loomulikuks osaks ning lepitakse selle ebavõrdse jaotumisega kultuuri liikmete vahel. Võimukaugus on suurem vaesemates riikides, kus suurem elanikkond ja vähem kaasaegset tehnoloogiat, rohkem traditsioonilist põllumajandust.

- Ebakindluse vältimine

Kirjeldab, mil määral inimesed tunnevad end ähvardatuna või ebakindlana tundmatute olukordade ees.

- Maskuliinsus/feminiinsus

Näitab, kas kultuuris on olulisemad edukus, ambitsioonikus ja materiaalsed väärtused (maskuliinsed väärtused) või elukvaliteet, inimsuhted, vastastikune hoolivus ja sõltuvus (feminiinsed väärtused). Näiteks feminiinseid väärtusi hindavast ühiskonnast maskuliinsesse ühiskonda elama ja töötama suundumine võib olla üsna keeruline. Kui ajakirjanik on harjunud keskkonnaga, kus olulisimaks on peetud inimsuhteid, saab raske olema ühiskonnas, kus tähtsaimaks peetakse materiaalseid väärtusi. Erinevate väärtustega ühiskondades on erinev ka töö väärtustamine. Materiaalsetele väärtustele orienteeritud kultuuriruumis on suur tähtsus ambitsioonidel ja tööalastel väljakutsetel, inimsuhteid oluliseks pidav ühiskond seab põhirõhu perekonnale ja eraelule.

- Pikaajaline orientatsioon

See näitab, kui võrd on ühiskond pühendunud traditsionaalsetele, tulevikku suunatud väärtustele nagu kokkuhoidlikkus ja püsivus.

(Hofstede 1980, Valk 2008 kaudu)

Kultuurilises kohanemises on suur roll keeleoskusel. Keelt väärtustatakse kui sümbolilist kapitali, mille abil võib saada grupi liikmeks. Mitmekultuurilises ühiskonnas on keelel praktiline väärtus: see aitab keeleoskajal head töökohta saada (Vihalemm 2002). Väliskorrespondendi töös on keeleoskusel väga suur roll. Kultuurilise kohanemise teeb kohaliku keele rääkimine oluliselt kiiremaks. Keel on midagi enam kui sõnavara ja grammatika, see sisaldab kultuurilisi teadmisi millest, mil viisil ja mis olukordades öelda (Hofstede ja Pedersen 2004). Keeleoskus ei ole oluline mitte ainult kultuurilises kohanemises, vaid ka info kogumise ja edastamise faasis. Kui ajakirjanik valdab kohalikku keelt, on tal palju lihtsam kohalikku kultuuri süüvida ning muuta „võõras“ omaks. Näiteks võimaldab sihtriigi keele valdamine jälgida kohalikku meediat ning nii avanevad kajastatava ühiskonna probleemid ja olulisimad teemad palju vahetumalt.

Selleks, et kohanemine toimuks kiiremini ja võimalikult valutult, on oluline teatav ettevalmistatus enne sihtriiki saabumist. William Dorman ja Mansour Farhang (1987: 195, Williams 2011 kaudu) märkisid, et ainult üksikud kolmesajast lääne väliskorrespondendist, kes läksid Teherani 1970. aastate lõpus sealseid sündmusi kajastama, rääkisid farsi keelt. Kuigi ootamatute sündmuste tõttu, ja eriti just *parachute* ajakirjanike puhul, on see üsna mõistetav, sest neil ei ole aega ettevalmistuseks. 1970. aastatel püsikorrespondendina Associated Press'ile Aafrikat kajastanud Andrew Torchia märgib, et vähene ettevalmistatus on levinud ka püsikorrespondentide seas: „Enamik väliskorrespondente tuleb Aafrikasse tööle ette valmistamata, nii nagu minagi. Tihtipeale me ei räägi kohalikku keelt. Peaaegu alati puudub meil kultuuriline taustateadmine. See võib võtta kaks-kolm aastat, enne kui me hakkame aru saama, mis toimub ja selleks ajaks oleme kurnatud ning tõenäoliselt Aafrikast lahkumas“ (Dorman 1986: 422, Williams 2011 kaudu). Kuigi huumoriga pooleks on öeldud, et esimesel aastal väliskorrespondent õpib, teisel aastal hakkab ta tundma end enesekindlalt ja kolmandal aastal väsis (Hannerz 1998), on kiire kohanemine väliskorrespondendi töös määrava tähtsusega. Sellele aitab kaasa varasem ettevalmistatus.

Eriti oluline on ettevalmistatus korrespondentide jaoks, kes kajastavad sündmusi „keerulistes ja meediavaenulikes paikades“ (Filer 2010). Kuigi paljudel väliskorrespondentidel lähetavatel meediaorganisatsioonidel napib ressursse ajakirjanike vastavaks väljaõppeks, on jõukamatel

olemas ettevalmistavad koolitused, kus korrespondenti valmistatakse ette nii tehniliselt (näiteks audiovisuaalsele meediale töötavad ajakirjanikud peavad tihti oskama käsitseda kaamerat) kui ka psühholoogiliselt. Kuigi võiks arvata, et psühholoogiline abi on vajalik ainult ohupiirkonnas töötavatele ajakirjanikele, on see sama oluline ka teistes keskkondades töötavatele korrespondentidele. (Filer 2010).

Mitmed rahvusvahelised organisatsioonid on koostanud vastavad nõuded, mille järgi tuleks ajakirjanikke enne ohupiirkonda suundumist trennida. Selliste organisatsioonide eesmärgiks on tagada pressivabadus ja kaitsta ajakirjanikke: International Federation of Journalists, the Dart Centre for Journalism and Trauma, Reporters Without Borders, the Committee to Protect Journalists ja the International News Safety Institute (Filer 2010).

Näiteks BBC võtab väga tõsiselt kohustust enne konfliktikohta siirdumist reporterile põhjalikku väljaõpet pakkuda. Eelnevalt tuleb ajakirjanikel läbida kuuepäevane koolitus mõnes maapiirkonnas, kus endised sõdurid õpetavad esmaabi andmist, kuidas käituda kahuritule või inimröövi korral. Selline koolitus tuleb läbida iga kolme aasta tagant ning pärast sõjatoonist tulemist on võimalik saada tasuta nõustamist, psühholoogilist abi. Seepärast ei ole näiteks vabakutseliste saatmine sõjakoldesse kõige parem idee, sest neil puudub igasugune väljaõpe ning toimetusepoolne toetus (Reynolds 2010).

Kuigi eelkõige majanduslikel põhjustel ei ole korrespondentidel alati sellisel tasemel ja ulatuses väljaõpet, nagu nad sooviksid, teeb väliskorrespondendi kohanemise sihtriigis kiiremaks varasem teadmine piirkonna eripäradest.

1.3.2 Infoliikumine ja pressivabadus

Lääne demokraatlikest ühiskondadest pärit reporteri töö edukus sõltub ka sellest, kui võrd suudab ta kohaneda teistsuguse süsteemiga, näiteks autoritaarsete või totalitaarsete ühiskondadega. Ajakirjanikul on lihtsam töötada riikides, kus on suurem pressivabadus, sest neis riikides on infoliikumine läbipaistvam ja vähem kontrollitud.

Mitmed monitooringuorganisatsioonid on analüüsinud pressivabadust erinevates riikides. Näiteks organisatsioon Reporters Without Borders klassifitseerib maailma riike pressivabaduse indeksi järgi riikideks, kus ajakirjaniku jaoks on hea olukord, rahuldav

olukord, märkimisväärsed probleemid, keeruline olukord, väga tõsine olukord. Indeksi koostamisel on analüüsitud riigi sekkumist ajakirjanike ja ajakirjanduse tegevusse, seadusandlust, tsensuuri olemasolu, ajakirjanikevastast vägivalda ning informatsiooni vaba liikumist internetis. Selle indeksi põhjal on näiteks Venemaa, kus on ka Eesti väliskorrespondendid esindatud, 142. riik, kuuludes kategooriasse „keeruline olukord“. (Reporters Without Borders 2012).

Teine monitooringuorganisatsioon Freedom House jagab riigid pressivabaduse järgi „vabadeks“, „osaliselt vabadeks“ ja „mittevabadeks“. Indeksi koostamisel on analüüsitud iga riigi puhul majanduslikke faktoreid, mis mõjutavad infole juurdepääsu, riigi sekkumist meediasse ning meediat piiravaid seadusi. 2012. aastal avaldatud tulemuste põhjal on 197 riigi seas 66 vaba riiki, 72 osaliselt vaba riiki ja 59 mittevaba ajakirjandusega riiki. Näiteks Venemaal, kuhu Eesti väliskorrespondente lähetab, selle indeksi põhjal pressivabadust ei ole (172.-174. koht koos Aserbaidžaaani ja Zimbabwega. Eesti jagab koos Jamaika ja Ameerika Ühendriikidega 22.-24. kohta, olles vabad riigid (Freedom House 2012).

Tabel 1: Pressivabaduse indeksi 2011 põhjal riigid, kus „olukord on hea“ (Reporters Without Borders) ja „vabad riigid“ (Freedom House).

Reporters Without Borders pressivabaduse indeks		Freedom House pressivabaduse indeks	
KOHT PINGEREAS	RIIK	KOHT PINGEREAS	RIIK
1.-2.	Soome Norra	1.-3.	Soome Norra Rootsi
3.-4.	Eesti Holland	4.	Belgia
5.	Austria	5.-8.	Taani Luksemburg Holland Šveits
6.-7.	Island Luksemburg		
8.	Šveits		
9.	Cabo Verde	9.	Andorra

10.-11.	Kanada Taani	10.-11	Island Liechtenstein
12.	Rootsi	12.	St. Lucia
13.	Uus-Meremaa	13.-15.	Palau Iirimaa Monaco
14.	Tšehhi		
15.	Iirimaa		
16.-18.	Küpros Jamaika Saksamaa	16.-21.	Saksamaa Marshalli saared Uus-Meremaa Portugal San-Marino St. Vincent ja Grenadiinid
19.	Costa Rica		
20.-21.	Belgia Namiibia		

1.3.3 Välissündmuste uudisväärtuslikkus

Nagu eelnevalt teooria peatükis välja toodud, ei paku välisuudised auditooriumile tihti huvi, sest need on kaugetest maadest ning võõrastest teemadest ja publik ei oska ennast selliste uudistega kuidagi seostada. Järgnevalt antakse ülevaade mõningatest uurimustöödest, mis on vaadelnud, milliseid piirkondi Eesti meedias on kajastatud. Kõigepealt vaadatakse aga uudisväärtuslikkuse kriteeriumeid, millest järeldeb, millistel sündmustel on suurem tõenäosus meediasse pääseda.

Galtung ja Ruge'i (1965) Norra ajalehtede põhjal tehtud uuring „The Structure of Foreign News” loetleb uudisväärtuslikkuse kriteeriumid:

1. Sagedus. Eelisolukorras on sündmused, mille toimumine leiab aset lühikese ajaperioodi vältel
2. Uudisläve ületamine
3. Selgus
4. Kultuuriliselt lähedased ja olulised sündmused on eelisjärjekorras
5. Oodatud või ennustatavad sündmused
6. Ootamatutel sündmustel on kõrgeimad võimalused pääseda uudistesse

7. Jätkuvus
8. Sobivus olemasolevate uudiste ja erinevate teemadega. Mida erinevamast valdkonnast on uudis võrreldes teiste olemasolevate uudistega, seda suurem on tõenäosus pääseda uudistesse
9. Eliitrahvused
10. Eliitpersoonid
11. Isikutest rääkivad lood (eelistatud on indiviididid gruppidele)
12. Negatiivsus

Mitmetes Tartu Ülikoolis kaitstud bakalaureusteöodes on analüüsitud, millised piirkonnad saavad Eesti meedias kõige enam kajastust. Ajaperioodil september 2007 - jaanuar 2008 Eesti telekanalite ETV, Kanal 2 ja TV3 uudistesaaetes eetris olnud 329 analüüsitud loost ilmnes, et kõige rohkem kajastati Venemaal, USAs ja Iraagis toimuvat, tähelepanu väärised ka Türgi, Ukraina, Poola ja Läti. Suurt kajastust leidis rahvusvaheliste organisatsioonide Euroopa Liidu ja NATOga seonduv (Aunapu 2008).

Deniss Rutšev (2005) bakalaureusetööst „Eesti, Saksa ja Briti kvaliteetlehtede geograafiline horisont 2004-2005“ ilmneb, et kõige enam väärised Eesti trükimeedias (Postimehe näitel) kajastamist Venemaa, USA, Euroopa Liit, Soome, Rootsi ja Leedu. Rutšev võrdles Eesti väljaannet Saksa ja Briti lehtedega ning tõdes, et Postimehes on teiste riikidega võrreldes Euroopa-kesksem. Samas ei kajastata Postimehes nii palju Aasia riike Hiinat ja Jaapanit, samuti konfliktipiirkonda Iisraeli-Palestiinat, mis teistes Briti ja Saksa väljaannetes on arvukalt esindatud.

Rutšev (2005) toob erinevatele teoreetikutele tuginedes välja ka välisuudistele iseloomulikud jooned:

- Välisuudistes domineerivad sündmused mõju keskustest/suurriikidest
- Välisuudistes domineerivad sündmused maa enda regioonist/maailmajaost
- Välisuudistes domineerivad poliitilised ja majanduslikud sündmused
- Välisuudised geograafiliselt ja poliitiliselt kaugematest riikidest ei käsitle sotsiaalset ja kultuurilist elu

- Välisuudistes arenevatest riikidest on rohkem negatiivseid sündmusi, kuid mitte oluliselt
- Välisuudiste üldine suund on pigem neutraalne kui negatiivne

1993-2003 kogutud küsitlustulemused, mis uurisid eestlaste huvi võõraid maid kajastavate uudiste vastu, „näitavad selget huvi kasvu Põhjamaade ja lääneriikide vastu, mis on hakanud edastama huvi teiste Baltimaade ja Ukraina vastu. Seejuures on huvi Venemaa vastu püsivalt kõrge ka eestlaste hulgas, kajastades Venemaa suurt poliitilist tähtsust. Teiste kultuuride lähedus on eestlaste ja mitte-eestlaste puhul ootuspäraselt erinev- eestlastele on kõige lähedasemad soome, saksa ja vene kultuur, enam kui pool küsitletutest märkis ka inglise, läti, rootsi ja ameerika kultuuri lähedust. Venekeelsetele vastajatele on kõige lähedasemad vene, ukraina, valgevene ja saksa kultuur“ (Vihalemm 2004: 76-77).

1.4 Erinevaid käsitlusi väliskorrespondendi töö tulevikust

Kuigi huvi välisuudiste vastu ning väliskorrespondentide arv on langev ning mitmed meediateoreetikud usuvad, et väliskorrespondendi amet on hääbumas (Hannerz 2007), ei ole mitte kunagi varem olnud välisuudised nii kättesaadavad. Uue digitaaltehnoloogia tõttu ja kodanikuajakirjandusele saame me infot ka kõige kaugematest piirkondadest (Harding 2009). Igäühel, kel on internetiühendus ja sülearvuti, on võimalus saada väliskorrespondendiks. „Igäüks, kes saadab informatsiooni ühest riigist teise, on *de facto* väliskorrespondent“ (Utley 1997). Enamike reporterite unistuseks on olla vapper ja endale riske võttes nime teha. Aga mitte kunagi varem ei ole see olnud nii palju võimalik kui tänapäeval (Reynolds 2010). Kuna igäühel on potentsiaal saada ajakirjanikuks, usuvad paljud, et professionaalsel väliskorrespondendil ei ole tulevikku. Interneti laialdase leviku tõttu on välisajakirjanike kõrvale asunud konkureerima uut tüüpi ajakirjanik ja ajakirjandusliik.

Kuna kodanikuajakirjanduse (*citizen journalism*) ja *do-it-yourself* ajakirjanduse termineid on kasutatud samas tähenduses, siis räägitakse käesolevas töös „kodanikuajakirjandusest“. Selle olemus seisneb selles, et tavalistel inimestel on võimalus jagada näiteks internetis blogides ja sotsiaalvõrgustikes sündmuskohal tehtud fotosid. Blogijad omavad suurt rolli sellise

ajakirjandusliigi kasvavas trendis. Kodanikuajakirjandus ei ole mitte ainult toonud juurde erinevaid vaatenurki ja perspektiive välisuudistesse, vaid demokratiseerinud rahvusvahelisi suhteid, avades välisajakirjanduse suhteliselt suletud maailma ja muutes poliitikut vastutustundlikumaks. BBC ajakirjanik on öelnud kodanikuajakirjanduse kohta: „Meil on *stringerid* igas maailmanurgas. Seal on vahe, kas saada pilt plahvatuses selle toimumise hetkel või hiljem tuletõrjajast, kes üritab voolikuga tuld kustutada, me saame uudised täpselt sellest hetkest, kui midagi juhtub“ (Bivens, 2008: 117, Williams 2011 kaudu). See teeb uudiste edastamise kiireks, eriti pakuvad konkurentsi blogijad, kes langetavad veelgi enam püsikorrespondentide väljavaateid muutuval meediamaastikul ellu jääda.

Kuigi kodanikuajakirjandusel on palju häid külgi nagu välisuudiste kajastamine hoopis teistmoodi nurga alt ja kiiresti, on kriitikud seisukohal, et selline info edastamine võib kaasa tuua vigu, kuulujutte ja propagandat (Havalais 2002), mis seab kahtluse alla sisu kvaliteedi. Kuigi kahtluse alla seatakse ka püsikorrespondentide töö kvaliteet (Eisendrath 1976), ei ole see siiski võrreldav väljaõppeta tavainimeste tööga. Arvestades informatsiooni kogust ja selle kvaliteedi kõikumist, jõuame arusaamiseni, et auditoorium vajab professionaalset selgitust, mis on maailmas juhtunud. Lugejatel, vaatajatel, kuulajatel, internetikasutajatel ei ole sellist soovi, aega või teadmisi, et seda teha (Harding 2009). Seepärast on jätkuvalt vajadus professionaalse püsikorrespondendi järele. CNNi president Jon Klein on öelnud (Williams 2011), et „keegi, kes on kohapeal, teab automaatselt rohkem, tal on parem ülevaade kui ükskõik kellel, kes istub kontoris.“

Kuigi kodanikuajakirjanikel on teadmine kohalikest oludest, neil on isiklik ja unikaalne ülevaade kohalikest sündmustest, ei tähenda see, et nad toodavad ajakirjandust. Paljud kriitikud ütlevad, et kodanikuajakirjanikud ei oska küsida õigeid küsimusi, kontrollida fakte, nad ei tea, mida otsida ja nad ei hooli sellest, et panna sündmusi konteksti (Schmemann 2010, Williams 2011 kaudu).

Pildid, mis kiirelt edastatud mobiiltelefoniga sündmuskohalt, ei pruugi aidata inimestel paremini mõista, millist tähendust omab antud sündmus ühiskonnas. Auditooriumile meeldib näha tuttavat nägu, usaldusväärset isikut, kes edastab, mis toimub. Väliskorrespondentide

lisaväärtus on see, et nad annavad edasi rahvusvaheliselt olulisi uudiseid just kohalikust perspektiivist lähtudes.

Oma praktilises töös seisavad väliskorrespondendid silmitsi pidevate probleemidega: võõras keel, piiratud kultuurilised teadmised, tohutult suured territooriumid, mida kajastada ja vähe aega, üha ulatuslikumad poliitilised, majanduslikud, kultuurilised ja organisatsioonilised surved. Väliskorrespondendid on seisnud silmitsi arvukate väljakutsetega, et edastada välismaailma kodusauditooriumile. Lisaks neile väljakutsetele on väliskorrespondendi amet jõudnud uude ajastusse, kus võistelda tuleb uute tüüpide välisuudiste kogujatega (Williams 2011).

2. Empiirilised lähtekohad

Järgnevas peatükis antakse ülevaade varasematest uurimustest väliskorrespondentide teemal ning samuti on siin ära toodud nimekiri Eesti taasiseseisvumisjärgsetest väliskorrespondentidest. Empiiriliste lähtekohtade peatükki on need toodud sellepärast, et töö autor on nimekirjad ise koostanud. Kuna väliskorrespondentide temaatika on niivõrd vähe kajastamist leidnud, on töö autor püsikorrespondentide uurimisel alustanud nende kaardistamisest. Korrespondentide nimekirja koostamise põhimõtetest võib lugeda täpsemalt järgnevast peatükist.

Eesti väliskorrespondente on vähe uuritud. Seda tegi 2007. aastal Frank Sprenk-Dorn oma bakalaureusetöös „Sündmuskohal kirjutatud välisuudised Eesti Päevalehes ja Postimehes aastal 2006“, mis pakub välja Eesti oludesse sobiva väliskorrespondentide liigituse ja annab esimese sissevaate väliskorrespondentide töö eripäradesse. Töö annab kahe päevalehe näitel „ülevaate piirkondadest, erinevatest ajakirjanikutüüpidest ja nende töömeetoditest ning toimetusepoolsetest valikutest“ (Sprenk-Dorn 2007). Töö autor on läbi viinud intervjuud toimetuse esindajatega ning samuti ühe tollase sündmuskohale saadetava reporteri Krister Parisega. Kõnealune bakalaureusetöö toob sarnaselt käesoleva magistritööga välja kolm välisajakirjaniku tüüpi: püsikorrespondent, sündmuskohale saadetav reporter ja kirjasaatja.

Uuringust ilmnes, et toimetusepoolisel püsikorrespondentide ja kirjasaatjate kasutamisel ilmneb juhuslikkuse printsiip, mis seisneb väheoluliste teemade ja piirkondade kajastamises ning isiklike kontaktide suures osakaalus ajakirjanike leidmisel. Sündmuskohal kirjutatud lugude tellimisel tuleb toimetusel eelkõige arvestada rahaliste vahendite ja inimressursi piiratud hulgaga (Sprenk-Dorn 2007: 83). Samuti on huvitav tähelepanek, et kõige paremini oskavad välismaal toimunud sündmusi Eesti konteksti panna (lokaliseerida) just sündmuskohale saadetud ajakirjanikud, sest pidevalt võõrsil olevad püsikorrespondendid ei tunne Eesti olusid.

2007. aastal on uurimuse „Understanding the Logic of EU Reporting from Brussels“ raames Brüsselis töötavatest Eesti ajakirjanikest kirjutanud Piia Tammpuu ja Evelin Pullerits. Tuginedes kahe Brüsselis töötava korrespondendi süvaintervjuule toovad nad välja, et

korrespondentide sõnul on Brüsselis töötades üheks raskuseks isiklike võrgustike ja kontaktide loomine: sealhulgas ka institutsionaalsed allikad ja Euroopa Liidu ametnikud, teiste maade korrespondendid. Eelkõige töö alguspäevil on koostöö kolleegidega äärmiselt oluline. Eesti korrespondendid tuginevad suures osas oma Balti ja Soome kolleegidele (Tammpuu, Pullerits 2007).

Uurimuse läbiviimise ajal töötas Brüsselis kaks Eesti korrespondenti. Seepärast on rõhutatud, et väikese esindatuse tõttu naudivad korrespondendid väljapaistvat positsiooni Eesti meedias. Ühest küljest neilt oodatakse ka palju paremat informeeritust ja orienteeritust Euroopa Liidu kohta. Nende arvamused ja soovitusel selle kohta, kuidas kajastada Euroopa Liitu, on tavaliselt usaldusväärsed ja aktsepteeritud kodukontori poolt. Teisest küljest, kuna on ainult kaks Brüsseli korrespondenti, pole teisi standardeid ega suuniseid Eesti ajakirjanduskultuuris, millega saaks võrrelda praeguseid korrespondente. Sellest lähtudes ei ole nende vahel peaaegu mitte mingisugust konkurentsi (Tammpuu, Pullerits 2007).

Kuna olemasolevad uuringud ei kaardista kogu väliskorrespondentide võrgustikku, on käesoleva töö eesmärgiks ühelt poolt seda teha, et näha selles valdkonnas toimunud dünaamikat alates Eesti taasiseseisvumisest, ja teisalt tõsta esile ka väliskorrespondentide tööd mõjutavaid tegureid väliskorrespondentide endi sõnul. Järgnevalt esitatakse väliskorrespondentide loetelu ja ülevaade sellest dünaamikast.

2.1 Eesti väliskorrespondentide nimekiri 1991-2011

Väliskorrespondentide nimekirja koostamisel on aluseks võetud teooriapeatükis selgitatud väliskorrespondentide liigitus: klassikalised püsikorrespondendid, sündmuskohale saadetud ajakirjanikud ehk *parachute* ajakirjanikud ning *stringerid* ja vabakutselised ajakirjanikud.

Väliskorrespondentide nimekirja on kantud klassikalised püsikorrespondendid. Samuti on antud ülevaade vabakutselistest ajakirjanikest ja *stringeritest*. Kuigi antud töö teooria peatükk eristab vabakutselisi ajakirjanikke ja kirjasaatjaid, ei ole neid eristatud nimekirjades. Kuna lihtsalt kaastöötajate ning regulaarsemate vabakutseliste eristamine on ajamahukas töö ning pole ka antud töö eesmärgiks, ei ole seda siinkohal tehtud. Käesolev magistr töö ei keskendu vabakutselistele ajakirjanikele ega *stringeritele*, seepärast on ka nende nimekiri mittetäielik.

Pigem võib seda võtta katsena alustada täieliku kaardistamisega. Nimekirjast leiab ka Raadio Vaba Euroopa Eesti toimetuse vabakutselised ajakirjanikud. Raadio Vaba Euroopa Eesti toimetuse töö põhimõtetest võib lugeda intervjuust viimase toimetuse juhi Villu Kändiga.

Püsi korrespondentide ja vabakutseliste ajakirjanike kaardistamiseks on kogutud infot erinevate väljaannete peatoimetajatelt või välisuudiste toimetajatelt, kes mõnel juhul on elektrooniliselt saatnud korrespondentide nimekirja väljaande teise töötaja kaudu. Kuna väliskorrespondente on Eestis alates 1990. aastatest olnud vähe, siis on väljaannete töötajad pannud nimekirja kokku peamiselt meenutamise teel. Seetõttu tuleks käesolevat andmebaasi pidada kindlasti mittetäielikuks. Nimekirja saamiseks on pöördutud järgmiste väljaannete poole: ERR (nii kunagine Eesti Televisioon kui Eesti Raadio, sealhulgas Vikerraadio, Klassikaraadio, Raadio 2), Kanal 2, TV 3, Raadio Vaba Euroopa Eesti toimetus, Rootsi Raadio Eesti toimetus, Postimees, Eesti Päevaleht, Õhtuleht, Maaleht, Äripäev, Delfi. Konsulteritud on 16 aastat Eesti Rahvusringhäälingu välisuudiste toimetajana töötanud Helle Tiikmaaga ja endise Brüsseli korrespondendi Indrek Treufeldtiga. Väliskorrespondentide nimekirja koostamisel on küsitud abi ka Eesti Välisministeeriumist, kus omapoolse nimekirja on pakkunud aastatel 1993-2008 pressisesindajana Moskvas ja Brüsselis töötanud Ehtel Halliste.

2.1.1 Eesti püsi korrespondendid aastatel 1991-2011

2012. aasta seisuga on Eesti saatnud välismaale kolm püsi korrespondenti: Eesti Rahvusringhäälingule töötavad Kadri Kukk Brüsselis (septembrist asub tema asemel tööle Johannes Tralla), Neeme Raud New Yorgis ja Krister Paris Moskvas (on teatanud soovist sügisest lõpetada). Ajalehetoimetustel hetkel oma püsi korrespondente ei ole.

Kui vaadata taasiseseisvunud Eesti väliskorrespondentide esindatust erinevates kohtades, selgub, et kõige rohkem on ajakirjanikud kajastanud sündmusi Brüsselist ja Moskvast. Kõige järjekindlamalt on korrespondente ülal pidanud Eesti Rahvusringhääling. See on ka igati mõistetav, kuna avalik-õigusliku ringhäälingu eesmärk on tegutseda avalikkuse huvides ning aidata kaasa demokraatia ja ühiskonna arengule (McQuail 2000). Avalik-õiguslik ringhääling peab võimaldama kodanikele saada eluks vajalikku informatsiooni, end harida, saada osa kultuurist, olla kursis ühiskonna oluliste probleemidega, osaleda mõttevahetuses, laiendada teadmisi ja lahutada meelt (Unt 2001: 9).

Püsi­korres­pon­den­ti­de ni­me­kir­ja vi­su­a­li­seerimiseks ja muu­tu­stele osu­ta­miseks vaada­tak­se Eesti meedia­or­ga­ni­sa­ti­ooni­de püsi­korres­pon­den­te jär­gnevalt ka­hes lõi­kes: toi­me­tu­ste lõi­kes ja piir­kon­da­de lõi­kes ajate­l­jel.

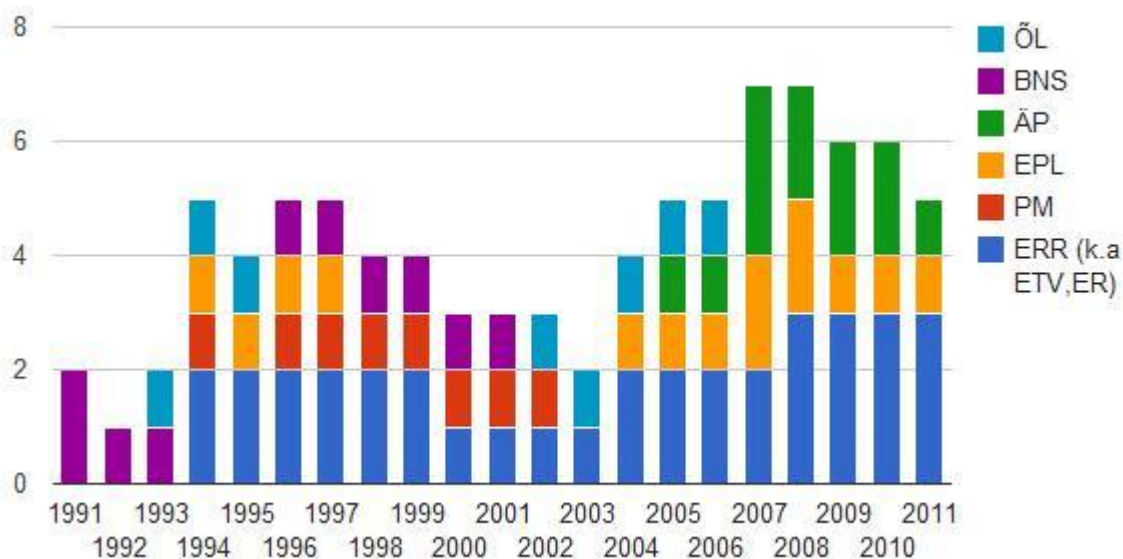
Kui vaadata püsi­korres­pon­den­ti­de esi­nda­tu­st välja­annete lõi­kes, siis on näha, et kõi­ge rohkem ja re­gu­laarsem on püsi­korres­pon­den­ti­de esi­nda­tus Eesti Ra­hu­su­ring­hää­li­ngul (siia on arva­tu­du ka kunagi­se ETV ja Eesti Raadio korres­pon­den­did) (Joonis 1). Alates 2008. aastast on Eesti Ra­hu­su­ring­hää­li­ngul püsi­korres­pon­den­tid esi­nda­tu­du kolmes kohas: Brüssel, New York ja Moskva. Samuti järeldub siit, et välja­annete arv, kes saada­vad püsi­korres­pon­den­te vä­li­maale, on kahekümne aasta jooksul olnud üsna ühtlane, sõltumata majanduslikest tingimustest. Kuna vä­li­korres­pon­den­ti­de omamine on Eesti Ra­hu­su­ring­hää­li­ngule üheks prioriteediks, on see läbi aastate taganud ühtlase esi­nda­tu­se erinevates riikides.

Eesti Ra­hu­su­ring­hää­li­ngu arengukava aastateks 2012-2015 näeb ette, et „täiendava rahastamise korral avame korres­pon­den­di­punk­ti­d ka Helsingis ja Berliinis. Aastal 2013 avatakse rahaliste võimaluste olemasolul alaline korres­pon­den­di­punk­ti­d Helsingis ja tehakse ettevalmistusi korres­pon­den­di­punk­ti­d avamiseks Berliinis“ (Eesti Ra­hu­su­ring­hää­li­ng 2012).

Valitsusliidu välispoliitika programm aastateks 2007-2011 nägi ette, et „avalik-õiguslik meedia peab saama riigilt piisavalt toetust korres­pon­den­di­punk­ti­d avamiseks maailma olulisemates keskustes“. Milliseid kohti täpsemini „olulisemateks“ peeti, programmis ei täpsustata.

Kui võrrelda Eesti Ra­hu­su­ring­hää­li­ngu arengukavasid aastateks 2009-2012 ja 2010-2013, siis selgub, et 2008. aastal koostatud arengukavas aastateks 2009-2012 on välja toodud Helsingi korres­pon­den­di­punk­ti­d avamine: ERR alalised vä­li­korres­pon­den­tid paiknevad Eestile vä­li­poliitiliselt kõi­ge olulisemates maailma punktides (Brüssel, New York; Moskva 2008. a sügisest, Helsingi 2009) /.../ 2009. aastal koostatud arengukavas aastateks 2010-2013 on tehtud aga muutus: „korres­pon­den­di­punk­ti­d loomine Helsingisse ei teostu.“ Kuigi plaanitud korres­pon­den­di­punk­ti­d avamine ei saanud teoks majanduslikel põhjustel, ei ole rahaliste olude sunnil ühtegi korres­pon­den­di­punk­ti­d ka suletud. Nii on säilitatud ka majanduskriisi ajal kõik kolm korres­pon­den­di­punk­ti­d Brüsselis, Moskvas ja New Yorgis.

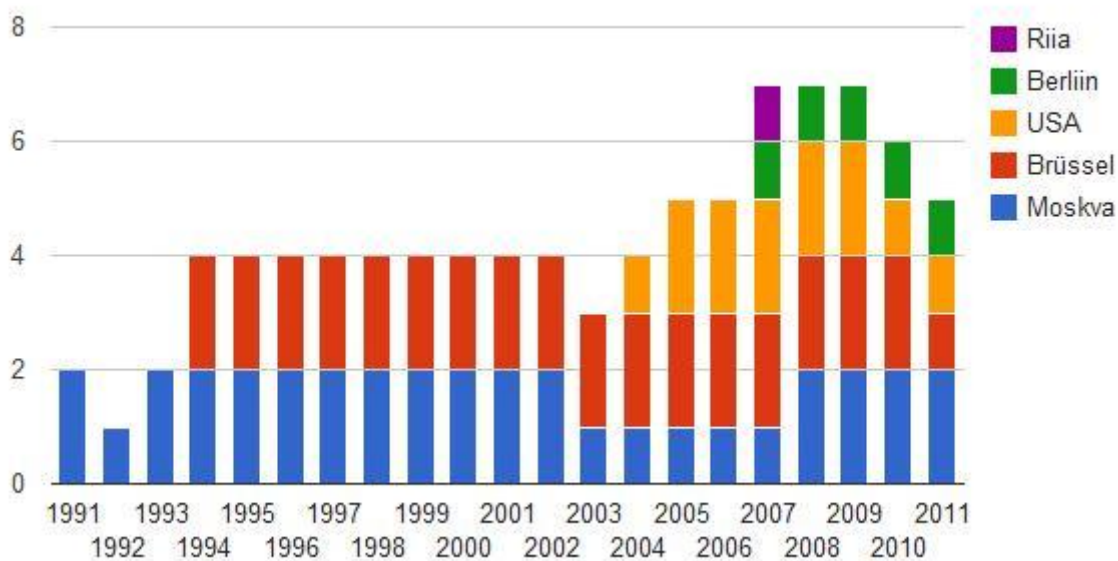
Kõige väiksem väliskorrespondentide esindatus on värskelt taasiseseisvunud Eestis aastatel 1991 ja 1992, mil püsikorrespondent on olnud ainult uudisteagentuuril BNS. Ka 1993 ja 2003 on Eesti meediaväljaannetel kaks püsikorrespondenti: vastavalt BNS, Õhtuleht ja ETV, Õhtuleht.

Joonis 1: Taasiseseisvunud Eesti püsikorrespondentide esindatus väljaannete lõikes

Joonisel 2 on näha, et taasiseseisvunud Eesti püsikorrespondendid on esindatud peamiselt Brüsselis ja Moskvast. Alates 2004. aastast, mil Neeme Raud alustas sündmuste kajastamist New Yorgist, on esindatud ka USA. Kõige rohkem korrespondente on esindatud 2007-2009: seitse kõigil kolmel aastal. See tuleneb sellest, et Äripäeval oli püsikorrespondent Riias, kes töötas küll vaid aasta ning alates 2007. aastast on olemas korrespondent Berliinis (2007-2012). 2005-2009 on korrespondent esindatud ka Washingtonis. 2009. aastast katab Ameerikat vaid New Yorgi korrespondent Neeme Raud.

Kahel joonisel (joonis 1, joonis 2) on analüüsitud Eesti Rahvusringhäälingu, Eesti Televisiooni ja Eesti Raadio korrespondente koos. Alates 2007. aasta 1. juunist tegutseb Eesti Raadio ja Eesti Televisiooni ühendamisel tekkinud Eesti Rahvusringhääling (Eesti Rahvusringhääling 2007).

Joonis 2: Taasiseseisvunud Eesti püsikorrespondentide esindatus riikide lõikes

Tabel 1: Brüsseli püsikorrespondendid isikunimed järjekorras

Nimi	Aeg	Väljaanne	Märkused
1. Marianne Mikko	1994-2002	ETV, EPL	EPL kuni 1996
2. Madis Mikko	1994-1999	ER	
3. Ahto Lobjakas	2000-2010 2004-2008	Raadio Vaba Euroopa EPL	
4. Indrek Treufeldt	2002/3-2007	ETV	
5. Katrin Vaga	2007-2008	ERR	
6. Kadri Kukk	2008/8-2012	ERR	
7. Johannes Tralla	2012-	ERR	Alustab 09/2012

Tabel 2: Moskva püsikorrespondendid isikunimed järjekorras

Nimi	Aeg	Väljaanne	Märkused
1. Allan Martinson	1990-1991	BNS	1988-1990 NH/EPL
2. Jüri Maloverjan	1991-1993 1998-2001	BNS BNS	Alustas vabakutselisena 1990
3. Evelin Kokkota	1993-1995	Õhtuleht	
4. Marko Mihkelson	1994-1997	Postimees	
5. Kadri Liik	1996-1997 1998-2002	EPL, BNS Postimees	

6.Igor Taro	2002-2006	Õhtuleht	
7.Jaanus Piirsalu	2007-2011	EPL	Viibib isapuhkusel
8.Krister Paris	2008-	ERR	On teatanud lõpetamisest

Tabel 3: Teiste piirkondade püsikorrespondendid isikunimede järjestuses

Nimi	Aeg	Koht	Väljaanne	Märkused
1.Neeme Raud	2004-	New York	ETV/ER, ERR	Eelnevalt kaastöö PM
2.Kertu Ruus	2005-2009	Washington	Äripäev	
3.Harry Tuul	2007	Riia	Äripäev	
4.Katri Soe-Suren	2007-2012	Berliin	Äripäev	

Tabel 4: Rootsi Raadio viimase toimetuse Eesti korrespondendid

(sulgemise aastal 2006, tähestikulises järjekorras: eesnimi, perenimi)

Nimi
Anne Koch
Anu Kaupmees
Eva Tihhonova
Kadri Land
Martin Pärn
Mare Rebas
Toomas Lapp

2.1.2 Vabakutselised väliskorrespondendid ja muud kirjasaatjad

Tabel 5: Raadio Vaba Euroopa Eesti toimetuse korrespondendid

(tähestikulises järjekorras: eesnimi, perenimi)

Nimi	Koht	Märkused
Aleksander Terras	Stockholm	Surnud
Andres Bereczki	Budapest	
Ann Alari	London	
Anu Kippasto	Budapest	
Arne Luht	Berliin	
Arvo Alas	Kopenhaagen	Surnud
Eneken Laugen	Pariis	
Evelyn Höglund	Helsingi	
Hendrik Lindepuu	Varssavi	

Jaan Reinhold	Riia	
Juhan Talve	Helsingi	
Kaupo Känd	Suurbritannia	
Marika Villa	Saksamaa	
Senta Alas	Kopenhaagen	
Vladimir-Georg Karassev-Orgusaar	Pariis	
Ülle Toode	Itaalia	
Üve Maloverjan	Moskva	
	Malaga	Nimi teadmata

Vabakutseliste ajakirjanike, kirjasaatjate nimekiri on kindlasti mittetäielik. Siia nimekirja on arvatud need vabakutselised ajakirjanikud ja *stringerid*, kes välisriigis viibides on kodumaale sündmusi kajastanud. Kuna tihti töötavad nad erinevatele väljaannetele ning selle kohta info kogumine on keeruline ja aeganõudev protsess, on järgnevas tabelis olemas vaid riik või linn, kust nad lugusid on kirjutanud. Enamik nimekirjas olevatest kirjasaatjatest on need, kes ajakirjanikuna ei tööta, vaid aeg-ajalt meediasse kirjutavad. Mitmed nimed on olemas ka Raadio Vaba Euroopa või Rootsi Raadio Eesti toimetuse nimekirjas, kuid nad on siia tabelisse lisatud, kuna lisaks oma põhitööle on nad teinud kaastööd teistele väljaannetele. Nimekirja koostamisel on sarnaselt püsikorrespondentide nimekirja koostamisega küsitud abi erinevatelt Eesti meediaväljaannetelt.

Tabel 6: Vabakutselised ajakirjanikud ja *stringerid*

(tähestikulises järjekorras: eesnimi, perenimi)

Nimi	Koht
Aimar Ventsel	Saksamaa
Airi Illisson	Austraalia
Anna-Maria Penu	Hispaania
Anu Kaupmees	Rootsi
Astrid Kannel	Moskva
Dea Martinionis	Portugal
Erik Henno	Brasillia
Evelyn Höglund	Rootsi
Hannes Hanso	Suurbritannia, Hiina
Helen Eelrand	Hispaania
Hipe Tarvel Hartwig	Saksamaa
Ilmar Mikiver	Washington
Imbi Paju	Soome

Jaan Reinhold	Hiina
Jaanus Torp	Austraalia
Juune Holvandus	Venemaa/Ukraina
Kaarina Ritson	Norra
Kadri Land	Rootsi
Kadri Ollino	Jaapan
Kadri Soova	Brüssel
Karin Dean	Tai, Birma
Katrin Lust	London
Kristel Raesaar	USA
Kärt Ulman	USA
Laura Alvin	Argentiina
Liis Kängsepp	Argentiina
Liisa Triin Vurma	Austraalia
Lill Sarv	Itaalia
Madis Hint	Moskva
Mai Loog	Tai
Mait Ots	Brüssel
Manona Paris	Moskva
Margo Pajuste	Prantsusmaa
Marika Urb	USA
Maris Lillak	London
Marje Aksli	Kanada
Marko Saaret	Brüssel
Martin Jaigma	Sloveenia
Martin Raud	Holland
Martin Kala	Pariis
Märt Kivine	Helsingi
Priit Kivi	Hispaania
Rain Kooli	Soome
Sigrid Kaasik-Krogerus	Soome
Siim Trumm	Suurbritannia
Sirje Lefebvre	Pariis
Sten A. Hankewitz	London
Tarvo Nõmm	Island
Tiina Hakman	Soome
Tiina Joosu	Washington
Tiina Tamman	Suurbritannia
Toomas Lapp	Skandinaavia
Urmas Väljaots	Pariis
Valvi Stikaitiene	Leedu
Õne Päril	Afganistan
Ülle Toode	Itaalia

3. Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused

Käesoleva töö eesmärgiks on analüüsida Eesti taasiseseisvumisjärgsete väliskorrespondentide töö eripärasid nende endi nägemusel võrreldes kodumaal töötavate ajakirjanikega ning tööd mõjutavaid tegureid.

Sellest lähtuvalt on püstitatud järgmised uurimisküsimused:

- 1.) Kuidas toimub väliskorrespondendi kohanemine ja allikatevõrgu tekitamine sihtriigis?
- 2.) Mil moel toimub informatsiooni kogumine ja milliste raskustega seisab väliskorrespondent silmitsi informatsiooni kogumisel?
- 3.) Milline roll on väliskorrespondendi töös Eestil kui saatval riigil?
- 4.) Milline on väliskorrespondendi nägemus tööks vajalikeks pädevusteks?
- 5.) Milline on kontakt saatva meediaorganisatsiooniga?
- 6.) Milline on väliskorrespondendi ja saatva meediaorganisatsiooni nägemus ameti tulevikust?

Järgmises peatükis antakse ülevaade, kuidas on koostatud uurimuse valim ning millist metoodikat on andmete analüüsimiseks kasutatud.

4. Valim ja analüüsimeetod

Uurimisküsimustele vastuse saamiseks on valitud süvaintervjuude meetod ning andmete analüüsil kasutatud kvalitatiivset tekstianalüüsi. Kõigi püsikorrespondentide tabelisse (vaata tabelid nr 1,2,3) kantud ajakirjanikega on võetud meili teel ühendust ning palutud neil vastata väliskorrespondentide tööd puudutavatele küsimustele kirjalikult või leida aega intervjuuks.

4.1 Valim

4.1.1 Kirjalik küsimustik

Kõigile nimekirjas olevatele püsikorrespondentidele saadeti meili teel küsimustik, vastused saadi 13 ajakirjanikult. Sealhulgas saadi vastused sündmuskohale saadetud ajakirjanikult Ivar Soopanilt. Küll aga ei ole küsimustikule vastanud Anu Kaupmees, Marko Mihkelson, Indrek Treufeldt ja Madis Mikko, kellega viidi läbi süvaintervjuu. Küsimustele on kirjalikult vastanud:

- Ahto Lobjakas
- Allan Martinson
- Evelin Kokkota
- Harry Tuul
- Igor Taro
- Ivar Soopan
- Jaanus Piirsalu
- Jüri Maloverjan
- Kadri Kukk
- Katri Soe-Suren
- Kertu Ruus
- Krister Paris
- Neeme Raud

4.1.2 Süvaintervjuu

Süvaintervjuud on viidud läbi kaheksa väliskorrespondendiga. Intervjuude valimi koostamisel on lähtunud piirkondlikust jaotusest ning põhimõttest, et vastajad jaotuksid piirkondade vahel võimalikult ühtlaselt. Piirkondade määratlemisel võeti aluseks Reporters Without Borders 2011. aasta pressivabaduse indeksi põhjal tehtud riikide jaotus. Esindatud on järgmised piirkonnad ja väliskorrespondendid: hea olukord (Rootsi – **Anu Kaupmees**, Belgia – **Indrek Treufeldt**, **Madis Mikko**), rahuldav olukord (USA – **Neeme Raud**, **Kertu Ruus**), märkimisväärsed probleemid (Liibanon, Jordaania – **Ivar Soopan**), keeruline olukord (Venemaa – **Marko Mihkelson**, **Jaanus Piirsalu**), väga tõsine olukord (Süüria, Iraan – Ivar Soopan). Igast piirkonnast on püütud võtta vähemalt kaks ajakirjanikku, et välistada ajakirjanike individuaalset mõju tulemustele ning vaadata, millised ühisjooned sõltumata ajakirjanikest erinevate piirkondade vahel esinevad. Piirkondi, kus on „märkimisväärsed probleemid“ ja „väga tõsine olukord“, esindab ainult Ivar Soopan, sest neis piirkondades ei ole Eesti püsikorrespondendid töötanud.

Ivar Soopan on valimis erandlik: ta on oma olemuselt sündmuskohale saadetud ajakirjanik, kuid on regulaarselt kajastanud Lähis-Ida teemasid ning piirkonna eripäradest ülevaate saamiseks lisatud siia valimisse.

Teise võrdluse alusena on võetud valimisse Stockholmi endine korrespondent Anu Kaupmees, kes töötas Rootsi Raadio Eesti toimetuses ning teda eristab teistest väliskorrespondentidest see, et ta töötas toimetuses, mitte üksi nagu teised korrespondendid. Selle intervjuueeritava lisamine võimaldab analüüsida, mil määral erineb väliskorrespondentide töö juhul, kui ajakirjanikul on teda toetav toimetuse kohapeal olemas.

Lisaks süvaintervjuudele on viidud läbi kaks ekspertintervjuud toimetuste esindajatega. Need intervjuud esindavad toimetusepoolset nägemust väliskorrespondentide tulevikust, kuid selgitavad ka väliskorrespondentide lähetamise põhimõtteid ning nende olulisust meediaorganisatsioonile:

- Tiina Kaalep, Eesti Rahvusringhääling, juhatuse liige
- Villu Känd, Raadio Vaba Euroopa Eesti toimetuse endine juht

4.2 Küsitluskava

Kirjalikes küsimustikes ja süvaintervjuudes esitati küsimusi väliskorrespondendi töötingimuste ja –vahendite, informatsiooni kogumise ning kohanemise kohta. Samuti uuriti, milline on saatva meediaorganisatsiooni toetus. Süvaintervjuudes keskenduti ka väliskorrespondendi nägemusele, kuidas võiks Eestis olla tulevikus korraldatud väliskorrespondentide võrgustik ning milles seisnevad väliskorrespondendi ameti eripärad.

Toimetuse esindajatega tehtud intervjuudes uuriti, milliste kriteeriumide järgi otsustatakse, keda ja kuhu väliskorrespondendiks saata. Samuti, milline on toimetusepoolne nägemus väliskorrespondendi töö eripäradest ja tulevikust, milliste probleemidega puutuvad toimetused kokku väliskorrespondentide pidamisel.

4.3 Analüüsimeetod

Andmete analüüsimiseks on kasutatud kvalitatiivset uurimismeetodit. Kvalitatiivne uurimus läheneb maailmale „väljast“ (mitte spetsiaalses uurimiskontekstis nagu laboratoorium) ning püüab sotsiaalset nähtust mõista, kirjeldada ja seletada, vaadeldes neid „seest“ (Gibbs 2007). Käesolevas töös on kasutatud tekstianalüüsi, mis põhineb vertikaalsel analüüsitüübil (Huberman & Miles 1994). Selle puhul vaadeldakse üht teemat läbi kõigi vastajate hinnangute, neid kõrvutades ja erinevusi, sarnasusi otsides.

Analüüsitav materjal on jaotatud suuremateks teemakategooriateks ning need omakorda väiksemateks alateemadeks.

Kodeerimine hõlmab Gibbsi (2007) järgi endas ühe või rohkema teksti osa identifitseerimist ja salvestamist, mis näitlikustab teoreetilist või kirjeldavat ideed. Tavaliselt identifitseeritakse mitu teksti osa ja lingitakse need selle idee nimetusega – koodiga. Kodeerimine ongi viis teksti kategoriseerida ja indekseerida eesmärgiga luua temaatiliste ideede raamistik selle kohta (Gibbs 2007: 38).

Süvaintervjuusid ja kirjalikke küsimustikke on analüüsitud samadel alustel ning tulemused avaldatud koos. Kuna ankeetküsitluste tulemused ei erinenud süvaintervjuudest, siis tulemuste

osas välja toodud tekstinäited pärinevad süvaintervjuudest. Küsitlustes on vastused lühemad ning kohati pinnapealsed, mistõttu ilmekamad näited esinevad just intervjuudes.

4.4 Meetodi kriitika

Käesolevas magistritöös viidi läbi süvaintervjuud väliskorrespondentide ja toimetuse esindajatega, samuti vastati küsimustele kirjalikult. Töö üheks osaks oli ka väliskorrespondentide nimekirja koostamine. Kõige kriitilisem oli kindlasti sellise nimekirja koostamine. Kuna väliskorrespondentide temaatikat ei ole varem Eestis piisavalt uuritud, ei eksisteerinud ka vastavat andmebaasi ajakirjanike nimedega. Seepärast tuli toimetustelt eraldi küsida, kas üldse ja kes on väliskorrespondendina töötanud. Kuna paljud toimetuse esindajad pakkusid nimesid väliskorrespondentidest, kes tegelikult ei töötanud püsikorrespondentidena, vaid vabakutselistena, oli üsna keerukas ka kindlaks teha, kes on nii-öelda lepinguline klassikaline püsikorrespondent. Töö autor on arvamusel, et püsikorrespondentide nimekirja võib pidada üsna täielikuks, kuid samas võib juhtuda, et puudu on mõne ajakirjaniku nimi, kes samuti klassikalise püsikorrespondendina töötanud, kuid keda toimetuse esindajad on näiteks unustanud nimetada. Märksa keerulisem on koostada tabelit vabakutselistest väliskorrespondentidest. Kuna *stringerite* ehk kirjasaatjate nimekirja kuuluvad enamasti inimesed, kes välismaal pikka aega viibinud ning kirjutamisega hobi korras tegelevad, on väga mahukas ettevõtmine nende tuvastamine. Seepärast ei olnud ka käesoleva töö üheks eesmärgiks vabakutseliste täielik kaardistamine, küll aga sai osaliselt seda töö käigus tehtud.

Antud töö eesmärki silmas pidades oli süvaintervjuu ja kirjalik küsimustik õige meetod andmete kogumiseks. Kuna süvaintervjuud ei olnud võimalik töö mahtu silmas pidades kõigi väliskorrespondentidega läbi viia, siis vastati küsimustele kirjalikult. Töö autor on arvamusel, et süvaintervjuus sai esitatud ehk liiga palju küsimusi. Nagu varasemalt mainitud on väliskorrespondentide valdkond üsna uurimata ning seepärast on võimalikke fookuseid antud teema puhul palju. Seepärast oli kindlasti üheks ohuks ka liigne laiali valgumine ning võimalikud mitu fookust. Autor proovis hoida fookust kitsana ning võttis uurimisteemaks väliskorrespondentide töö eripärad. Kindlasti oleks saanud hakkama ka vähemate

küsimustega. Samas on teema autori jaoks huvitav ning intervjuudes toimus ka mõningane nihkumine peateemast eemale.

5. Analüüsi tulemused

Järgnevas peatükis analüüsitakse väliskorrespondentidega läbi viidud süvaintervjuusid ja kirjalikke küsimustikke. Samuti on vaatluse all ekspertintervjuud kahe toimetuse esindajaga. Tiina Kaalep on ERRi juhatuse liige ning esindab toimetust, kes saadab välismaale püsikorrespondente. Villu Känd on aga Raadio Vaba Euroopa viimase Eesti toimetuse juht, kelle hallata on olnud vabakutselised ajakirjanikud, kellest nad tema sõnul püüdsid teha „professionaalseid ajakirjanikke.“ Kuna toimetusepoolset vaadet esindavad ainult kaks inimest, siis on tegemist pigem illustreeriva materjaliga, mille põhjal kindlasti paikapidavaid järeldusi teha ei saa. Võrdlus toimetuse esindajate ja väliskorrespondentide arvamuste vahel ei ole välja toodud kõigi alapunktide puhul.

Järgnevalt on jaotatud teemad erinevate kategooriate alla. Neist suurimad on informatsiooni kogumine, kontakt saatva meediaorganisatsiooniga, Eesti kui saatva riigi roll, väliskorrespondentide nägemus vajalikest pädevustest ning nägemus ameti tulevikust. Suured kategooriad on omakorda väiksemateks allüksusteks jaotatud.

Väliskorrespondentide ja toimetuse esindajate nimed on lühendatud, kasutatud on ees- ja perekonnanime initsiaale: AK (Anu Kaupmees), IT (Indrek Treufeldt), NR (Neeme Raud), IS (Ivar Soopan), JP (Jaanus Piirsalu), KR (Kertu Ruus), TK (Tiina Kaalep), VK (Villu Känd); nimed on välja kirjutatud Madis Mikko ja Marko Mihkelsoni puhul, kuna nende ees- ja perekonnanime initsiaalid kattuvad.

5.1 Informatsiooni kogumine

Väliskorrespondendid nimetasid peamisteks viisideks informatsiooni kogumisel kohaliku pressiga kursis olemist, otsest suhtlemist inimestega, kuid samuti ka teisi kolleege, kellega ei konkureeritud.

Ivar Soopan ja Marko Mihkelson nimetavad oma töö puhul just otsest suhtlemist inimestega:

IS: Oli olukordi, kus ma käisin Iraagis mitmel korral politseijaoskonnas ja uurisin, et kus on midagi juhtunud. Kus on mingid situatsioonid, mis väärivad kajastamist, otsisime põgenikelaagreid, kuhu Punane Rist on kogunud põgenikke.

Marko Mihkelson: Toona ma ikkagi kogusin informatsiooni puhtalt füüsiliselt igal pool kohal käies inimestega suheldes ja lehti lugedes jne.

Ajakirjanikud nimetavad ka kohalikku ajakirjandust peamise allikana, kust saada informatsiooni toimuvate sündmuste kohta. Brüsseli korrespondent Indrek Treufeldt toob välja, et Belgias, kus on kaks suurt kogukonda Valloonia ja Flandria, luges ta nende tegemistega kursis hoidmiseks prantsusekeelset meediat, kust sai infot Valloonia kohta ning Flandria kohta info saamiseks flaamide inglisekeelset kokkuvõtet. Samuti nimetavad korrespondendid erinevaid organisatsioone, pressikeskusi, uudisteagenteure, kes olid info hankimisel abiks.

Madis Mikko: /.../ siis oli ka mingi agentuur, mis tootis peamiselt Euroopa Liitu puutuvat, uudisteagentuuri selliseid pisut sügavamaid analüüse. /.../ nii NATO kui Euroopa Liit korraldasid väga regulaarselt pressikonverentse, et informatsiooni tuli nii uksest kui aknast.

KR: Suhtlesin saatkonnaga hästi palju.

Marko Mihkelson: /.../ erinevatest väljaannetest, nii telest kui ka trükimeediast. Pluss kohalik ajakirjandus, teada, mida nad kirjutavad, mis on teemad ja sealt noppida ideid, mida kasutada, mis võiks Eesti lugejale huvitav olla.

New Yorgi korrespondent Neeme Raud märgib, et aja jooksul kujuneb välja oma võrgustik, kust informatsiooni saab. Tema sõnul pole ta kunagi käinud teadlikult neid kontakte loomas.

NR: Lihtsalt ma arvan, et olen silma jäänud sellega, et olen lugusid tegemas käinud. Ka see jääb paljudele silma siin, et ma töötan ju üksinda ise olles operaator ja ajakirjanik samaaegselt. Ameeriklastele meeldib selline ettevõtlik lähenemine.

Anu Kaupmees toob välja, et info kogumine oli lihtne, kuna selleks oli olemas eraldi toimetus. Samuti nimetab ta pressiarhiivi Rootsi Raadios, kust sai kõik olulise info kätte.

AK: /.../ sel ajal meil oli omaette toimetus, kes ainult sellega tegeleski. Et nad võtsid välja, koostasid neid pressikonverentside plaane, kus mida toimus. Meil oli ühe päeva kava, siis meil oli terve kuu aja peale ette teada, kui midagi niisugust oli planeeritud.

Heaks informatsiooniallikaks peavad väliskorrespondendid kolleege, kellega ei konkureeritud. Kuna Eesti ei konkureeri suurte riikide meediaväljaannetega, saadi abi kolleegidelt:

Marko Mihkelson: Mul oli väga hea tutvusringkond ka Vene ajakirjanike hulgast /.../

Ka Stockholmi korrespondent Anu Kaupmees toob välja, et info saamisele aitas kaasa Stockholmis olev suur Eesti kogukond. Näiteks tehti koostööd Stockholmi Eesti päevalehega, kelle tollane peatoimetaja Ülo Ignats andis teada, kui midagi toimus. See oli vastastikune koostöö.

5.1.1 Informatsiooni kättesaadavus

Intervjuudest jäi kõlama, et allikatega ühenduse saamine oli tihtipeale keeruline ning aeganõudev protsess. Korrespondendid toovad välja bürokraatlikku asjaajamist, millega kodumaal töötades sellisel moel kokku ei puutu. Ligipääs olulistele allikatele on piiratud.

JP: Välismaal olles on väga raske eksprompt midagi teha, et hommikul otsustasin ja kahe tunni pärast tegin juba ära. Sa pead ikka kokku leppima ja minek võtab kaua aega. Tavaliselt mul olid ikkagi plaanid ette tehtud ja kokku lepitud.

Marko Mihkelson: Moskva puhul põhiline ikkagi see, et see bürokraatlik masin on nii suur. Kui Eestis on ajakirjanikul mobiiltelefonis ministrite ja jumal teab kelle telefoninumbrid ja sünnis on helistada ükskõik, mis kellaajal ja otse, siis Venemaal seda luksust ei ole kellelgi, et sa saaksid väga paljus otseinfo infokanali, allikani välja, et seal väga palju käib ikka ümberringi, et kes teab millestki midagi. See on keeruline.

NR: Mitmete lugude puhul, kui olen otsinud eksperte, tuleb saata näiteks 20 taotlust vahel, intervjuutaotlust välja. On olnud ka selliseid kordi, kui praktiliselt kõik need 20 taotlust kas mulle ei vastata või öeldakse lihtsalt ära /.../

Washingtoni korrespondent Kertu Ruus kirjeldab, kuidas ametliku informatsiooniallikate jõudmine oli aeganõudev ja keeruline protsess:

KR: Ma käisin seal näiteks rahvusarhiivis, see oli õudne ettevõtmine. Esiteks pidid sa sinna juba mingi kaks tundi sõitma, siis esmakordne registreerimine võttis paar tundi aega, et see ei ole nii, et Kertu, mine korra rahvusarhiivi ja pane sisse KGB või Arnold Rüütel või ma ei tea, mis iganes, meie mingid tuntud ettevõtjad ja siis sa saad sealt kõik mingisugused failid. See oli tohutu, mul võttis päev aega, et üldse aru saada, kus kohas kataloogides mingid asjad on, et üldse küsida. See on kohutav tegelikult. Ma ei suutnudki rahvusarhiividest väga midagi leida, sest et ma jäin lihtsalt alla.

Seejuures toob ta välja, et informatsiooni kättesaamiseks tuli omada ajakirjanikuna teatavat staatust. Siinkohal on oluline märkida, et vabakutselise ajakirjaniku ning isegi lühiajaliselt püsikorrespondendina töötanuna ei pruukinud paljudesse ametlikesse kohtadesse pääseda.

KR: Ja siis on kohti, kuhu iga mats ei saa. Näiteks Valge Maja ja kaitseministeeriumi pressikonverentsid /.../ See on ikka väga karm kord. Sa pead olema paar aastat

kajastanud kaitseteemasid, sa pead olema, ma ei tea, mis staaž ja mis tingimused sul peavad seal olema.

Brüsseli korrespondent Indrek Treufeldt märkis, et informatsiooni kättesaadavus võib riigiti erineda:

IT: Mõne riigi puhul on see hästi tüüpiline poliitilises kommunikatsioonis, aga mõnes riigis hoitakse hästi palju kinni infot, et see on väga erinev.

Samas nentis ta, et infot on isegi liiga palju, oluline on lihtsalt eristada, mis on oluline ja mis mitte. Samuti tõi ta välja, et probleem ei ole niivõrd info kättesaadavus kui logistika. Sest televisioonile töötades juhtus tihti peale, et ei saanud filmimiseks luba.

IT: Informatsioon on väga üldine mõiste. Ma arvan, et see on üldse üle müstifitseeritud, et info on nagu peamine. Ma võiks isegi öelda, et infot on liiga palju. /.../ See asjaajamine on niivõrd aeglane. Sa pead kuu aega ette ütleva, et sa tahad kuskile minna ja siis kas keegi üldse vaevub.

Erandlikuna jäi kõlama Anu Kaupmehe kogemus Rootsist, kus sealse heaoluühiskonna standardiks on seatud, et kõigil on võimalik ametlikele allikatele ligi pääseda. Tema sõnul on helistamise teel ametnike kätte saamine tavaline ning ajakirjaniku eiramine võib tekitada hoopiski suure skandaali.

AK: Rootsist on see hea asi, et kõik telefonid vastavad ja kõik ametnikud vastavad ja kõik on avalik. Seal informatsiooni kätte saamine on väga kerge. Sa võid praktiliselt, ütled, kes sa oled ja võid helistada otse mingile ministrile ja sulle helistatakse tagasi mingi aja jooksul. See oleks nüüd skandaal, kui minister, mis sest, et ma olen väike, mingi Eesti toimetuse, mingi Postimehe või Eesti Raadio toimetusest helistan, et kui sa oled ikka ajakirjanik ja helistad, siis see oleks skandaal, kui sinuga ei võetaks ühendust.

Samuti näide Ivar Soopaniilt, kes räägib õnnelikust juhusest, kuidas olulise allikani pääses ilma igasuguse akrediteeringuta. Samas rõhutab ta, et tänapäeval on informatsiooni kättesaamine keerulisem kui tema Iraagis viibimise ajal (viimati kajastanud sealseid teemasid aastal 2004) ning siiski on olulistele allikatele keeruline ligi pääseda.

IS: Näiteks siseministriga ma kohtusin niimoodi, et läksin lihtsalt jõhkralt kohale, lehvitasin oma pressikaarti, mis oli täiesti tavaline Eesti Päevalehe uksekaart, tegelikult noh kiipkaart, kus oli minu pilt peal, kirjas press suurelt punase kirjaga. /.../

Liibanoni puhul toob ta aga näite, kus oluliste allikateni on keeruline jõuda, aga mitte võimatu:

IS: /.../ kõik mis oli Hezbollah organisatsiooniga seotud, seal oli alati raske, kuna tegemist oli ennast äärmiselt varjava organisatsiooniga, kelle inimesi, tähtsaid inimesi on peaaegu võimatu kätte saada /.../ Sinna paika saamine oli ... ma ei lootnud sinna paika üldse pääseda, juhuse pärast pääsesin.

Informatsiooni kogumist mõjutavad tegurid

5.1.2 Kultuurilised eripärad

Informatsiooni kogumisel ning võõras keskkonnas töötamisel on oluline tunda kohalikke kultuurilisi eripärasid. Väliskorrespondendid rõhutasid vajadust õppida tundma sihtriigi kohalikku kultuuri, ajalugu ja keelt. Lisaks fakti- ja taustateadmistele on oluline teadmine, kuidas suhelda kohalike inimestega. Erinevate kultuuritaustaga inimeste suhtlemisstiil on erinev. Washingtoni korrespondent Kertu Ruus toob välja, et Ameerikas on oluline allikatega vabamalt suhelda.

KR: Sa pead õppima kohalikku keelt ka selle sõna ülekantud tähenduses. Ja noh, kui sa helistad Ameerikas, sa ei tohi nii raskemeelne olla, sa pead alustama teistmoodi, natuke kergemalt, mõned nimed nimetama, kes soovitas, et nägin teda seal ja kuidagi see suhtlemine seal on teisel tasemel veidi.

IS: Iraagi puhul on lihtne, niivõrd palju poliitiline ja kultuuris, ajaloos kinni olev situatsioon, kus sa pead teadma ühtesid või teisi asju, muidu võid sattuda täbarasse olukorda.

Marko Mihkelson: Ajakirjanik välismaal esiteks peab tundma seda riiki, kus ta asub. Kogu seda teema valdkonda, mis selle riigiga nii-öelda seotud on, keelt, kultuuri ja valmis olema kirjutama kõigest.

Lähis-Ida teemasid kajastanud Ivar Soopan tõi näite, kuidas erinevas kultuuriruumis on oluline inimestele teistmoodi läheneda. Tehniliste töövahendite valikul arvestas ta sihtriigi kultuuri eripäradega:

IS: Mul oli suhteliselt hea Canoni fotoaparaat, selline klapiaga küljepealt, mis on väga tähtis, et see oleks klapiaga. See võib tunduda hästi tarbetu, aga enamuses lõunamaades on probleem selles, et kui sa hakkad pildistama, tõstad näo juurde fotoaparaadi, siis inimesed keelavad sul pildistamist, mõni võib kallale tulla, mõni hakkab raha küsima. Teine variant on see, et kuigi nad väga tahavad, nad kangestuvad soolasambaks ja siis sa ei saa enam korralikku pilti, nad ei ole enam oma normaalses olekus või nad on nagu tikksirged ja naeratavad.

Väliskorrespondendid rõhutavad, et teistmoodi kultuuriruumi tööle asudes võib ette tulla ootamatusi, millega varasemalt arvestada ei osanud. Washingtoni korrespondent Kertu Ruus toob välja, kuidas tuleb kokku puutuda niivõrd erinevate mastaapide kui ka tundmatu bürokraatiaga. Erinev kultuuriruum kui takistav tegur:

KR: Eesti inimene ei kujuta ette Ameerika mastaape. /.../ Mastaabid on ikka hoopis-hoopis teised, geograafiliselt, hierarhiliselt, lihtsalt see inimmass, mis sul on kuskil vastas, et jõuda mingi juhini, et üldse orienteeruda.

IT: Aga selline asjaajamise, isegi mitte pahatahtlik, et ei ole nii, et keegi ei taha sulle vastata, vaid see lihtsalt ongi selline kultuur, et sa peadki kuu ette mõtlema, kui sa tahad kusagile minna.

Teistmoodi kultuuriruum võib olla ka kasulik tegur. Ivar Soopan toob välja, kuidas seni Eesti ajakirjanduses suhteliselt vähekajastatud ja tundmatu Iraagis oli lihtne leida erinevaid teemasid. Siinkohal peab ta ilmselt silmas seda, et kuna tegemist oli vähetuntud piirkonnaga Eesti meedias, siis igasugused lood pakkusid auditooriumile huvi:

IS: Iraagi puhul oli võib-olla see, et Iraak oli nii puutumata maa enne meie jaoks, et keegi polnud seal käinud ja meie üldse ei teadnud Iraagist suurt midagi. Et nii sellest riigist kui kultuurist, et kuna see oli olnud suletud, et siis palju teemasid kukkus iseenesest sülle.

5.1.3 Poliitiline režiim

Poliitilised olud mängivad rolli neis riikides, kus demokraatia alles arenemisjärgus. Seepärast esinesid ilmekalt Moskva korrespondendi Marko Mihkelsoni ja Lähis-Ida kajastanud Ivar Soopani intervjuus poliitilise režiimi mõju väliskorrespondendi tööle. Marko Mihkelson toob siinkohal välja piiratud sõnavabaduse, kuid rõhutab, et tol ajal oli sõnavabadust silmas pidades oluliselt lihtsam Venemaal ajakirjanikuna töötada kui tänapäeval. Ta toob näite olukorrast, kui 1995. aastal käis tegemas reportaaži Budjonnovski pantvangidraamast (Tšetseeni sõjapealiku Šamil Bassajevi juhitud grupp võttis Budjonnovski haiglas pantvangi üle 1500 inimese, kellest üle 100 inimese hukkus). Pärast seda, kui ta oli loo valmis kirjutanud ning Vene saatkonnas oli tema lugu ära tõlgitud, kutsuti ta Vene välisministeeriumisse:

Marko Mihkelson: /.../ võttis ühe suure mapi lahti, kus on minu artiklid allajoonitud ja ära tõlgitud, siis ütles, et see, kuidas sa Venemaast ikkagi kirjutad, ei ole hea. Oleme siin mõelnud, kas sind välja saata või mitte, aga saime aru, et väljasaatmine ei ole ka

vist hea, et siis saad liiga palju tuntut selle kaudu, aga pea silmas siis seda, teist ja kolmandat.

Samas arvab Marko Mihkelson, et 1997. aastal oli meediavabadust oluliselt rohkem kui tänapäeval ning seetõttu oli ajakirjanikutöö lihtsam:

Marko Mihkelson: /.../ inimesed ei kartnud rääkida asjadest, täna on lihtsalt see olukord seal selline, et...

Intervjuust Ivar Soopaniga tuli välja, et toonased poliitilised olud olid ühelt poolt soodustavad ning teisalt takistavad. Soodustava tegurina toob ta välja 2005. aastal Iraagis võimul olnud noort vahevalitsust, mis võimaldas informatsioonile ja allikatele paremini ligi pääseda:

IS: Anyway, tuli alati otse kohale minna, otse inimestega rääkida ja üldiselt asi toimis. Ja see oli kõik sellepärast nii, et siis ei olnud vahevalitsust paigas, või oli nii-öelda vahevalitsus, aga ta oli veel niivõrd noor ja lapsekingades, et nendega sai veel rääkida otse, ja praegu on võimatu Iraagis nii kellegagi jutule saada, täiesti välistatud.

Poliitilised olud võivad olla aga just takistavad. Kuna Iraagiga seotud teemad pälvisid sõja tõttu suurt meediakajastust ning paljusid kohti püüti ajakirjanike eest varjata, oli parem end ajakirjanikuna mitte akrediteerida, sest see oleks juurdepääsu veelgi keerulisemaks teinud:

IS: Et lihtsam oligi lihtsalt kohale sõita samasuguse turistina. Pigem mitte kunagi pressikaarti kuskil välja võtta.

5.1.4 Kriis versus stabiilsus

Suur erinevus tuleb välja konfliktitsoonis ja stabiilses keskkonnas töötamisel. Kriisikolde töötamisel tuleb arvestada erinevate asjaoludega. Eelkõige on olulisim iseenda füüsiline heaolu ja turvalisus, millega stabiilsetes oludes töötavad korrespondendid kokku ei puutu. Siiski tuli intervjuudest välja, et üldjuhul korrespondendid ohtlikesse olukordadesse ei satu. Aastatel 1994-1997 Moskva korrespondendina Postimehele töötanud Marko Mihkelson ja 2007-2011 samas kohas Eesti Päevalehele töötanud Jaanus Piirsalu toovad küll näiteid selle kohta, kuidas kriisikolde töötades ohtlikesse olukordadesse võib sattuda, kuid rõhutavad, et peamiselt olid need erandjuhud.

JP: Moskvas vist küll sellist asja ei olnud. Mingi 2007 olid küll sellised agressiivsemad meelevaldused. Vene miilitsa eriuksused, kes meelevaldustel korda hoiavad, sellised tursked vennad, kes nalja ei mõista... Üks neist lõi mul kumminuiaga fotoka puruks, see oli selline konkreetne asi.

Marko Mihkelson: No ainuke oli Tšetšeenias, aga see ei lähe nagu arvesse, et kui sa juba sõtta lähed või sõjapiirkonda lähed, siis pead sa arvestama võimalusega, et sul ei pruugi hästi minna. Mul ükskord oli vangistus, aga see oli suhteliselt lühiajaline. Mul läks hästi, aga seal oli terve rida inimesi, kes lihtsalt maha lasti. /.../ Sõjasituatsioonis ei kehti mingid seadused ja sa võid seal samas kuuri taga kuuli pähe saada.

Sündmuskohale saadetud ajakirjanikuna Iraagis töötanud Ivar Soopan omab teistsuguseid kogemusi, mis on sõjakoldes töötamise puhul iseenesest mõistetav. Lisaks sellele, et ta langes inimröövi ohvriks, pidi ta pidevalt muutma ka turvalisuse huvides internetipunkti. See näitab, et sellistes konfliktitsoonides töötamine on keerulisem, sest lisaks pingelisele tööle peab sõjapiirkonnas uudiseid kajastav reporter tagama iseenda turvalisuse ning samal ajal täie rinnaga tööd tegema.

IS: Igasse internetipunkti ei saanud iga päev minna, et olin seal eelmine päev käinud, kõik olenes sellest, et turvalisuse põhjustel otsisin uue punkti ja kas oli see vaba.

IS: Näiteks seal Saddami sünnilinnas Tikritis ja kus ta seal lõpuks kätte saadi, sealt lähistelt saadi kätte, et kui seal käisime, siis me ei julgenud sinna ööseks jääda. See oli nagu nii Saddami-meelne kant, et lääne inimesi üldse ei armastata, et meie juba sealolek tõmbas tohutult tähelepanu, kuigi meil olid seal tuttavad ees, aga mõned tuttavad ei aita sind suures plaanis midagi, et nad võivad sel hetkel ohutunnet leevendada, aga öösel ei ole seal kellelgi vahet.

IS: /.../ aga oli näiteks selline situatsioon, kus sind topitakse auto pagasiruumi, relvaähvardusel võetakse kõik asjad ära, et selline situatsioon, et kas tuled eluga välja või ei tule, aga samas see laheneb ilusti kõik.

Anu Kaupmees kirjeldab ilmekalt, kuidas põrkuvad kriis ja stabiilsus. Poliitiliselt keerulistest oludest tulnud ajakirjanikule tundus stabiilses ühiskonnas temade leidmine keerulisem, sest see, mis toimus tol ajahetkel Eesti ühiskonnas, oli niivõrd erinev Rootsi heaoluühiskonnast. Probleemid, mis tundusid sealses ühiskonnas suured, olid tema jaoks naeruväärselt väikesed.

AK: Vaatasid lehti ja uudiseid ja ma mäletan, et 1992. aastal mulle tundus see Rootsi uudistemaailm, ma kohe ei saanud aru, et kuidas saab iga päev anda välja nii paksu lehe mitte millestki. Ma ei leidnud ühtegi probleemi selles ühiskonnas. Aga arutelu käis ja debatt, inimesed olid vihased, kaitsesid oma vaatenurki ja kui võrrelda, mis Eestis sel ajal toimus, et inimesi lasti tänavatel maha ja kui ma ei eksinud, siis Mart Laar kirjutas oma raamatus, et 60 seadust võeti vastu päevas, et selline kiire ülesehitustöö käis.

Samal ajal räägib Kertu Ruus ohutust Ameerika ühiskonnast, kus ainuke mure oli mitte ise õnnetusse sattuda, sest sealsed ravikulud olid äärmiselt suured.

KR: Ameerika on sõbralik keskkond. Ta ei ole mingi konfliktitsoon. /.../ Ma ei olnud ühelgi hetkel kuidagi pidi ohus. Ma ei teinud isegi ühtegi lugu kuskilt slummist, mis oleks kuidagi mind ohustanud. Ma ütlen, et halvim, mis oleks võinud minuga juhtuda, oli see, et kui ma oleks lihtsalt autolt „kõksu“ saanud ja oleks haiglasse sattunud ja oleks kõik oma maise vara pidanud maha müüma, et mul oleks võimalik lihtsalt tervisekulude eest maksta.

5.1.5 Tehnoloogiline areng

Tehnoloogia aeglasem areng sai takistavaks teguriks väliskorrespondentidele, kes töötasid Moskvas ja Lähis-Idas. Aeglane või kättesaamatu internet tegi lugude edastamise toimetusse aeganõudvaks. Kuigi Marko Mihkelson töötas Moskvas aastatel 1994-1997, mil tehnoloogilist arengut ei saagi võrrelda tänapäevasega, siis 2011. aastast isapuhkusel olev Moskva korrespondent Jaanus Piirsalu väitel on probleem siiski veel aktuaalne. Samas ei saanud interneti halb kättesaadavus kunagi takistuseks. Pigem kasutati Venemaal suhtlemiseks teisi vahendeid.

JP: Lihtsalt kokkulepped, päringud kõik peab faksiga saatma Venemaal ja siis mingi küsimuste nimekiri jälle faksiga, et niimoodi suhtleme kogu aeg faksiga. /.../ Võib-olla Venemaal kuskil ringi sõites oli aeglane internet ja leida seda keeruline, aga tavaliselt ikka leidsin lahenduse.

Iraagi puhul on aga ilmne, et interneti kättesaadavus ja selle aeglane kiirus tegid töötamise korrespondendi jaoks aeganõudvamaks:

IS: /.../ loo saatmisele kulus ka pool tundi või tund aega, et olenevalt sellest, kui suured olid failid ja kuidas oli ühendus, sest ühendus oli üldiselt kogu aeg väga-väga halb.

Marko Mihkelson toob välja palju näiteid, kuidas tehnoloogia aeglane areng tegi töötamise keerulisemaks. Samas võib seda pidada omaseks toonasele ajale, mil tehnoloogilised võimalused olidki piiratud kõigi jaoks:

Marko Mihkelson: Tol ajal nende uudistega oli ikka ka oluliselt keerulisem, ei olnud ju online- meediat ja seda, et sa saad vahetult teada kõik, mis toimub. /.../1995,96, isegi 97 rääkida mingist stabiilsest internetist Moskvas ei olnud võimalik. Enamik lugusid tuli saata faksi teel, kui isegi selgus, et faks ei tulnud läbi, tuli telefoni teel lugeda linti, ehk Tartus lindistati siis, trükiti ta uuesti ülesse ja siis tavaliselt läks läbi.

Samas on ilmikas näide heaoluühiskonnast Rootsist, kus kiire tehnoloogiline areng lubas korrespondentidele tõeliselt luksuslikke tingimusi.

AK: Ikka Rootsi värk, et käidi komisjonist kontrollimas meie toole, et oleks kõik ergonoomiliselt kõik ilusti, et istume ja ... See oli muidugi luksus.

5.2 Eesti roll saatva riigina

5.2.1 Poliitiline taust

Väliskorrespondentide intervjuudest selgub, et riigi poliitiline taust mängib töös rolli just informatsiooni kättesaadavusel ja allikatega kontakti leidmisel. Ivar Soopan rääkis, kuidas Iraagis oli väga oluline mitte välja näha nagu ameeriklane. Kuna tegemist oli sõjasituatsiooniga, siis on iseenesest mõistetav, et sellised asjad mängisid suurt rolli.

IS: Et kui sa ei ole ameeriklane, see ameeriklaste viha oli igal pool hästi suur, et kui nad mõistsid, et sa ei ole ameeriklane, siis oli okei. /.../ Iraagis oli see väga tähtis, Iraagis austati näiteks sakslasi, sakslased ei olnud seotud koalitsioonivägedega sel hetkel ja ei olnud ka hiljem. /.../ Aga kui sa oma välimuselt jätsid näiteks mulje, hele karvik, kes võib-olla jätab mulje, et ta on ameeriklane, see oli jah halb.

Marko Mihkelson toob intervjuus välja, kuidas Venemaal eestlasena töötamine oli samaaegselt positiivne ja negatiivne. Eelisena toob ta välja kultuurilise läheduse ehk siis keeletundmise ja samuti ajalooteadmise, mistõttu oli ta Vene teemasid adekvaatne kajastama. Negatiivseks võib pidada aga eestlaste kuvandit Venemaal ning kahe riigi keerulisi suhteid.

Marko Mihkelson: Aeg-ajalt ikka olid sellised ütlemised, et eestlased, mis te seal venelastega teete. Aga Vene hing on selline hästi avar ja põhjatu tegelikult, et kui sa hakkad nendel teemadel rääkima, seletad ja siis lõpuks saavad kõik hästi aru.

Marko Mihkelson: Ma arvan, et tegelikult teistpidi positiivne oli see keeleoskus. Ka see, et eestlased ikka... no mind ei olnud mõtet hakata intervjuudes ja mujal lollitama, et ma teadsin, mis asi on Venemaa ja miks asjad ikka niimoodi käivad, nagu nad käivad. Et see oli minule jällegi positiivne.

5.2.2 Eesti väiksus

Korrespondendid nimetavad peamise raskusena mitte Eesti riigi poliitilist tausta, vaid selle väiksust. Eesti väljaanded ei ole mujal maailmas tuntud ja seepärast on raske informatsioonile ligi pääseda. Kuna konkurents on suur, siis antakse intervjuusid kergemini just suurematele väljaannetele.

Milliste probleemidega sa silmitsi seisis informatsiooni kogumisel?

KR: Ma arvan, et just see, et sa oled tegelikult mitte keegi. Sinu seljataga ei ole mingit väljaannet, mida keegi tunneks, sul on juba puhtfüüsiliselt raske kuskilt alustada.

Konkurentsist:

JP: Selles mõttes on konkurents hästi suur, et kui sa tahad mõnda tuntud inimest, tähtsat ametnikku intervjuerida, Eestis tahab võib-olla kaks-kolm ajakirjanikku kuus tähtsatelt inimestelt intervjuud, aga Moskvas on ju pikk järjekord. Ja sellepärast, et on järjekord, siis loomulikult minister eelistab seal BBCd või mingit suurt hispaaniakeelset ajalehte, kui mingit väikest täiesti mõttetut eestikeelset.

NR: Probleem on see, et Eestit ei tunta. Ma olen üks sadadest reporteritest siin New Yorgis, kes tahavad saada intervjuusid, kui mingisugune suur lugu tekib, ekspertide käest.

Samas on oluline tähele panna, et Eesti väiksuse tõttu ei jäänud kellelgi informatsioon kätte saamata, tuuakse välja hoopis mõnel juhul ka väiksuse kasulikkust. Nii Washingtoni korrespondent Kertu Ruus kui Brüsseli korrespondent Indrek Treufeldt märkisid, et mõnikord võis väljaande tundmatus intervjuu saamisel just kasuks tulla:

KR: /.../ seal ei ütle Äripäev inimestele mitte midagi. Ja võib-olla on mingi väike hulk inimesi, kes tuleb sulle just sellepärast vastu. Kui New York Times'i saadaks võib-olla pikalt, aga sina oled kuskilt väiksest Eestist, tahad mingit sõbralikku asja ajada, et siis nad võtavad su vastu küll.

IT: /.../ aga samas on ka palju juhtumeid, kus vastupidi, mingi väga kättesaamatu allikas, väga kõrgel positsioonil, väga erilisel positsioonil olev inimene vastupidi, tema jaoks on see huvitav, kui ta esimest korda elus näeb üht eestlast. Et võib ka vastupidi olla. Mõnel juhul võid saada üsna lihtsalt mõne intervjuu.

Moskva korrespondent Marko Mihkelson toob välja, et kuigi konkurents on suur ning Eesti konkureerib tuntud väljaannetega, on keeruline informatsioonile ligi pääseda, kuid teisalt on tema eeliseks just kultuuritaust ning keeleoskus.

Marko Mihkelson: Kui sul on kõrvuti Washington Post või Postimees, siis loomulikult mastaabivahed väikesed on, aga samas jällegi mul keeleoskus ja natukene Venemaa tundmine ja kõik see mängis minu kasuks /.../

Ka Jaanus Piirsalu märgib, et Venemaa ja Eesti ajalooline taust ning geograafiline lähedus tegid Moskvas töötamise lihtsamaks, sest seal ei olnud vaja seletada, mis riiki väliskorrespondent esindab.

JP: Eestit muidugi kõik teadsid ja sellist asja ka ei olnud, et Eesti ajaleht...

Samuti on huvitav tähelepanek Jaanus Piirsalult, kes seletab, kuidas Eesti väiksuse tõttu tuli ettevaatlik olla, et mitte rikkuda akrediteeringu saanud ajakirjanikele kehtestatud reegleid.

Kuna Piirsalu oli ainuke Eesti korrespondent Moskvast, ei saanud ta lubada, et reeglite rikkumise pärast kaotab ta oma ajakirjanikuviisa.

JP: /.../ ma pidin kogu aeg arvestama seda, et noh, kui näiteks Reuters tahab mingi loo kirjutada ja selleks on vaja minna kuhugi, kuhu ei tohi minna, ajakirjanik käib seal ära, siis ta võetakse mängureeglite rikkumise pärast akrediteering ära ja viisa tühistatakse, saadetakse koju, siis ajaleht saadab järgmise asemele. Kui mul oleks viisa ära tühistatud, olekski kõik olnud, ma ei oleks elu sees seda ajakirjanikuviisat uuesti saanud.

5.3 Väliskorrespondendi nägemus vajalikest pädevustest

5.3.1 Kohanemine

Intervjuudest tuli välja, et ajakirjanike kohanemisaeg välismaal on üsna erinev. Mõned ajakirjanikud ütlevad, et kohanesid suhteliselt kiiresti: mõne kuuga, samas on vastuseks ka paar aastat ning et ei kohanatudki mitte kunagi. Erinevad vastused tulenevad ilmselt sellest, kuidas ajakirjanikud enda jaoks kohanemist tõlgendavad. Kas on silmas peetud esmast heaolu- ja turvatunnet, mis juba pärast lühiajalist võõrsil viibimist saabub või tunnet, kus mõistetakse täielikult kohalikku elu ja kultuuri laiemalt alates suhtlemistavast kuni õigusruumini välja. Sellest tulenevalt ka niivõrd erinevad vastused.

Näiteks sündmuskohale saadetud ajakirjaniku Ivar Soopani puhul on mõistetav, et kohanemine saabus kiiremini. Ta viibis välismaal lühiajaliselt ning seepärast tuli kohe hakata lugusid kirjutama, õiged teemad ja allikad üles leida:

Kui kaua võttis selle piirkonnaga kohanemine aega? Sinu puhul ei olnud vist aega kohaneda.

IS: Ega ei olnudki jah, võib-olla paar päeva, et kuidagi kohanemiseks.

Kiireks kohanejaks peab ennast Moskva korrespondent Jaanus Piirsalu, kuid samas tõdeb, et tema puhul oli olemas varasem kokkupuude Venemaaga:

JP: Mul läks see ikka üsna kiiresti. Arvasin, et läheb mingi kolm-neli kuud, tegelikult paari kuuga elasin juba täitsa sisse. Selleks ajaks oli juba palju kontakte. Aga üks see perekondlik taust ka, et Vene eluga olin juba täitsa hästi kursis.

Kohanemine toimub kiiremini, kui on olemas varasem kokkupuude sihtriigiga, näiteks külustus või isiklik huvi. Marko Mihkelson toob samuti välja asjaolu, et lähedasemates kultuuriruumides toimub kohanemine kiiremini:

Marko Mihkelson: Ma arvan, et kui sa lähed Hiina näiteks, see on ikka väga teistmoodi kultuuriruum, et see kohanemine võib-olla pikeneb.

Nii Kertu Ruus kui Anu Kaupmees arvasid, et ei kohanenudki mitte kunagi. Siinkohal võib olla tegemist nende endapoolse tõlgendusega kohanemisest. Mitte isegi niivõrd see, et oli pidevalt raske aru saada sealsest ühiskonnast, vaid püsiv tunne, et viibitakse välismaal, mitte kodumaal.

Kui kaua selline argipäeva kohanemine aega võis võtta?

AK: No ma ütlen, et ega ma siinamaani ei ole seal päris kohanenud. Ma olen seal 18 aastat elanud, aga ma ikka ei tunne, et ma oleks seal... vähemalt nüüd ma tean, no need ühiskonna varjatud koodid on selged, et sa tead, kui inimene, mis pilk ja mis sõna tegelikult tähendavad, kuidas sa tohid käituda ja ei tohi kunagi liiga entusiastlik olla, et sellised asjad.

Kui kaua võttis piirkonnaga kohanemine aega?

KR: Oh jumal, ma arvan, et see kestis kuni lõpuni. Sa ei kohanegi kunagi. Ega sa ka Eestis otsid alati uusi teemasid.

Neeme Raua sõnul on korrespondendil vaja kiiresti kohaneda, kuid samas rõhutab ta, et piirkonna tundma õppimine ning kohalikest oludest arusaamine võtab aega:

NR: Saada selle riigi poliitilistest hoovadest aru, ma arvan, et paar aastat kindlasti võtab aega. Korrespondendina siia tulla Eestist ja kohe tööle hakata, siis tuleb see asi endale kiiresti selgeks teha, mis ja kuidas siin asjad käivad.

Ilmekalt tuleb välja Anu Kaupmehe intervjuust, kui erinev on korrespondentide tõlgendus kohanemisest. Kuigi ta väitis, et tunneb, et pole 18 aasta jooksul täielikult kohanenud, siis samas oli tal eelnevalt olemas side Rootsiga:

AK: Minu eeliseks oli see, et kui ma 1992. aastal läksin Rootsi, siis ma juba oskasin rootsi keelt, kusjuures väga hästi, sest ma olin juba töötanud siin Rootsi toimetuses ja ma olin ülikoolis õppinud rootsi keelt aastatel 1976-1981/.../

Kui vaadata toimetuse esindajate arvamust väliskorrespondendi kohanemise kohta, siis näiteks Tiina Kaalep määratleb korrespondendi kohanemise välismaal ajaliselt kahe-kolme kuuga ning lisab, et kohanemine on toimunud, kui lood on muutunud pidevaks ja kindla intervalliga.

Ta toob välja juhtumi, kus Brüsselisse saadetud korrespondent Katrin Vaga kutsuti tagasi enne aasta täitumist.

TK: Tema sisseelamine võttis nii kaua, et tegelikult tema leping lõpetati ajal, kui ta veel ei olnudki lõpuni sisse elanud. Lihtsalt maja ei suutnud oodata enam.

Villu Känd ajaliselt korrespondendi kohanemisaega ei määratle, kuid märgib, et kohanemine on toimunud, kui korrespondent on õppinud tundma kohalikke olusid. Samas on oluline rõhutada, et Raadio Vaba Euroopa töötajad olid vabakutselised ajakirjanikud, kes juba eelnevalt olid välismaal elanud ning seepärast ei saa nende puhul rääkida kohanemisest samas võtmes.

VK: /.../ me korjasime üles need, kes seal juba elasid.

Nemad juba tundsid kohalikke olusid.

VK: Just.

5.3.2 Iseseisvus

Intervjuueeritavad toovad välja väliskorrespondendi töö ühe olulisima omaduse, milleks on iseseisvus, suutlikkus üksi meeskonnata võõral maal töötada. Ühelt poolt on iseseisvuse all mõeldud hakkama saamist välismaal inimesena ning teisalt ajakirjanikuna. Kertu Ruus toob näite, kuidas välismaal elamine ning perekonnast eemal viibimine on keeruline:

KR: /.../ isegi kui sul on seal häid tuttavaid, tegelikult sa oled ikkagi ihuüksinda. Kui sa just parajasti kellegagi koos ei ela või siis tõesti oma pere kaasa ei võta. Aga ega ka neil on muide raske, ikkagi oled sa üksi, ikkagi oled sa isoleeritud, vanemad on sul koju jäänud. See ei ole see, et siin olles sa suhtleksid kogu aeg oma vanematega ja suhtleksid nendega. Aga see on tegelikult raskem, kui me arvame.

Moskva korrespondent Jaanus Piirsalu arvab, et iseseisvus on peamine omadus, mis teeb väliskorrespondendi töö keeruliseks ja samal ajal imetlusväärseks:

JP: Ma arvan, et kõik need ajakirjanikud, kes on välismaal õnnestunud või väliskorrespondendid anyway, nende ees võib mütsi maha võtta, sest hakkama saamine välismaal üksi ja ilma igasuguse toetuseta, on kõva sõna. /.../ Mõnes mõttes võib öelda, et nad on nagu Eesti ajakirjanduse kõrgklass, kes on välisajakirjanikuna ise hästi hakkama saanud.

Ivar Soopan toob välja üksi töötamise plussid ja miinused. Ühelt poolt vajadus olulistest küsimustes kellegagi läbi rääkida ning teisalt teadmine, et ei pea kellegagi arvestama. Washingtoni korrespondent Kertu Ruus peab iseseisvalt töötamise miinuseks puhtalt töö korralduslikku poolt. Kui kodumaal töötades on toimetusepoolne abi suur, siis välismaal tuleb üksinda hakkama saada.

IS: /.../ vahel sellistes konfliktsituatsioonides tahaks, et keegi oleks kõrval, et kellega läbi rääkida, et see on iseendale rahustuseks /.../. Et üksi on selles mõttes natuke halb, aga samas ka väga hea selles mõttes, et sa ei pea kedagi teist ohtu seadma, sa ei pea kellegi teisega arvestama.

KR: Aga sa oled täitsa üksi, see on jube aur. Siin sa paned autojuhi kinni, sa võtad fotograafi kaasa, toimetaja ütleb sulle, kui on mingeid asju, et ma panin, registreerisin su sinna. Seal sa oled täiesti üksi, kedagi ei huvita ju kuidas sa oma rongipiletid saad, kuidas sa hakkama saad.

Samas toob Ivar Soopan välja ka, et üksi töötades on lihtsam allikaid avada:

IS: /.../ muidu meedia puhul on tihti nii, et sa tungid allikatele liiga peale, et üks on fotograaf, kes kogu aeg pildistab, teine on siis, kes kogu aeg siis küsib ja tavalised lihtsad inimesed ei ole harjunud meediaga suhtlema, et siis on üksinda nendega lihtsam läbi saada.

Väliskorrespondendid rõhutavad, et eelkõige toimetusest eemal töötamine ning vähene tagasiside eristavad korrespondente kodumaal töötavatest ajakirjanikest. Marko Mihkelson toob välja, et kuigi ka kodumaal töötav ajakirjanik on iseseisev, on ta siiski osa toimetusest. Washingtoni korrespondent Kertu Ruusi kogemusele tuginedes tuleb ennast toimetusele ise meelde tuletada.

Marko Mihkelson: Et sa oled ikkagi iseenda peremees, et toimetustes sa oled ka, aga sa oled ikkagi toimetuse üks liige, kes täidab päevast päeva mingeid ülesandeid, mida sulle toimetuse juhataja või väljaanne nagu paneb /.../

KR: Sul ei ole väga kellelegi ega millelegi toetuda. Ja kui sa tahad, et sul oleks toimetajale toetuda, siis sa pead ka selle eest suuresti ise hoolitsema.

Intervjuudest ilmnes, et iseseisvalt välismaal töötades võib kaduda taju, millised teemad on koduauditooriumile olulised ja huvitavad ning samuti võime enda tööd hinnata. Seepärast rõhutatakse vajadust saada toimetuselt tagasisidet. Stockholmis töötanud Anu Kaupmees räägib oma intervjuus muuhulgas sellest, kuidas rootslastele olulisena tundunud teemad ei

olnud 1990. aastate Eestis toimunud sündmuste valgusel tema jaoks üldsegi olulised. Kuid pikalt välismaal töötades kaob ära võrdluspind.

AK: /.../ väga kerge on sattuda sellisesse olukorda, et sa tähtsustad üle selle riigi probleeme, sest need on tähtsad just selle riigi kuulajatele. Et neid tõstetakse esile, debateeritakse, et siis hakkad ka nendest jahuma.

Kertu Ruus rõhutab, kui oluline on püsiv kontakt toimetusega, et mitte üksi jääda. Samuti toob ta näite, kuidas oli keeruline iseenda tööd hinnata:

KR: Hästi oluliseks muutus see tagasiside, et kuidas on ja ma täiesti neelasin igasugust kommentaari. Ma ei olnud koosolekul hommikul, kus öeldakse, et lahe leht, mis sa eile tegid ja oli sul raske kätte saada. See hakkas emotsionaalselt päris raskeks muutuma tegelikult, et sa ei olnud selle süsteemi sees.

Ja samuti näide töö intensiivsuse kohta:

KR: Ma olen hästi palju sellele mõelnud, et sa oled nagu päikesesüsteemi osa ja siis äkitselt, kohe see ei löö sisse, kuu-kaks saad ilusasti olla, aga siis sa enam ei saa aru, et kus see orbiit on ja kus sa teistega suhtes oled. Kas sa teed liiga palju, kas sa teed liiga vähe?

5.3.3 Intensiivsus

Lisaks võimele välismaal iseseisvalt töötada, on üheks oluliseks erinevuseks väliskorrespondendi ja kodumaal töötava ajakirjaniku töö intensiivsus. Tööpäevades puudub rutiin, päevad on erinevad ning samuti oli korrespondentidel keeruline määratleda, kui palju nad päevas tööd tegid. Kuna vajadusel oli vaja minna ükskõik millal lugu tegema, siis võib tinglikult öelda, et valmis tuli olla pidevalt. Kuigi siinjuures on oluline märkida, et see ei tähendanud pidevat töötamist.

IS: /.../ tööaega, kui sellist ei ole piiratud, sa pead hommikul minema kell viis välja, öösel kell kaksteist, kui midagi juhtub, oled jälle ratastel /.../ Kokkuvõttes ma arvan, et selline pidev tööaeg oli 10-12 tundi, sinna kanti.

NR: Tihti tuleb töötada ka hilja õhtul, et kui Eestisse hommikuuudistesse midagi teha, siis tuleb praktiliselt öösel midagi teha. See on üks negatiivne külg vahel, et päevad on väga pikad. /.../ Praktiliselt ka nädalavahetustel on, et ei saa kuidagi ennast täiesti vabaks võtta, et uudiseid ei jälgi. Sest kui midagi toimub, pead kohe olema valmis nii-öelda tulistama.

Marko Mihkelson: Ma kirjutasin ju Postimehes, kui Moskvast olin, võib-olla üle tuhande loo kokku. Oli ka päevi, kus Postimehes ilmus neli lugu ühes ajalehes, aga ...

KR: Ma mäletan, et vahepeal mingil hetkel vaatasin, et olin kirjutanud pikad lood kaks nädalat järjest ehk siis kümme lehte järjest olin ma kirjutanud pikad, ikka mitme allikaga lood. Siis mul oli küll tunne, et ma teen kahe inimese tööd.

Korrespondentide intervjuudest jääb kõlama, et töö intensiivsuse osalt ei saa töötamist välismaal Eestis ajakirjanikuna töötamisega võrrelda, sest väliskorrespondendi töös tuleb rohkem pingutada. Ivar Soopan, kes küll pole püsikorrespondendina töötanud ning räägib lühiajalisematest kogemustest Lähis-Ida kajastamisel, märgib, et töötamine kodumaal on oluliselt lihtsam:

IS: /.../ no see on ikka pehmet öeldes selline jalutamine läbi sumeda öö. /.../ Toimetuses töötamine on ikkagi telefoniga töötamine peamiselt, et enamik reportereid teeb tööd telefoniga /.../

IS: Välismaal töötades on just see, et sa pead selle teema kätte saama nui neljaks, sest sinuga on arvestatud, Eestis on võib-olla lihtsam, et sulle leitakse mingi asi asemele.

Pisut erinevaks võib pidada Moskva korrespondendi Jaanus Piirsalu kogemust, kes peab välismaal töötamist küll väga intensiivseks, kuid samas arvab, et samamoodi palju tööd tegi ta ka kodumaal. Sama väidab ka Washingtoni korrespondent Kertu Ruus, et intensiivselt tegi ta tööd ka Tallinnast Äripäevale töötades, kuid tõdeb, et siiski on intensiivsus välismaal töötades teine. Nendest vastustest võib järeldada, et kuigi ajakirjaniku töö kodumaal on samamoodi intensiivne, siis välismaal on keerulisem ennast „lõdvaks lasta“ ning nagu tulenes eelnevast analüüsist, on informatsioon ajakirjanike jaoks raskemini kättesaadav, mistõttu tuleb rohkem pingutada ja intensiivsemalt tööd teha.

JP: No selge, et selle raha eest sa pead tegema seal kõvasti tööd, see on puhkepäevade arvelt, välismaal töötad sisuliselt ikka 24 tundi. Ma ei ütleks, et ma Eestis kuidagi väiksema intensiivsusega oleks töötanud.

Selles mõttes see töö intensiivsus on ikka teine, mis siin kohapeal olles ajakirjanik?

KR: On küll, minul oli küll. Aga ma olen ka väga töökas inimene.

AK: Kui sa ikka oled ambitsioonikas, kui sa tahad ikka midagi, kui sa tahad ikka fakte kontrollida, siis jääb alati ajast puudu.

Kertu Ruus kirjeldab üht erandlikku eriti intensiivset tööpäeva:

KR: Mul oli ka selliseid, valimispäeval näiteks, et alustasin tööpäeva kell kaheksa valimisjaoskondades seal, tulin koju, ei, vastupidi, ma ei tulnud koju, ma läksin siis

veel valimispeole, see veel kestis hommikuni. Siis ma tulin koju ja hakkasin kirjutama hommikul kell kuus /.../ kiiruga kirjutama neid lugusid, eks ole.

Ka Ivar Soopan märgib, et töö intensiivsus vaheldus olenevalt päevast:

IS: /.../ oleneb selle koha iseloomust, mida sa kirjeldad, et kui seal Tais tsunami asju kirjeldasin, siis no seal ei olnud sellist suurt pinget ja mõnus oli tegelikult. 32 kraadi sooja ja oled tsikli seljas ja sõidad mööda rannikut ringi ja kogud storysid. Aga see töö on siiski intensiivne, sest sa pead inimesed üles leidma. See ei ole nii lihtne, et sa lähed lähimasse kohta ja lugu hakkab kohe ennast lahti veeretama.

5.3.4 Kontaktide loomine

Välismaale tööle asudes on oluline esimese asjana luua kontakte, mis aitaksid hiljem ajakirjanikku tema töös. Korrespondentidega tehtud intervjuudest selgus, et kontaktide loomine õigete inimestega on väga oluline. Sellised kontaktid võivad aidata ajakirjanikku vajalike allikatega ühendust võtta või aidata ka temade leidmisel.

IS: Peamine just see, et sa valid õige inimese, kes sind aitab, kel on ka õige varustus /.../ Ta tundis kohalikku elu hästi, ta oli endine sõjaväelane. Ta tundis väga palju tähtsaid inimesi, vajalikke inimesi, jah, kas just tähtsaid, aga ka tähtsaid, ta leidis alati tee sind kuskilt läbi viia.

JP: Väga head allikad olid mul teiste välisajakirjanike assistendid. Tavaliselt kohalikud Vene tüdrukud, ma sain nendega väga hästi läbi, mingi 3-4 tükki sellist, kellega ma rohkem suhtlesin, helistasin aeg-ajalt nendele.

Marko Mihkelson: Mul oli väga hea tutvusringkond ka Vene ajakirjanike hulgast, erinevatest väljaannetest, nii telest kui ka trükimeediast.

Kertu Ruus rääkis intervjuus, kuidas ta käis kontaktide saamiseks paljudel üritustel, mis olid küll vabamas õhkkonnas, kuid siiski tööalased. Siinjuures rõhutab ta, et kontaktide loomisel oli oluline sobituda kohaliku kultuuri ning pidada kinni sealsetest suhtlemistavadest. Kui eelnevas analüüsis tuli välja, et ajakirjanikud rõhutavad kohaliku kultuuri tundmist, siis siit ilmneb, et kohaliku kultuuri (antud juhul suhtlemistavade) tundmisel võib olla otsene seos kontaktide loomisele.

KR: Sa pidid muidugi olema ka inimene õiges kohas, panema ennast korralikult riidesse, rääkima inglise keeles, mitte kuskil seal krampis istuma. Et ei ole niimoodi, et ilmub kuskil halvas inglise keeles, räpastes teksastes, oled seal nurgas ja kõik vaatavad, et mis see siia on saadetud, pead nagu seda kultuuri ka natuke näitama.

Erandlikult ja ootuspäraselt jääb kõlama Stockholmi korrespondendi Anu Kaupmehe kogemus, kes töötas küll püsikorrespondendina, kuid samas koos toimetusega. Tema sõnul oli

kontaktide loomine kergem, sest see töö tehti tema eest suures osas ära. Sama tõdeb ka Jaanus Piirsalu, et suurematel väljaannetel on oma abilised.

AK: Siis näiteks informatsiooni kogumine oli kergem. Omaette toimetus tegeles meil sellega, tõi meile paberid lauale.

JP: Eesti ajalehed ei saa endale lubada assistente ja abilisi välismaal. Tegelikult on kõigil suurematel ajalehtedel, väliskorrespondentidel abilised, kohalikud inimesed, kes aitavad tausta tunda ja kontakte.

Washingtoni korrespondendi Kertu Ruusi intervjuust ilmneb, et oluline on omada ka mitte ainult tööalaseid kontakte:

KR: Ma suhtlesin väga tihedalt kohalikega või siis ka välismaalastega, kes on sinna kolinud ja kes seal elavad ja töötavad. Siis sa lihtsalt saidki targemaks. Sa ei saa isolatsioonis elada. Sa saad, aga ma olen veendunud, et see kõvasti-kõvasti pärsib sinu arusaamist sellest, mis ümberringi toimub.

5.3.5 Eesti nurga leidmine

Kui vaadelda, kuidas väliskorrespondendid leidsid üles Eesti auditooriumi jaoks huvitavaid uudisväärtuslikke teemasid, siis ilmneb, et paljud ajakirjanikud kasutavad selliste teemade leidmisel intuitsiooni.

JP: Sisetunde järgi /.../

Ma kujutan ette, et informatsiooni tulv on ikka väga suur, kuidas sa eristasid selliseid uudisväärtuslikke teemasid, mis just Eesti publikule võiksid huvi pakkuda?

KR: No eks ma selleks mingi soone ikka arendasin /.../

Marko Mihkelson: Minu kogemus ütleb, et seda ei ole võimalik õppida, seda, mis on nii-öelda ajakirjaniku kõhutunne ja see, mis võiks lugejale huvi pakkuda. Eks loomulikult katse-eksitusmeetod on ka olemas. Tänapäeval eriti, sa saad kontrollida seda huvi kaudu, kui palju seda on loetud jne.

Anu Kaupmehe sõnul oli ka Eesti „nurga“ leidmisel abiks omaette toimetus, kes selliseid teemasid aitas otsida.

AK: Selle osaliselt tegi ka ära see kesктоimetus, et nad jälgisid, nemad kammisid seda Rootsi meediat päev otsa, kogu aeg, ainult selle pilguga, et kui kuskil oli Baltikum, Eesti, Läti, Leedu, siis kohe võtsid välja, tõi meile, kas on teile huvitav.

Kertu Ruus ja Neeme Raud rõhutavad, et huvitavaid teemasid on palju ning ajakirjanikul tuleb ise lood Eesti auditooriumi jaoks põnevaks muuta:

KR: /.../ ma tegin, paljud lood ise looks. Läksin turule, vaatasin, et meil ei ole sellist kirbuturgu, aga ma teen loo, ma räägin inimestega. Läksin kuhugi poodi, vaatasin, omanik on seal, mõtlesin, ahhaa, Eestis ei ole omanikud leti taga /.../ Ma kogu aeg mõtlesin niimoodi, ainult, et saaks mingi loo.

NR: Küsimus on selles, kuidas see lugu teha, kuidas see lugu rääkida, kuidas see lugu Eesti publikule huvitavaks ja arusaadavaks teha. Siin on juba sellised professionaalsed oskused mängus rohkem, sest teemasid, millest rääkida või mida kajastada, on palju.

Intervjueeritud väliskorrespondentidega sarnaselt väitsid Tiina Kaalep ja Villu Känd, et Eesti auditooriumi jaoks põnevad teemad leitakse üles eelkõige tajule tuginedes.

TK: Päevatoimetajatel on see taju, olulise ja ebaolulise eristamise taju väga selgelt välja kujunenud.

VK: Eks need kohalikud korrespondendid, kaastöötajad pidid ise tajuma, et mis on huvitav. Ja mis on huvitav mitte ainult tema enda ja toimetuse jaoks, vaid ka, mis on oluline ja ka relevantne /.../

5.3.6 Toimetuse esindajate arvamus vajalikest pädevustest

Kui vaadelda, mis eristab väliskorrespondenti ja kodumaal töötavat ajakirjanikku, siis siin arvab Tiina Kaalep, et peamiseks omaduseks on iseseisvus. Villu Känd on arvamusel, et heal korrespondendil on oluline tunda kohalikke olusid.

Tiina Kaalep rõhutab, et sarnaselt väliskorrespondendile on oluline üksi töötamise võime ka Eestis töötavatele korrespondentidele. Tema sõnul peaks iseseisvus olema ajakirjaniku loomuses, sest välismaal töötades on kontakt toimetusega väiksem ning sel juhul on korrespondendil vaja ennast ise motiveerida.

TK: On ka juhtumeid, kus inimene ei suuda ise ennast motiveerida, talle tundub, et kõik on halvasti, toimetuse ei väärtusta, hinda teda. Ja tegelikult see ei ole rahaga kompenseeritav, see on hoopis üks teine asi. See on newsroomi efekt, mis tekib toimetuses, see on ajakirjanikul puudu.

Villu Känd nimetab olulise omadusena, et väliskorrespondent tunneks kohalikke olusid. Sama kehtib ka kodumaal töötava ajakirjaniku puhul, aga korrespondentidel on tähtis ennast võimalikult kiiresti oludega kurssi viia. Känd selgitab, millised eelised on kohapeal töötaval väliskorrespondendil võrreldes kodumaalt välisuudiseid kirjutava ajakirjanikuga:

VK: Ta tunneb kohalikku keelt, ta jälgib kohalikku poliitika-, aga minu pärast ka kultuurielu. Ta loeb meediat ja tema on valmis alati informeerima otse meid mingisugusest sündmusest või arengust, mis on Eesti kuulajale mingil moel relevantne.

Tiina Kaalep toob välja motivatsiooni ning huvi uusi asju õppida. Intervjuus toob ta näite Johannes Tralla kohta, kes järgmisest hooajast läheb Kadri Kuke asemel Brüsselisse korrespondendiks. Kaalep nimetab näitena motivatsioonist Tralla prantsuse keele õpingud ja soov süveneda valdkonda, millega ajakirjanik varem oma töös pole põhjalikumalt tegelema.

TK: Sul peab olema väga tugev sisemine motivatsioon, et sa sellega toime tuled ja see kõik summeerub sellesse tahtmisse kinni. Tegelikult tuleb valida see, kellel on tahtmine kõige suurem ja head eeldused sinna juurde. Mitte ilma eeldusteta muidugi, aga jah, nõndaviisi.

5.4 Kontakt saatva meediaorganisatsiooniga

5.4.1 Kontakt toimetusega

Kuigi väliskorrespondentidel ei olnud kodumaal töötavate ajakirjanikega sarnaseid toimetuse koosolekuid, siis olid kõik korrespondendid regulaarselt kontaktis toimetusega. Samas ei arvanud keegi, et kontakt võiks olla tihedam.

IS: /.../ Muidu ikka helistasin, kui ei olnud võimalust saada internetti ja Skype'is olla või Msnis, siis ma helistasin kord päevas või paar korda päevas ja teatasin, kas ma selle loo saan või ei saa.

JP: Ma ei ütleks, et iga päev, aga nad teadsid ikka, mis ma teen ja kus ma olen. Selles mõttes, et niimoodi ma ei teinud kunagi, et seadsin nad fakti ette, et sellised lood, võtke või jätke. Et ma ikka tavaliselt informeerisin, et töötan sellise teema kallal, sõidan sinna ja teen seda ja seda seal.

IT: Ikkagi keskmiselt korra päevas vähemalt, aga siis võib olla, et kui on mingi teema esil, siis on pidev ühendus. Või kui on mingid tehnilised otselülitused või mingid kriitilised seisud, mingi sündmus muutub, siis kogu aeg tuleb olla ühenduses.

Kui vaadata, mil määral toimetus otsustas teemade üle, millest väliskorrespondendid kirjutada võiks, siis joonistub välja ilmselge sarnasus, et reporter otsustas peamiselt ise, millest kirjutada. Toimetus andis korrespondentidele vabad käed ning oli vajaduse korral suunav, abistav, vaid mõne suurema sündmuse korral avaldas soovi antud teemal lugu saada.

IS: /.../ võib-olla paar lugu üldse kokku kõikide riikide peale, mille kohta öeldi, et tee. Ikka see, mis ette sattus, sest ega ju plaani väga ei saanudki teha. Mille otsa satud, sellest kirjutad /.../

Marko Mihkelson: No peatoimetaja mõnel korral arvas, et võiks täiendavalt sellest kirjutada ja võib-olla mingit seda nurka kajastada. Kui sa oled selle asja sees, siis

loomulikult sa harjud nägema neid asju sealt nurgast. Aga üldiselt, kuna mul ideid jätkus kogu aeg piisavalt palju, siis ma nagu ei oodanud kellelki mingit nüket nüüd, et kirjuta sellest.

AK: mina olen alati proovinud teha ainult selliseid asju, mis mind huvitavad ja mis mulle meeldib ja see on võimalikuks osutunud.

Anu Kaupmees märgib, et ka kõrgemalt poolt tulev kontroll Rootsi Raadio ülemuste poolt oli peaaegu olematu:

AK: /.../ Teatud mõttes oli see üldse naljanumber, sest ega neil ei olnud võimalik kontrollida ka seda, mis me eetrisse lasime.

Washingtoni korrespondendi Kertu Ruusi intervjuust ilmneb, et tegelikult oli suurem abi just emotsionaalne toetus, tunne, et ollakse veel osa toimetusest. Ja tema arvates oleks võinud olla rohkem abi osutamist mitte niivõrd kui ajakirjanikule, vaid inimesele.

KR: /.../ Äripäev usaldas mind täielikult, võib-olla see ongi kõige suurem abi. Ma sain headel aegadel headelt toimetajatelt väga palju abi, just sellega, et ma olin toimetuse osa, täisväärtuslik toimetuse osa.

KR: Aga sellist abi, et keegi oleks midagi erilist nüüd minu jaoks teinud või mulle mingi koefitsiendi palgale osa pannud või ma ei tea, küsinud, Kertu, kas sul voodi on või kuidas sa seal hakkama saad, kas sa oled väsinud äkki, et seda nüüd küll keegi muidugi ei küsinud.

Brüsseli korrespondendi Madis Mikko sõnul on kontakt toimetuse ja ajakirjaniku vahel äärmiselt oluline. Ta rõhutab, et koostöös toimetusega tuleb leppida kokku teemad või rõhuasetused lugude puhul.

Madis Mikko: Vastasel juhul on see korrespondent.... Et sa teed kõik enda teada kõige parema, aga seda ei osata panna kas näiteks õigele kellaajale, õigesse kohta või õigele leheküljele, pealkirjastatakse täiesti valesti. See on nüüd selline nabanöör kodu ja kohapealse toimetaja vahel. Et kui see juhtub olema saabas või rumal inimene, on ikka täitsa läbi. Siis tekib lootusetuse tunne.

Ka Neeme Raud peab oluliseks, et väliskorrespondendil säiliks tugev side ja kontakt kodutoimetusega. Tema sõnul käib ta vähemalt korra aastas Eestis toimetuses töötamas, sest vastasel juhul tekib tunne, et „sa annad siit kuskile lihtsalt musta auku mingit materjali ja tagasisidet eriti ei saa.“ Samuti rõhutab ta, kui oluline on positiivse tagasiside saamine, sest eestlastele ei ole see eriti kombeks, tavaliselt antakse vastukaja just siis, kui ajakirjanik on midagi valesti teinud.

NR: „Eriti selliseid tänukirju ja positiivset õlale patsutamist, seda sageli ei ole. Eestis tuleb vahel käia, et aru saada, kellele sa seda teed, neid lugusid, et aru saada, mida see kodupublik soovib. Ja ka lihtsalt, et hoida oma isiklike kontakte kolleegidega.“

5.4.2 Toimetuse esindajate arvamus toimetuse rollist

Siin tulevad esile suured erinevused, sest Raadio Vaba Euroopa Eesti toimetuse roll on peamiselt tööalane. See tähendab, et paljuski aitas tollane toimetus ajakirjanikke nende igapäevatöös. ERRi puhul on toimetusel pigem suunav roll, tugi korrespondendile vajaduse korral. Ühelt poolt on selline tähelepanek üsna märkimisväärne, seda just seetõttu, et Raadio Vaba Euroopa koosnes vabakutselistest ajakirjanikest, kes olid tavalised inimesed ning kellest püüti teha professionaalseid ajakirjanikke ning suhe nendega oli ebaregulaarne. ERRil on aga püsikorrespondendid ja suhtlus toimetusega kindlasti regulaarsem. Teisalt ongi sellise erinevuse esinemine põhjendatav sellega, et mitte nii professionaalsed Raadio Vaba Euroopa ajakirjanikud vajasisid rohkem abi juba töö tehnilise poolega. Kuna korrespondentide tase oli erinev, siis mõne puhul tuli tekste suures osas ümber kirjutada.

Villu Känd selgitab, kuidas toimetus vabakutselisi kaastöötajaid aitas:

VK: Tihti oli ikkagi niimoodi, et me nägime uudisteagentuurides mingit väga huvitavat lugu, mis trükiti välja kõik, ma alguses nimetasin neid /.../, ja me mõnikord, tegelikult mitte üldse harva, saatsime ise materjali kohalikule korrespondendile, uudisteagentuuri materjali, mida tal endal ei olnud, ja kes siis tegi selle põhjal loo, mis kõlas autentselt, mis tuli sealt kohapealt. Et selline mehhanism oli ka.

Tiina Kaalep peab oluliseks, et ajakirjanik ei tunneks ennast välismaal toimetusest kaugel ning üksinda:

TK: See on väga tähtis, et ematoimetus ei kapseldaks korrespondenti kinni.

Tiina Kaalep kirjeldab ERRi abi väliskorrespondendile:

TK: Me kindlustame nad, me kindlustame nad elamispinna. Me sõlmime lepingud elamispinna omanikega, me haldame nende igapäevakulusid, et kõik need kõikvõimalikud side- ja kommunikatsioonikulud.

Samas märgib ta, et erinevalt Eesti välisministeeriumist ERR väliskorrespondentide igapäevaelu asju ei korralda ning tõdeb, et selles osas on ERRil arenguruumi.

TK: Kui me võrdleme nüüd välisministeeriumiga, ma enne hakkasin siin rääkima elu olmelisest küljest, siis välisministeeriumilt on meil palju õppida. Välisministeeriumi võime hallata igapäevaelu piasasju. /.../ Välisministeerium on ette näinud väga kindlad protseduurid, kuidas nad aitavad neid probleeme lahendada.

Erinevus kahe toimetuse vahel esineb ka selles osas, kui vaadelda väljaande ja väliskorrespondendi suhte lõppemist. Kuigi Villu Känd märgib, et suhe kaastöötajatega oli ebaregulaarne ning seetõttu võis see lõppeda päeva pealt, samas seda mitte kunagi ei juhtunud.

VK: Tegelikult me ei saanud erilist vastutust võtta. Nad olid ikka kõik puhtalt vabakutselised, meil ei olnud mingisuguseid kohustusi nende ees. /.../ Et neil ka ei olnud selles mõttes kohustust. Ta võis lihtsalt teatada, et adjöö, ma kolin minema või ma lähen kuuks ajaks puhkusele. Ega meil mingit sunnimehhanismi ei olnud.

Kohati oli selline vaba töösuhe raskusi tekitav, sest töötajatel puudus kohustus endast aru anda:

VK: /.../ tahtsime distsiplineerida ajakirjanikke, kogu seda võrgustikku just nimelt sellega, et kui sa meiega ühendust ei võta, me sinuga ka ei võta ja siis sa langed kõrvale.

Tiina Kaalep toob näitena Brüsselist tagasi kutsutud korrespondendi Katrin Vaga juhtumi, mis oli ainukene kord, kui töösuhe väliskorrespondendiga äkitselt peatati. Ta tõdeb, et tegemist oli toimetusepoolse kiire läbimõtlemata otsusega, milles polnud süüdi korrespondent:

TK: See oli siin majas tehtud pealiskaudne otsus. Seda ei mõeldud läbi, et kuidas see asi seal tööle hakkab. Kui sa saadad üksiku naise, sa pead mõtlema just nimelt sellele, kuidas ta sõidetud saab, kuidas ta elatud saab. Kuidas ta kommunikeerub, kõik asjad kokku. See oluline pool on ikka veel meil küllaltki halvasti arendatud.

Tiina Kaalepi sõnul on toimetuse roll märgata, et korrespondendid liiga palju ei töötaks. Kuna töö intensiivsus on kõrge ning tihtipeale teevad väliskorrespondendid tööd mitmele kanalile ja saatele, siis on oluline vältida läbipõlemist.

TK: /.../ inimene ei saa ennast surnuks töötada, ta peab ise vaatama, et talle jääb sinna puhkeaega vahele, sageli on ju asjad, mida me kajastame, nädalavahetustel. /.../ Me peame võimaldama neile normaalselt puhkeaega.

Samuti rõhutas ta tagasiside tähtsust:

TK: Alati, kui on võimalik hea sõna öelda loo kohta, et lugu on tavavoost huvitavam, põnevam, ootamatuma nurga alt tehtud, siis tuleb seda öelda kindlasti väliskorrespondendile eelkõige.

5.5 Nägemus ameti tulevikust

Antud osas vaadeldakse väliskorrespondentide rolli üldisemalt, ehk siis, kas on vajadus püsikorrespondentide järele või saab nende töö ära teha *stringer*; millistes piirkondades peaksid olema korrespondendipunktid.

5.5.1 Vajadus

Kui vaadata, mida arvavad väliskorrespondendid, kas vajalik on saata püsikorrespondente välismaale või saab hakkama ka *stringeritega*, siis vastused jagunevad mitmeti. Üldiselt jääb kõlama siiski, et püsikorrespondent välismaal on vajalik. Siin tulevad välja ka raadio-televisiooni ja trükimeedia erinevused. Näiteks Jaanus Piirsalu hindab tänast ERRi väliskorrespondentide esindatust heaks, kuid tõdeb, et need on ka ainukesed välismaal töötavad püsikorrespondendid.

JP: Ma arvan, et Eesti tingimustes, ETVl ei ole ma arvan kunagi nii head väliskorrespondentide võrku olnud, kui praegu on. Ma arvan, et see on täitsa viisakas, eriti kui võrrelda ajalehtedega, kellel ei ole täna ühtegi tegutsevat väliskorrespondenti.

Washingtoni korrespondent Kertu Ruus tõdeb, et kuigi palju asju saaks teha ära kohapealt ja selleks ei pea välismaal elama ja töötama, et lugusid kajastada, on siiski otse sündmuskohalt lugude tegemine lisaväärtusega. Ka Marko Mihkelson on arvamusel, et välismaalt lugude kajastamine on olulise väärtusega Eesti auditooriumile.

KR: Meie rahandusminister käis IMFi aastakoosolekul. Ma tegin temaga kohapeal intervjuu, juba see oli lahe, eks ole, et kohapeal. Kuigi selge see, et see sama intervjuu oleks võinud toimuda ka paar päeva hiljem Tallinnas, aga see oli ikka teine asi. Inimesed on huvitavamad seal kohapeal, nad olid vähem kinnised.

Marko Mihkelson: Olgugi, et see ei ole odav, see on ikkagi muutnud uudispildi palju elavamaks, palju huvitavamaks, kui lihtsalt pidevalt rääkida, kuidas kuskil Eesti maanurgas jälle mingi väike käpikunäitus püsti pandud või mingi võsapetsilik lugu juhtunud.

Brüsseli korrespondent Indrek Treufeldt arvas, et kohalolu tunne on lisaväärtus, mis väliskorrespondentide omamine annab. Samas lisas ta, et eriti oluline on see audiovisuaalses meedias, kus saab seda realselt näidata. Ajalehtede puhul peaksid need lood olema väga erilised, vastasel juhul saab infot edasi anda ka kohapeal viibides. Sealhulgas rõhutab ta, et vabakutseliste ajakirjanike poolt kirjutatud lood ei ole regulaarsed, seepärast ei ole ka püsikorrespondendid asendatavad.

IT: /.../ mitte lihtsalt, et sa kompileerid, paned info kokku, et need lühikesed sutsud, mis siin-seal Eestis on ajalehes, freelanceri lugusid ju ilmub. Aga need on, mitte üldsegi halvad, aga juhuslikud.

Indrek Treufeldt tõi välja ka tema arvates Eesti ajakirjanduse suure probleemi, mis kaasneb rahvusvaheliste uudisteagentuuride info kajastamises. Tema sõnul on igal riigil oma maailmapilt ning Eesti ajakirjandus on võtnud endale angloameerikaliku maailmapildi. Lisaks brittide ja ameeriklaste maailmapildile tuleks tema arvates seda Eesti meedias rikastada ka teiste riikidega.

IT: aga sinna kõrvale peaks olema ka just neid tekste, mis on eestlaste tehtud ja mis on prantsuse, saksa keel ruumist koos Austriaga näiteks. Miks mitte ka mingi Vahemere... Need riigid on kõik erinevad, kui meil õnnestuks kokku panna niisugune pilt Eesti ajakirjaniku käsitlusest, siis me võidaks lõppkokkuvõttes sellest. Me maailmapilt muutub rikkamaks.

Samal arvamusel on ka Neeme Raud:

NR: See laiendab kogu meie kuulajas- ja vaatajaskonna maailmapilti, kui on Eestil väljaspool oma silmad ja hääled olemas.

Kõige rohkem vastanduvad Stockholmi korrespondendi Anu Kaupmehe ja Moskvas töötanud Marko Mihkelsoni arvamused. Anu Kaupmees märgib, et trükimeedia puhul saaks hakkama ka Eestist lugusid tehes ning väliskorrespondentide olemasolu pole kõige olulisem. Samas Marko Mihkelson näib olevat kõige rohkem väliskorrespondentide olukorra ja tuleviku suhtes mures ning rõhutab, et eriti kriitiline on seis trükimeedias, kus väliskorrespondentide esindatuse poolest on areng paarikümne aasta tagune.

AK: Võib-olla sellest tegelikult aitabki, et kohapeal ei olegi vaja. Et on vaja inimene, kelle poole sa tead, et võib alati pöörduda, kes siis tükitöö korras teeb selle ära nii-öelda, kui vaadata väljaande seisukohalt. /.../ Vähemalt kirjutav press saab kindlasti hakkama niimoodi, aga just raadioga on niisugune asi, et kui seal on just vaja seda kohaloleku tunnet ja seda tausta ja heli, siis oleks võib-olla inimene, kes saaks liikuda ja tõesti kohal olla. Aga muidugi suuremaid analüüse ja mingeid tagantjärgi ülevaateid teha, seda ei sega miski, seda võib ka teha Tallinnast või Eestis olles.

Marko Mihkelson: Ma arvan, et tegelikult olukord on päris kummaline, et ühest küljest Eestis on ju Euroopa Liidu liikmesriik, NATO liikmesriik, me oleme maailmas väga integreerunud ja puutume väga palju kokku maailmas toimuvate asjadega, meid maailm väga palju mõjutab, aga kahjuks just trükimeedia on umbes samas seisus, kui umbes 1990. aastate alguses.

Marko Mihkelson on arvamusel, et kuigi välisuudised on tänapäeval kättesaadavad kõigi jaoks ning ka ajakirjaniku jaoks ei ole probleem välismeediast kokkuvõtteid teha, ei ole see siiski võrreldav Eesti väliskorrespondendi poolt vahendatud kajastustega.

Marko Mihkelson: Loomulikult täna sa ei pea isegi APd (märkus: Associated Press) sisse ostma, loed netti, vaatad seal uudiseid, saad materjali kokku. Ükski neist ei kirjuta sulle Eesti silmade, Eesti meele, Eesti kõrvade kaudu seda, mis kusagil toimub.

5.5.2 Piirkonnad

Väliskorrespondentide arvates võiks lisaks olemasolevatele korrespondentidele Brüsselis, Moskvast ja New Yorgis olla lood kajastatud ka naaberriikidest. Mainitud on Rootsit, Lätit, Leedut, Soomet ning kaugematest kohtadest Hiinat.

JP: Soomes ja Lätis, Leedus võiks olla kindlasti, sest me teame ikka sigavähe, mis Lätis, Leedus toimub, kuigi seal on väga põnev.

Marko Mihkelson: Mina teeksin Hiina kindlasti lähimas tulevikus ja tõenäoliselt ilmselt oleks mõistlik ka kedagi Lähis-Itta või siis Lähis-Ida teadmiseks inimene, kes võiks siis Tallinnast liikuda suhteliselt fleksibiilselt, kus parajasti sündmused toimuvad. Muu maailm on meie jaoks natukene veel kaugem, aga need on igatahes hädavajalikud.

5.5.3 Toimetuse esindajate nägemus tulevikust

Tiina Kaalep ja Villu Känd omavad vastandlikku arvamust, mis puudutab püsikorrespondentide olemasolu vajalikkust. Tiina Kaalep, kes esindab püsikorrespondentide võrgustikku, on arvamusel, et püsikorrespondendid on vajalikud ning vabakutseline ajakirjanik (kasutatud samas tähenduses, mis *stringer*) neid ei asenda. Ta tõdeb intervjuus, et ERR on aeg-ajalt rakendanud vabakutselisi ajakirjanikke mõne loo puhul. Näiteks teevad nad aeg-ajalt koostööd Jaapanis töötava paariga, kes mõnel korral on spordiloo tarbeks Barutot intervjuerinud. Samas toob ta välja, et see suhe pole regulaarne ning kvaliteet on rahuldav, kuid mitte piisav, et nende peale alati lootma jääda. Oma varasemale kogemusele toetudes (aastatel 2002-2006 Eesti Ekspressi peatoimetaja) märgib ta, et vastupidiselt vabakutselistele ajakirjanikele toodavad püsikorrespondendid lugusid regulaarselt.

TK: Ja Ekspressis me kasutasime freelancere'id, mis on kindlasti dünaamilisem ja odavam, aga stabiilset infovoogu mitte mingil moel ei taga.

Tiina Kaalep märgib lisaks stabiilsele infovoole, et vabakutselisi ajakirjanikke ei ole võimalik tähtsatele sündmustele akrediteerida, mis teeb sellise töösuhete äärmiselt keeruliseks. Tema sõnul peab ajakirjanikul olema organisatsioon taga, et teha oma tööd piiranguteta.

TK: Kui ta on vabakutseline, siis me ei saa teda akrediteerida enda nimele. Noh, mingisse kohta ka saab, kultuurivaldkondades seda tavaliselt ka saab. Aga NATO tippkohtumisele ei lähe mitte ükski vabatahtlik žurnalist.

Samuti toob ta välja, et ERRil on vaja ajakirjanikuga regulaarset töösuhet, usaldusväärsust ning pidevat valmisolekut tööd teha, mistõttu pole vabakutselised ajakirjanikud hea valik.

TK: Me ei saa rakendada selliseid tublisid, tarmukaid ja tarku koduperenaisi uudislugude tegemisel. Sellepärast, et esiteks ei saa me nendega arvestada /.../, me ei saa eeldada, et nad on meie käsutuses mitte ainult siis, kui midagi juhtub, vaid ka siis, kui meil on lugu tarvis või on vaja ta lähetada. Ja ka sisuliselt, tavaliselt inimesed ei suuda, kui nad ei ole kogu aeg voolu sees, uudisajakirjandus on ka dünaamiline ja arenev valdkond, ka seal tulevad uued asjad peale.

Raadio Vaba Euroopa Eesti toimetuse endise juhi Villu Kändi arvates ei ole püsikorrespondentide olemasolu vajalik ning sama töö võib ära teha vabakutseline ajakirjanik.

Aga kuidas korrespondentide võrk võiks olla korraldatud?

VK: Ideaalis oleks ta selline, nagu meil oli. Igal pool on siiski keegi, kes on valmis rääkima. Ma eeldan, et neil tegelikult sellised kontaktid on olemas ja vajaduse korral nendega saadakse ka ühendust.

Villu Känd isiklikult saab uudised välismaa agentuuridest ja kanalitest, mistõttu ei pea ta Eesti korrespondenti vajalikuks. Samuti toob ta välja, et Eesti välisuudised ei suuda konkureerida välismaa suurte kanalitega.

VK: Ma saan rohkem kui vaja, selles mõttes, et mul ei ole seda Eesti korrespondenti vaja.

/.../ Ideaalis ta peaks siis olema võimeline konkureerima BBC professionaalidega, tema kogemuse ja ressursidega. Loomulikult oleks see väga tore, et keeraks raadio lahti ja kõik tuleb Eesti keeles. /.../ Eestlane teab, mis eestlast huvitab, see oleks muidugi kihvt.

Tiina Kaalep märgib, et väliskorrespondentide olemasolu on äärmiselt oluline ning see, et ERRil on hetkeseisuga kolm korrespondenti välismaal, on olnud toimetuse prioriteet. Ta on

uhke, et ERR suutis majanduslikult rasked ajad üle elada ning säilitada korrespondendipunktid Moskvast, Brüsselis ja New Yorgis. Ta toob näite, et paberlehtedel ei oleks selliste punktide avamine sugugi nii kulukas kui televisioonile.

TK: /.../ See tähendab seda, et sa hoiad raha teise koha pealt kokku. See raha on olemas, aga ta töötab mingis teistes huvides täna. Ega see mingi päris kosmos ka ei ole. /.../ See on mingi väga tillukese teise üksuse aasta eelarve.

Televisiooni kohta:

TK: Need summad katavad teinekord ära terve toimetuse eelarve. Selle ühe inimese ja operaatori hoidmine Brüsselis on lihtsalt väga kulukas. Ma tõesti olen uhke selle üle, et me elasime need kehvad ajad niimoodi üle.

Villu Känd on arvamusel, et väliskorrespondentide vähesus peitub majanduslikes oludes:

VK: Ikkagi see niisugune hästi toimiv korrespondentide võrk ja selle ülalpidamine, kui sa tahad ikkagi kogu aeg inimesega töist suhet, no see ikkagi nõuab teatavat eelarvet.

Samas arvab ta, et Eesti väliskorrespondentide tase ei küündi rahvusvaheliste väljaannetega konkureerima:

VK: Kui kuuled neid hääli, siis ikka tundub, et miskit on ühel või teisel puudu, monteerimisoskus on isegi vanadel staažikatel korrespondentidel kohati isegi väga halb, lugude ülesehitamise loogika tekitab aeg-ajalt küsimusi. Selles mõttes mul ei ole mingit illusiooni, ütleme nii.

Tiina Kaalepi sõnul on ERRil plaan rahaliste vahendite korral avada uusi korrespondendipunkte. Ta selgitas, et kui varasemalt kaaluti Helsingit võimaliku variandina, siis nüüd on ta arvamusel, et Soome asub Eestile nii lähedal ning palju mitmekesisemat materjali saab erinevaid inimesi kasutades ning vajadusel sündmuskohale sõites.

TK: Üks inimene ei suudaks seda teha, mida meie teeme lihtsalt käies laevaga edasi-tagasi. Selles mõttes võib-olla selle Soome korrpunkti tegemine on juba hiljaks jäänud, et me oleme selle olukorraga kohanenud ja kohanenud minu meelest väga hästi.

Kaalepi sõnul on oluliseks probleemiks Rootsi, mis on Eestile kultuuriliselt ja majanduslikult lähedane maa, kus toimuvaid sündmusi tuleks kajastada, aga kus korrespondendipunkti pole ning lähitulevik seda ka ette ei näe.

TK: Rootsi, kellega me oleme nii tugevalt majanduslikult seotud, meie pangad tulevad sealt, meie eksport läheb sinna ja me tegelikult kajastame Rootsit, kaasaarvatud Rootsi kultuurielu, Rootsi teaduselu, meie Eesti kogukonnaelu Rootsis, kehvasti.

Järgmise reaalse kaalutava variandina toob Tiina Kaalep esile Berliini, mis on ka jõudnud ERRi arengukavadesse:

TK: Berliin on selline linn, mis on väga paljude protsesside toimumise koht. Ja me tunneme, et me oleme puudu seal, et me peame sinna rohkem jõudma.

Samuti märgib Kaalep ära Aasia, täpsemini Pekingi või India. Kuid samas nendib, et majanduslik olukord selleks võimalust ei anna:

TK: /.../ mingil moel me peame sinna jõudma. Kas sinna jõuab enne Postimees või Ekspress Grupp või ERR, ma tõesti ei tea, aga minna on vaja. Mingil hetkel on minna vaja. /.../ Ma arvan, et meie väikese rahvana peame väga palju välja vaatama, väga-väga palju. Ja ma ei suhtu ka kergemeelselt või naeruvääristades mõttesse, et meil peab olema Pekingis korrespondent.

6. Järeldused ja diskussioon

Käesolev magistritöö uuris, millised on väliskorrespondendi töö eripärad nende endi nägemusel võrreldes kodumaal töötavate ajakirjanikega ning millised tegurid mõjutavad nende tööd. Kaheksa väliskorrespondendiga tehtud intervjuust ja 13 kirjalikust küsitlusest ilmnes, et nii mitmeski mõttes on väliskorrespondendi töö samasugune kui kodumaal sündmusi kajastava ajakirjaniku töö. Hea ajakirjanik peab vaeva nägema nii välismaal kui kodumaal. Nagu ütles kunagine. Brüsseli korrespondent Madis Mikko: „*Arsti töö igal pool on arsti töö*“. Väliskorrespondendi töö eripäraks on aga eelkõige see, et töötada tuleb võõras keskkonnas, tundmatus kultuuri- ja keeleruumis, õppida tundma kohalikke olusid ja seda võimalikult kiiresti. Seepärast on väliskorrespondendi ametis määrava tähtsusega kohanemine. Kui kiiresti suudab ajakirjanik ennast kohalike oludega kurssi viia, tekitada endale kontaktid ja allikatevõrgu – sellest sõltub, kas ajakirjanik saab välismaal hakkama. Kuigi Eesti ajakirjandusajalugu teab vaid üht juhtumit, kus välismaale sündmuseid kajastama saadetud korrespondent on tagasi kutsutud, ei ole selles ametis püsimine lihtne. Nii nagu nõustuvad intervjuueeritud korrespondendid kui ka mitmed meediateoreetikud, väliskorrespondent on ajakirjanike kõrgklass ning toimetuse kõige kulukam reporter.

1.) Kuidas toimub väliskorrespondendi kohanemine ja allikatevõrgu tekitamine sihtriigis?

Kuigi keeruline on seada ajalisi raame, kui kaua võiks korrespondendi kohanemine välismaal aega võtta, ilmnes enamikest intervjuudest väliskorrespondentidega, et kohanemine toimub kahe aasta jooksul. Samuti avaldasid väliskorrespondendid arvamust, et kohanemine ei toimu kunagi või leiab aset äärmiselt kiiresti: vaid paari päeva jooksul. Siin tulenevad erinevused sellest, et näiteks Ivar Soopan, kes on sündmuskohale saadetud ajakirjanik (*parachute journalist*), peab keskkonnaga äärmiselt ruttu kohanema, sest keskmine sündmuskohal viibimise aeg on kaks nädalat. Kohanemine tähendab tema mõistes seda, et võimalikult ruttu (juba enne sihtriiki saabumist) tuleb õppida tundma kohalikku kultuuri, olusid ning mõistma, millised teemad on kajastamist väärt, leidma vajalikud kontaktid. Kuigi ka püsikorrespondentide töös on see määrava tähtsusega, et selline kohanemine toimuks võimalikult kiiresti, tulenevad erinevad vastused ilmselt sellest, et püsikorrespondendid

tõlgendavad kohanemist enda jaoks erinevalt. Nende jaoks tähendab kohanemine enesekindlust, orienteerumist ühiskonnas, olulist allikatevõrku ning arusaamist kohalikest oludest, tihti ka keeleoskust. Korrespondendid, kes arvasid, et kohanemine ei toimugi mitte kunagi, pidasid silmas, et pidevalt tuleb ennast uute teemade ja muutuvate oludega kursis hoida ning kuna tegemist on siiski välismaaga, ei teki saajaprotsendilist tunnet, et ollakse kodus.

Suur seos on kohanemise ja allikatevõrgu, kontaktide olemasolu vahel. Ajakirjanikud, kes suudavad endale tekitada võimalikult ruttu kontaktid, kohanevad keskkonnas kiiresti. Kohanemine tähendabki tihtipeale oluliste kontaktide olemasolu, millest algab ajakirjaniku töö, ligipääs olulistele allikatele. Allikatevõrgu ülesehitamisel ning vajalike kontaktide saamiseks kasutasid väliskorrespondendid ühe allikana kohalikku pressit. Boyd-Barrett (1980) toob välja, et kohalik ajakirjandus on väliskorrespondentidele üheks olulisemaks informatsiooniallikaks. Hess (2005) on lausa väitnud, et väliskorrespondendid on täpselt nii head, kui seda on kohalik ajakirjandus.

Samuti on olulisteks allikateks välismaal teised ajakirjanikud. Kuna Eesti on väike riik ja väljaanded suhteliselt tundmatud, ei konkureeri Eesti suuremate ja tuntumate riikide meediaga. Seepärast on sellised teiste riikide kolleegid väliskorrespondentidele abistavaks. Olulise tähtsusega on mitmed pressikonverentsid ja ametlikud üritused, kus võimalik vajalikke kontakte saada. Nende piirkondade puhul, kus ligipääs informatsioonile ei ole nii kerge näiteks bürokraatia või riigis valitseva poliitilise režiimi tõttu (näitena Ivar Soopani ja Marko Mihkelsoni kogemused), on määrava tähtsusega suhtlemine kohalike inimestega näost näkku. Näiteks Lähis-Ida kajastanud Ivar Soopan rõhutas intervjuus, et kõige lihtsam viis kontakte saada, oli minna ja suhelda kohalikega.

Välismaal kohanemine ja allikatevõrgu kujundamine sõltub ajakirjanikust. Väliskorrespondent peab olema loov ja leidma endale vajalikud ning olulised kontaktid. Kui kodumaal töötades on aastate jooksul kujunenud allikatevõrk, siis väliskorrespondent on uues kohas töötades täiesti alguses ning senitundmatutes tingimustes hakkama saamiseks on oluline kiirelt kohaneda.

2.) Mil moel toimub informatsiooni kogumine ja milliste raskustega seisab väliskorrespondent silmitsi informatsiooni kogumisel?

Informatsiooni kogumine ja allikate võrgu üles ehitamine on otseses seoses. Allikatel saadaksegi informatsiooni. Seepärast võib leida vastuse küsimusele, mil moel toimub väliskorrespondentide informatsiooni kogumine, eelmisest arutelupunktist. Võib öelda, et siinkohal ei olnud vajalik kaks eraldi uurimisküsimust allikate võrgu ja informatsiooni kogumise kohta, sest need kaks on omavahel otseses seoses.

Kui vaadata informatsiooni kättesaadavust, siis esinevad siin ilmselged erinevused kajastatavate piirkondade vahel. Näiteks Brüsseli korrespondendid toovad välja, et informatsiooni on isegi liiga palju, oluline on leida sellest informatsioonitulvast üles oluline ja huvitav. Näiteks New Yorgi korrespondent Neeme Raud märkis, et teemasid, millest kirjutada, on palju, oluline on muuta need auditooriumi jaoks huvitavaks. Tema sõnul tulevad siin mängu ajakirjaniku professionaalsed oskused. Käesoleva töö tulemuste põhjal võib väita, et kõige keerulisem on informatsiooni kogumine ja allikatele ligipääs Moskvast ning Lähis-Idas. Lähis-Ida näide põhineb Ivar Soopani kogemusel, kuid on iseenesest mõistetav, et piirkonnas, kus ajakirjaniku töö on piiratud (Reporters Without Borders pressindeksi alusel „keeruline olukord“: Iraak, Venemaa), ei ole allikatele ligipääs kõige lihtsam. Ka Moskva puhul on ligipääs informatsioonile keerulisem bürokraatia tõttu. Käesoleva töö põhjal võib järeldada, et informatsiooni kättesaadavust mõjutavad tegurid on poliitiline režiim, oluline on tunda ka kultuurilisi eripärasid, et teada, kuidas allikatele läheneda, tunda sihtriigi kultuuri. Stabiilsetes ühiskondades on ka informatsioonile ligipääs oluliselt lihtsam kui sellistes, kus valitseb kriisisituatsioon. Tehnoloogiline areng võib muuta informatsiooni kogumise ja vahendamise keeruliseks ning aeganõudvaks. Kuna Eesti on Reporters Without Borders pressindeksi järgi paremuselt maailma kolmas riik koos Hollandiga, tähendab see, et ajakirjanikul on Eestis hea töötada. Kui aga ajakirjanik suundub tööle sellisesse riiki nagu Venemaa, seisab ta silmitsi täiesti tundmatu olukorraga, kus allikatele ja informatsioonile ligipääsuks tuleb tal suuri pingutusi teha. Üheks probleemiks, mida väliskorrespondendid intervjuudes ka välja tõid, on Eesti ja Eesti väljaannete väiksus, tundmatus. Seda teemat arutatakse aga eraldi uurimisküsimuses nr 4.

Bürokratlik asjaajamine on Eestis üsna tundmatu, kuid Venemaal muutub väliskorrespondendi jaoks äärmiselt aktuaalseks. Mitmed korrespondendid tõid näiteid sellest, kuidas kogu asjaajamine käib peamiselt faksi teel ning intervjuusid tuleb eelnevalt kokku leppida suure ajavaruga. Ka New Yorgi korrespondent Neeme Raud märkis, et tihti tuli ühe

intervjuu saamiseks mitu kirja saata ning võis juhtuda, et need kõik said eitava vastuse. Aastatel 2002-2006 Õhtulehele Moskvast töötanud korrespondent Igor Taro tõi kirjalikus küsimustikus välja, et bürokraatia on äärmiselt kurnav ning see sai põhjuseks miks ta Moskvast lahkus: „*Lõpuks ma tüdinesin kogu sellest jamast ja tulin sealt ära. Eestis on ikka kordi lahedam elada ja töötada.*“

3.) Milline on kontakt saatva meediaorganisatsiooniga?

Kuna väliskorrespondenti eristab kodumaal töötavast ajakirjanikust just iseseisvus ja üksi töötamine, on äärmiselt oluline, et väliskorrespondendil säiliks side kodutoimetusega. Intervjuudest ilmnes, et väliskorrespondendid ei ole küll nii tihedas kontaktis toimetusega kui kodumaal töötades, näiteks ei ole neil traditsioonilisi toimetuse koosolekuid, kuid siiski on kontakt koduorganisatsiooniga regulaarne. Väliskorrespondendid märkisid, et annavad toimetusele teada, millest loo teevad ning kui näiteks teatud teema ära langeb, on eriti oluline vastastikune informeerimine. Samuti märgiti, et kui näiteks Eestis on toimumas sisepoliitiliselt olulised sündmused (näiteks parlamendivalimised vms), ei tunta väliskorrespondendi vastu nii suurt huvi, kuna uudiste kese nihkub Eestisse.

Teemade valikul on väliskorrespondendil vabad käed. Kuigi suurte ja oluliste sündmuste puhul avaldab toimetuse soovi, millest võiks lugu teha, on üldjuhul väliskorrespondendi otsustada kajastatav teema. Samas võib arvata, et teemade kooskõlastamine toimetusega on oluline. Kuna väliskorrespondendid töötavad pikka aega kodumaast eemal ja iseseisvalt, võib neil aja jooksul kaduda arusaamine, millised teemad on Eesti auditooriumi jaoks olulised. See, mis on näiteks Ameerika publikule oluline uudis, ei pruugi Eesti jaoks mitte midagi tähendada. Seepärast on oluline hoida kontakti ja läbi rääkida kajastatavad teemad.

Intervjuudest ilmnes, et kuigi kontakt toimetusega on piisav ning suhe on abivalmis, rõhutati mitmel korral, et kontakt toimetusega võiks olla isegi isiklikumat laadi. Näiteks Washingtonist Äripäevale töötanud korrespondent Kertu Ruus tõi välja, et kõige suuremaks abiks oli toimetuse poolt just see, et nad uskusid temasse ja arvestasid temaga. Samas rasketel aegadel ei küsinud keegi, kuidas tal läheb. Kui muidu on ajakirjaniku kontakt koduorganisatsiooniga puhtalt professionaalne, siis mõnel korral toodi välja ka vajadust, et toimetuse tunneks huvi, kuidas nad inimesena välismaal hakkama saavad ja kohanevad. New Yorgi korrespondent

Neeme Raud tõi välja, et toimetuse poolt saab tihtipeale tagasisidet just siis, kui midagi on valesti tehtud, kuid oluline on ka positiivne vastukaja.

ERRi juhatuse liige Tiina Kaalep märkis samuti, et koduorganisatsioonile on oluline, et väliskorrespondent saaks vajaliku tagasiside ning tunde, et nad ei saada lugusid „musta auku“. Ta rõhutas, et koduorganisatsiooni ülesandeks oleks tagada, et väliskorrespondent ei töötaks liiga palju. Kuna tihtipeale töötavad korrespondendid mitmele väljaandele ning teevad audiovisuaalse meedia puhul lugusid mitmesse saatesse, on oht, et nad võivad läbi põleda. Kaalepi sõnul on toimetuse ülesanne jälgida, et see ei juhtuks.

4.) Milline roll on väliskorrespondendi töös Eestil kui saatval riigil?

Eestil kui saatval riigil on väliskorrespondendi töös üsna oluline roll. Kuigi üldjuhul ei omanud Eesti riigi poliitiline taust tähtsust, siis mõnel juhul tuli see siiski nii kahjuks kui ka kasuks. Näiteks Marko Mihkelson märkis, et Venemaal töötades suhtuti aeg-ajalt Eesti ajakirjanikku umbusklikult. Lähis-Ida kajastanud Ivar Soopan rääkis olukorrast, kus oli hea Iraagis lugusid kajastada, kui teised teadsid, et ta ei olnud ameeriklane.

Märksa olulisem on aga Eesti riigi väiksus ja tundmatus. Eriti just informatsiooni kogumise puhul võis saada määravaks Eesti meedia tundmatus. Ühelt poolt oli see informatsiooni kogumist takistav ning teisalt soodustav tegur. Näiteks ei tahetud paljudes kohtades anda intervjuud Eesti väljaandele, kuna seda peeti ajaraiskamiseks. Moskvast tollal Õhtulehele töötanud ajakirjanik Igor Taro märkis, et trükiajakirjandust ei peetud millekski ning lihtsam oli saada informatsiooni just teleajakirjanikel. Mõned väliskorrespondendid töid Eesti väiksust ka soodustava tegurina, sest mõnikord taheti just väiksema riigi meediale vastu tulla ning seepärast oli intervjuud lihtne saada. Üldiselt oli aga enam levinud, et riikides, kus ka Eesti väliskorrespondendid on esindatud, oli palju ajakirjanikke ja konkurents suur. Seepärast eelistati suuremaid ja tuntumaid väljaandeid.

5.) Milline on väliskorrespondendi nägemus tööks vajalikeks pädevusteks?

Intervjuudest väliskorrespondentidega tuli välja, et kõige olulisemad korrespondentide töös on iseseisvus ja kiire kohanemine. Peamine, mis eristab väliskorrespondenti ja kodumaal töötavat ajakirjanikku, on võõras kultuuriruumis iseseisvalt töötamine. Selleks on oluline kiirelt kohaneda. Nagu toodud välja arutelupunktis 3, on oluline, et korrespondent ei tunneks ennast

üks. Seepärast on oluline säilitada kontakt toimetusega. Paljud ajakirjanikud toovad välja, et iseseisvus on just see, mis muudab väliskorrespondendi ameti imetlusväärseks. Ühelt poolt arvatakse, et ükski töötamisel on mitmeid eeliseid, kuna ei pea arvestama kellegi teisega, kuid samas rõhutatakse, et tihti on ükski raske otsuseid vastu võtta. Näiteks New Yorgi korrespondent Neeme Raud töötab täiesti ükski, olles samal ajal ajakirjanik kui ka kaameramees. Selline tööstiil on juba tehniliselt üsna raske. Samas on ühe mehe meeskonnad kasvav trend. Neeme Raud ütles, et viimasel ajal on selliseid ajakirjanikke-kaameramehi näha Ameerikas üha rohkem, kuna toimetustel ei ole võimalik mõlemat ülal pidada, seepärast tulebki ajakirjanikul ka kaameramehe töö ära teha.

Ivar Soopani sõnul on mitmetes piirkondades lihtsam ükski töötada, sest nii on kergem allikatega kontakti leida. Tihtipeale hirmutab inimesi näiteks fotograafi nägemine, seepärast on tema arvates lihtsam ükski inimestega jutule saada.

Kindlasti üheks kõige erinevamaks kogemuseks käesolevas töös võrreldes teiste korrespondentidega võib pidada Anu Kaupmehe kogemust, kes töötas Rootsi Raadio Eesti toimetuses. Tema puhul ei ole tegemist traditsioonilise püsikorrespondendiga, kes töötab iseseisvalt, vaid hoopis toimetusega. Seepärast ei saa tema puhul rääkida ka näiteks kohanemisest ja kontaktide leidmisest. Kuna Rootsi Raadios töötas omaette toimetuse, kes tegeles informatsiooni ja allikate kogumisega, oli töö sellevõrra lihtsam.

Väliskorrespondentide vastuste põhjal võib järeldada, et välismaal töötava ajakirjaniku töö on intensiivsem kui kodumaal töötaval reporteril. Kuigi ajakirjanikud tõdesid, et tööd tuleb teha igal pool ühepalju ja sama hästi, muudavad väliskorrespondendi töö tihtipeale intensiivsemaks just kajastatava piirkonna eripärad. Näiteks Ameerika korrespondendid tõdesid, et sealsed mastaabid on niivõrd erinevad, ühest kohast teise jõudmine võtab palju aega. Kuna allikatele ligipääs võib kohati olla keeruline, kokkulepped tuleb sõlmida varakult, nõusolekut tuleb oodata, asjaajamine on aeglane, muudab see ka ajakirjaniku töö iseloomu. Kohustused tuleb valmis saada lühema aja jooksul ning kindlasti on suur osa töö planeerimisel.

Nagu juba eelnevalt arutletud, on väliskorrespondendi töös oluline oskus nii-öelda „Eesti nurga leidmine“. Kuna sihtriigis võib toimuda palju sündmusi, mis on küll selle riigi auditooriumile huvipakkuvad, ei pruugi need olulised olla Eesti publikule. Seepärast on oluline, et väliskorrespondent oskaks panna loo nii-öelda Eesti konteksti. Ajakirjanikud tõid välja, et tihti on selle puhul abiks puhtalt instinkt, mis aastate jooksul on välja kujunenud.

Kuid samas on ka kindlad teemad, mis juba ette on teada, et need pakuvad Eestile huvi. Washingtoni korrespondent Kertu Ruus ja New Yorgi korrespondent Neeme Raud rõhutasid, et teemasid on palju, oluline on ajakirjaniku oskus need huvitavaks teha.

6.) Milline on väliskorrespondendi ja saatva meediaorganisatsiooni nägemus ameti tulevikust?

Meediateoreetikud on palju diskuteerinud teema üle, kas klassikalise väliskorrespondendi amet on väljasuremisohus ning millised alternatiivid on meediamaaastikul selle asemele tekkinud. Käesoleva töö teoreetilises osas toodi välja võimalikud väliskorrespondendi tüübid ning arutleti väliskorrespondendi ameti tuleviku üle. Kuigi kriitikud on arvamusel, et väliskorrespondentide ülalpidamine on liiga kulukas ning sama töö on võimalik ära teha kodukontorist, on enamik intervjueeritavatest väliskorrespondentidest arvamusel, et lisaväärtus, mida korrespondendi amet annab, ei ole võrreldav väliskorrespondendi ameti „alternatiividega“.

Kindlasti esineb suur erinevus trükimeedia ja audiovisuaalse meedia vahel. Kui audiovisuaalses meedias ei ole võimalik kohalolekutunnet teisiti tekitada, kui otse sündmuskohalt pilti näidates (või salvestust näidates), siis trükimeedias on oluline, et kirjutatud lood oleksid tõesti ka ajakirjanduslikult meisterlikud. Näiteks Marko Mihkelson, kes tundub olevat kõige murelikum väliskorrespondentide tuleviku suhtes, ütles intervjuus, et püsikorrespondentide poolt vahendatud välisuudiseid ei ole võimalik asendada näiteks rahvusvaheliste uudisteagentuuride kokkuvõtetega: „Ükski neist ei kirjuta sulle Eesti silmade, Eesti meele, Eesti kõrvade kaudu seda, mis kusagil toimub.“

Eesti Rahvusringhäälingu juhatuse liige Tiina Kaalep rõhutab, et püsikorrespondentidel on vabakutseliste ees eelis juba tehniliselt. Kuna paljudesse olulistesse institutsioonidesse ei ole võimalik pääseda ilma akrediteeringuta, ei saa püsikorrespondente vabakutseliste ajakirjanikega asendada.

Nii väliskorrespondendid kui toimetuse esindajad on arvamusel, et püsikorrespondendid võiksid olla just neis riikides, kus Eestil on strateegilised huvid. Nad toovad lisaks olemasolevatele korrespondendipunktidele Brüsselis, New Yorgis ja Moskvas esile vajaduse omada korrespondendipunkte ka Soomes, Rootsis, Lätis, Leedus ning samuti Hiinas. Nagu näha on pakutud piirkonnad (välja arvatud Hiina) Eestile geograafiliselt lähedal asuvad. Välja

tuuakse ka Berliini. Eesti Rahvusringhäälingu esialgne plaan oli avada korrespondendipunkt Helsingis aastal 2009, kuid majanduskriisi tõttu ning rahaliste võimaluste puudumisel otsustati see plaan teadmata ajaks edasi lükata. Eesti Rahvusringhäälingu arengukava aastateks 2012-2015 näeb ette, et Helsingi korrespondendipunkt avatakse rahaliste võimaluste olemasolul aastal 2013, samas hakatakse tegema ettevalmistusi Berliini alalise korrespondendipunkti rajamiseks. Samas on kõnealuses arengukavas kirjas, et eelarve on äärmiselt pingeline, mis tähendab, et „ilma täiendava eelarvelise või sihtotstarbelise rahastamiseta, on võimatu igasuguste suuremate uute algatuste elluviimine“. Seejuures on toodud välja ka täiendavad korrespondendid välisriikides (Eesti Rahvusringhääling 2012).

6.1 Edasised uuringud

Väliskorrespondentide temaatika on niivõrd vähe kajastamist leidnud, et selle valdkonna alased uuringud vääriskid tulevikus kindlasti käsitlemist. Käesolev töö on ainult väike osa väliskorrespondentide äärmiselt põnevast valdkonnast. Kindlasti oleks vajalik ka edaspidine ning veelgi põhjalikum väliskorrespondentide kaardistamine, kus rohkem tähelepanu pälviaksid ka vabakutselised ajakirjanikud.

Väliskorrespondentide temaatikat võiks uurida ka ajaloolises mõõtnes. Uurida süvitsi mil määral erineb Eesti väliskorrespondentide töö tänapäeval ning milline oli see 1990. aastate alguses. Kuigi käesolev magistr töö andis osaliselt sellele küsimusele juba vastuse, tuues mitmeid näiteid tehnoloogilisest arengust, oleks siiski vajalik detailsem ülevaade informatsiooni kogumisest, edastamisest ning võrrelda toimunud muutusi.

Väliskorrespondentidega tehtud intervjuudest ilmnes, et paljud korrespondendid elavad välismaal töötades tagasihoidlikku tudengielu, kus elutingimusi võiks võrrelda ühiselamuga. Huvitav oleks uurida, millised on väliskorrespondendi elutingimused ning kuidas õnnestub niivõrd intensiivse päevakavaga ajakirjanikul hoida tasakaalu töö- ja eraelul. Kuigi selline teemapüstitus ei vääriskid ilmselt magistr töö mahtu, oleks see ühe alapunktina siiski huvitav teemakäsitlus.

Kokkuvõte

Käesolev magistritöö „Eesti väliskorrespondendid aastatel 1991-2011“ uuris väliskorrespondendi töö eripärasid võrreldes kodumaal sündmusi kajastavate ajakirjanike tööga nende endi nägemusel ja tööd mõjutavaid tegureid. Andmete saamiseks viidi läbi kaheksa süvaintervjuud ja 13 kirjalikku küsimustikku väliskorrespondentidega ning kaks ekspertintervjuud toimetuse esindajatega. Andmete analüüsimiseks on kasutatud kvalitatiivset tekstianalüüsi. Töö ühe osana on kaardistatud Eesti taasiseseisvumisjärgsed väliskorrespondendid.

Töö tulemustest selgus, et väliskorrespondentide töö peamisteks erinevusteks võrreldes tavaajakirjanikega on töötamine võõras keskkonnas, kus tuleb kiiresti kohaneda ning viia ennast kurssi kajastatava piirkonnaga. Kohanemine on väliskorrespondendi töös määrava tähtsusega, sellest sõltub, kuidas ajakirjanik välismaal hakkama saab. Kuna üldjuhul väliskorrespondendil puudub välismaale tööle suundudes juba olemasolev allikatevõrk, on selle loomine informatsiooni kogumiseks oluline. Selleks kasutavad ajakirjanikud peamiselt kohalikku pressit, teiste maade ajakirjanikke, ametlikke üritusi ja pressikonverentse. Heaks infoallikaks on ka suhtlemine kohalike inimestega.

Informatsiooni kättesaadavusel mängivad olulist rolli kultuurilised eripärad, poliitiline režiim, bürokraatia. Väliskorrespondendi töös on oluline arvestada informatsiooni kogumisel ja näiteks allikatega suhtlemisel kultuurilisi eripärasid. Kriisikolletes on informatsiooni kogumine oluliselt raskendatud. Neis piirkondades, kus on aeglasem tehnoloogia areng, on keerulisem informatsiooni koguda ja edastada. Informatsiooni kättesaadavusel on oluline roll ka Eestil. Tihti on väiksemast ja tundmatust väljaandest ajakirjanikul keerulisem soovitud intervjuud saada.

Käesolev magistritöö uuris ka väliskorrespondentide nägemust vajalikest pädevustest. Väliskorrespondendi töös on oluline kiire kohanemine ning oskus kontakte luua. Ajakirjanikud nimetasid ka töö intensiivsust, mis võib kodumaal töötavatest ajakirjanikest erineda just sellepärast, et tihti tehakse tööd näiteks audiovisuaalse meedia puhul mitmele saatele ning teiseks põhjuseks on suured vahemaad, mis teeb liikumise ühest kohast teise keerulisemaks. Aeglasema asjaajamise tõttu on intervjuude kokkuleppimine ajamahukam ettevõtmine. Väliskorrespondendid töötavad iseseisvalt, mistõttu on oluline, et nad suudaksid

üksi toime tulla. Kuna pikalt kodumaalt eemal viibides võib kaduda arusaamine, millised teemad võiksid Eesti auditooriumit huvitada, on oluline hoida kontakti kodutoimetusega.

Saatva meediaorganisatsiooni roll on vaadata, et ajakirjanik ei töötaks välismaal liiga palju ning anda talle tema töö kohta vajalikku tagasisidet. Kuigi väliskorrespondentide kontakt kodutoimetusega ei ole nii regulaarne kui Eestis töötavatel ajakirjanikel, on see väliskorrespondentide sõnul piisav.

Kuigi kriitikud on palju arutlenud püsikorrespondendi ameti hääbumise üle, on nii intervjuueeritud väliskorrespondendid kui toimetuse esindajad valdavalt arvamusel, et alaliselt välismaal viibivad korrespondendid on olulised. Väliskorrespondendid aitavad rikastada maailmapilti ning kajastavad teemasid just koduauditooriumile huvipakkuvast vaatenurgast. Vabakutselised ajakirjanikud ja *stringerid* ei taga regulaarset uudisvoogu ning ei pruugi pakkuda sama kvaliteetset informatsiooni kui püsikorrespondendid.

Märksõnad: väliskorrespondendid, väliskorrespondentide tulevik, kohanemine, kultuuriline lähedus, välisuudis.

Summary

Key words: foreign correspondents, the future of foreign correspondents, adaptation, cultural proximity, foreign news.

This study „Estonian Foreign Correspondents 1991-2011“ researched the specificity of foreign correspondents' work through their eyes and the factors affecting this job. Data was gathered over 8 spoken interviews and 13 written questionnaires. In addition, two interviews with the editorial representatives were done as well. To analyze the data, qualitative text analysis has been used. One of the aims of this study is to enumerate Estonian foreign correspondents after re-independence.

The results of this study showed that the main difference between foreign correspondents and journalists covering the world from home is working in strange environments, where they have to adjust fast and get to know the covered area. Adapting has a crucial meaning in how journalists can handle working in different environment. Generally foreign correspondents do not have their sources network before going abroad. It is important to establish it for information gathering. For this, journalists usually use local press, journalists from other countries, official events and press conferences. A good way to gather information is also talking face to face with the local population.

Cultural specificities, political regime and bureaucracy play an important role in how to access information. In the job of foreign correspondents it is important to take into account cultural specificities while gathering information and talking with sources. In conflict areas gathering information is very difficult. It is also hard to gather and transmit information in areas where the development of technology has been slower. Estonia plays important role in accessing to information. Often it is harder for a journalist from smaller and unknown media outlet to get an interview.

This study also researched how foreign correspondents see the important competences they need in their work. Another fundamental skill is fast adaptation and ability to get important contacts. Journalists named also intensity, which can be different from the intensity of work from their home country mainly as foreign correspondents work for many broadcasts.

Secondly it is the big distance which makes it harder to go from one place to another. To book the interview with important source also takes longer. Foreign correspondents work alone, this is why it is important to be very independent. Being long time away from home can cause a situation where journalists cannot distinguish so well which topics could be interesting for Estonian auditorium. This is the reason why it is important to be in regular contact with the home office.

The role of media organization is to ensure that journalists are not working too hard abroad and give feedback. Although the contact between foreign correspondents is not as regular as the journalists in home countries, the interviewed foreign correspondents said it is sufficient.

Although many critics have discussed about the extinction of foreign correspondence, journalist and editorial representatives interviewed have an opinion that foreign correspondents are very important. They help to enrich the worldview and cover the topics from interesting corners for the home audience. Freelancers and stringers do not ensure regular news feed and also the quality of information could be not as good as professional foreign correspondents.

Kasutatud kirjandus

- ✓ Aunapu, L. (2008). Maailma kaardistamine Eesti telekanalite välisuudistes. Elektrooniline bakalaureusetöö. Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond. Tartu Ülikool, Tartu.
- ✓ Boyd-Barrett, O. (1977). The Collection of Foreign News in the National Press: Organisation and Resources.
- ✓ Boyd-Barrett, O. (1980). The International News Agencies. London: Constable.
- ✓ Eesti Rahvusringhäälingu arengukava 2012-2015, 2011.
http://err.ee/files/Arengukava_2012-2015.pdf, vaadatud 9. mai 2012.
- ✓ Eisendrath, C. R. (1976). Foreign Correspondence: a Declining Art. Columbia Journalism Review, Nov/Dec1976, 15, 4.
- ✓ Emery, M. (1989). An Endangered Species: The International News Hole. Gannett Centre Journal 3, 4, 151-164.
- ✓ Erickson, E. & J, Hamilton. (2007). Happy Landings: A Defense of Parachute Journalism. Perlmutter, D. & J, Hamilton (toim.) From Pigeons to News Portals. Baton Rouge: Louisiana State University Press, 130-149.
- ✓ Erickson, E. & J.M, Hamilton (2006). Foreign Reporting Enhanced By Parachute Journalism. Newspaper Research Journal, 27, 1, 33-47.
- ✓ Filer, S. (2010). Responsible Media: Learning to Survive the World's Difficult, Remote and Hostile Environments. Pacific Journalism Review 16,1, 125-132.
- ✓ Freedom House, <http://www.freedomhouse.org/report/freedom-press/freedom-press-2012>, vaadatud 10. mai 2012.
- ✓ Galtung, J. & M, Ruge. (1965). The Structure of Foreign News: The Presentation of the Congo, Cuba and Cyprus Crisis in four Norwegian Newspapers. Journal of International Peace Research 1, 64-91.
- ✓ Gibbs, G. (2007). Analysing Qualitative Data, ed. U. Flick, part of the Qualitative Research Kit. Sage: London.

- ✓ Hamilton, J. M. & E, Jenner. (2004a). Redefining Foreign Correspondence. *Journalism*, 5, 8, 301 - 321.
- ✓ Hamilton, J. M. & E, Jenner (2004b). Foreign Correspondence: Evolution, Not Extinction. *Nieman Reports*, 58, 3, 98-100.
- ✓ Hamilton, J.M. & R, Cozma. (2009). The Portrayal of Foreign Correspondents in American Film: A Content Analysis of Movies before WWII and after Vietnam. *Journalism Studies*, 10, 4, 489-505.
- ✓ Hannerz, U. (1998). Reporting from Jerusalem. *Cultural Anthropology* 13, 4, 548-574.
- ✓ Hannerz, U. (2004). *Foreign News: Exploring The World Of Foreign Correspondents*. Chicago: The University Of Chicago Press.
- ✓ Hannerz, U. (2007). Foreign Correspondents and the Varieties of Cosmopolitanism. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 33, 2, 299-311
- ✓ Hess, S. (1996). *International News and Foreign Correspondents*. Washington, DC: The Brookings Institute.
- ✓ Hess, S. (2001). *The Culture of Foreign Correspondence*. Tunstall, J. (toim.). *Media Occupations and professions*. Oxford University Press.
- ✓ Hofstede, G. & P. B. Pedersen. (2004). *Kultuuri uurides*. Tallinn: Väike Vanker.
- ✓ Huberman, A.M. & M,B. Miles (2002). *The Qualitative Researcher's Companion*. London: Sage.
- ✓ Kester, B. (2010). The Art of Balancing: Foreign Correspondence in Non-Democratic Countries: The Russian Case. *International Communication Gazette*, 72, 1, 51-69.
- ✓ McQuail, D. (2000) *McQuaili massikommunikatsiooni teooria*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- ✓ Reporters Without Borders, <http://en.rsf.org/press-freedom-index-2011-2012,1043.html>, vaadatud 10. mai 2012.
- ✓ Reynolds, J. (2010). Correspondents: They Come in Different Shapes and Sizes. *Nieman Reports*, Fall 2010.

- ✓ Rutšaikov, D. (2005). Eesti, Saksa ja Briti kvaliteetlehtede geograafiline horisont 2004-2005. Elektrooniline bakalaureusetöö. Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond, Tartu Ülikool, Tartu.
- ✓ Sprenk-Dorn, F. (2007). Sündmuskohal kirjutatud välisuudised Eesti Päevalehes ja Postimehes 2006. aastal. Elektrooniline bakalaureusetöö. Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond, Tartu Ülikool, Tartu.
- ✓ Tammpuu, P. & E, Pullerits (2007). „Understanding the Logic of EU Reporting from Brussels“, Reporting the EU from Brussels- the case of Estonia.
- ✓ Tuchman, G. (1978). Making News: The Study in the Construction of the Reality. New York: Free Press.
- ✓ Unt, A. (2001) Avalik-õigusliku ringhäälingu mõistest. Avalik- õiguslik ringhääling Eestis. M. Lõhmus & E. Ehandi. Tartu. Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 9-11
- ✓ Utley, G. (1997) The Shrinking of Foreign News: From Broadcast to Narrowcast. Foreign Affairs 76, 2, 2–10.
- ✓ Valitsusliidu programm aastateks 2007-2011.
<http://valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/uudised/taustamaterjalid/Valitsusliit%20I.pdf>,
vaadatud 10. mai 2012.
- ✓ Valk, A. (2007). Kultuuridevahelist suhtlemist mõjutavad tegurid. Lühikonspekt.
- ✓ Vihalemm, P. (2004). Maailm Eestist väljaspool: kogemus ja kontaktid, huvid ja hoiakud. Kalmus, V., M, Lauristin & Pruulmann- Vengerfeldt, P.(toim). Eesti elavik 21. sajandi algul: ülevaade uurimuse Mina. Maailm. Meedia tulemustest. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus, lk 76-77.
- ✓ Vihalemm, T. (2002). Eesti keele roll kultuuridevahelises kommunikatsioonis. Eesti ja eestlased võrdlevas perspektiivis. Kultuuridevahelisi uurimusi 20. Sajandi lõpust. Valk, A. (toim.). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- ✓ Williams, K. (2011). International Journalism. Journalism Studies: Key Texts. London: Sage.
- ✓ Willnat, L. & Weaver, D. (2003). Through Their Eyes. The Work of Foreign Correspondents in the United States. Journalism, 4, 4. 403-422.

Lisad

Lisa 1 Kirjalik küsimustik

Tere!

Olen Tartu Ülikooli ajakirjanduse eriala magistrant ning kirjutan oma magistritööd teemal „Eesti väliskorrespondendid alates 1990. aastatest“. Palun Teil vastata minu kirjas leiduvale küsimustikule. Kuna Eestis on vähe väliskorrespondente, siis Teie vastus on äärmiselt oluline.

Ette tänades,

Ly Aunapu

Küsimustik

Nimi:

Väljaanne/saatev organisatsioon:

Ajaperiood, mil väliskorrespondent olete olnud:

Koht:

Milliseid vahendeid kasutasite informatsiooni kogumiseks?

Kuidas tekitasite allikate võrgu?

Mil moel viisite ennast kurssi kajastatava piirkonna eripäradega?

Kui kaua võttis aega uue piirkonnaga kohanemine?

Milliste probleemidega seisite silmitsi informatsiooni kogumisel?

Milliseid töövahendeid kasutasite?

Millised olid teie töötingimused?

Mil moel toetas teid saatev meediaorganisatsioon?

Kas ja kuidas vastutas meediaorganisatsioon teie turvalisuse eest?

Kuidas tagasite oma turvalisuse ohupiirkonnas?

Mil määral otsustasite teemade valikul ise ning mil määral saatev organisatsioon?

Millised olid teie elutingimused?

Milliste raskustega pidite oma töös silmitsi seisma?

Lisa 2 Intervjuukavad

Intervjuu väliskorrespondendiga:

Soojendusküsimused

Kuidas sattusite väliskorrespondendiks?

Mille poolest erineb väliskorrespondendi ja tavalise reporteri töö iseloom?

Töötingimused ja –vahendid

Kirjeldage üht tavalist tööpäeva?

Kui pikad olid/on teie tööpäevad?

Milliseid (tehnilised) töövahendeid kasutasite/kasutate?

Millised olid/on teie töötingimused? (Kuidas hindate oma töötingimusi?)

Informatsiooni kogumine

Milliseid vahendeid kasutasite informatsiooni kogumiseks?

Kuidas tekitasite endale allikatevõrgu?

Mil moel viisite ennast kurssi kajastatava piirkonna eripäradega (kuidas eristada kohaliku auditooriumi jaoks olulist informatsiooni)?

Kui kaua võttis aega uue piirkonnaga kohanemine?

Milliste probleemidega seisite silmitsi informatsiooni kogumisel (informatsiooni kättesaadavus/mil moel loeb riigi poliitiline taust)?

Kuidas toimub ajakirjanike akrediteerimine (kuidas erinevates riikides korraldatud, mida selle puhul jälgitakse)?

Milliseid probleeme on ette tulnud seoses akrediteerimisega?

Saatva meediaorganisatsiooni toetus

Kellelt ja millist abi saab välismaale suunduv ajakirjanik?

-Mil moel toetas teid saatev meediaorganisatsioon/ sihtriigi saatkond/Välisministeerium?

- Kui tihe kontaktis olite saatva organisatsiooniga?

-Mil määral otsustasite teemade valikul ise ning mil määral saatev organisatsioon?

-Mil määral vastutas meediaorganisatsioon teie turvalisuse eest?

Kuidas tagasite oma turvalisuse ohupiirkonnas?

Millised olid teie elutingimused?

Kuidas võiks olla Eestis korraldatud väliskorrespondentide võrgustik?

Kas soovite midagi lisada?

Saatva meediaorganisatsiooni esindaja intervjuu

Mis on need kriteeriumid, mille järgi otsustatakse **kuhu** ja **keda** väliskorrespondendiks saata?

- Saatev meediaorganisatsioon avab korrespondendipunkti?
- Ajakirjaniku isiklik huvi
- Kasutatakse juba kohalolevaid ajakirjanikke
- Kes sobib korrespondendiks?

Mis eristab tavalist reporterit ja väliskorrespondenti?

Milliseid põhimõtteid järgitakse korrespondendivõrgustiku üles ehitamisel?

Kui kiiresti teie arvates korrespondent väliskeskkonnas kohaneb? (Millest see sõltub?)

Mil moel vastutab saatev organisatsioon korrespondendi eest?

Kuidas tagatakse talle ohupiirkonnas turvalisus?

Kuidas eristada uudisväärtuslikke teemasid? (lokaliseerimine koduauditooriumi jaoks)

Mil määral otsustab teemade üle väliskorrespondent ja mil määral saatev organisatsioon?

Kuidas toimub suhtlus saatva organisatsiooni ja korrespondendi vahel?

Kuidas hindab saatev organisatsioon väliskorrespondendi töö kvaliteeti?

Mis põhjustel korrespondente tagasi kutsutakse?

Milliste raskustega on toimetusel korrespondentide pidamisel tulnud silmitsi seista?

Kuidas võiks olla korraldatud Eesti väliskorrespondentide võrgustik?

Kas soovite midagi lisada?